

ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

**ТЕОРЕТИЧНІ
І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ,
БІБЛІОТЕЧНОЇ
ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ
Науковий журнал**

**THEORETICAL
AND APPLIED ASPECTS
OF INFORMATION,
LIBRARY AND ARCHIVE
MATTERS
Scientific journal**

Випуск № 1

Вінниця 2023

*Затверджено до друку Вченою радою Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 1 від 01.09.2023 р.)*

Головний редактор: Леся КОВАЛЬСЬКА.

Відповідальний секретар: Тетяна ЯВОРСЬКА.

Редакційна колегія:

КОВАЛЬСЬКА Леся Андріївна, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна) – *головний редактор*;

ШЕВЧЕНКО Олена Василівна, доктор наук із соціальних комунікацій, професор, професор кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій Державного університету «Одеська політехніка» (Україна);

ЗБАНАЦЬКА Оксана Миколаївна, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри культурології та інформаційних комунікацій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв (Україна);

АНІСІМОВА Ольга Миколаївна, доктор економічних наук, професор, в. о. завідувача кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна);

СИНЄОКИЙ Олег Володимирович, доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри філології та видавничої справи Кременчуцького національного університету імені М. Остроградського (Україна);

НОВІКОВА Катерина, PhD Варшавський університет соціальних і гуманітарних наук) / NOVIKOVA Kateryna, PhD in Sociology, SWPS University of Humanities and Social Sciences (Варшава, Польща);

ФЕДУШКО Соломія Степанівна, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка» (Україна);

ВАСИЛЕНКО Валерія Юріївна, кандидат наук із соціальних комунікацій, викладач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна);

ЧОРНОДОН Мирослава Іванівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики та соціальних комунікацій Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна);

ЯВОРСЬКА Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри інформаційних систем управління – *відповідальний секретар редколегії*.

Журнал друкує матеріали – статті, огляди, рецензії, присвячені актуальним питанням сучасного документознавства, архівознавства, бібліотекознавства та інформаційної діяльності. Видання розраховане на науковців науково-педагогічних працівників, аспірантів, здобувачів вищої освіти, усіх, хто досліджує дану проблематику.

Виходить 2 рази на рік

Адреса редакції:

21021, вул. 600-річчя, 21, Вінниця, Україна

Тел. 068-256-10-56

E-mail: isu.donnu@gmail.com

ЗМІСТ

Білоус Валентина Степанівна	5
ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	5
Василенко Валерія Юрїївна	14
КОНЦЕПЦІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	14
Ковальська Леся Андріївна	22
ЗАГАЛЬНОНАУКОВА І СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНА МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ	22
Лукаш Галина Павлівна	30
НОРМАТИВНЕ НАГОЛОШЕННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ	30
Палеха Юрїй Іванович, Садовенко Володимир Сергійович	39
СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ НА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНУ КУЛЬТУРУ	39
Прїгунов Олексїй Володимирович	48
СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	48
Synieokyi Oleg Volodymyrovych	54
BELGIAN PROGRESSIVE ROCK MUSIC BEFORE & BEYOND THE DIGIT	54
Яворська Тетяна Михайлівна	64
ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК	64
Вимоги до публікації в науковому журналі Теоретичні та прикладні аспекти інформаційної, бібліотечної та архівної справи Донецького національного університету імені Василя Стуса	72
Інформаційний лист ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація та соціум»	77
Інформація про авторів	79

CONTENTS

Bilous Valentyna.....	5
DISTANCE WORK OF THE LIBRARY OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION	5
Vasylenko Valeriia.....	14
THE CONCEPT OF IMPROVING THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	14
Kovalska Lesia.....	22
GENERAL SCIENTIFIC AND SOCIOCOMMUNICATION METHODOLOGY OF STUDYING DOCUMENTARY AND INFORMATIONAL RESOURCES.....	22
Lukash Halyna	30
REGULATORY EMPHASIS OF PROFESSIONAL VOCABULARY AS A SIGN OF LANGUAGE AND COMMUNICATIVE CULTURES OF THE DOCUMENTARY	30
Palekha Yuriy, Sadovenko Volodymyr	39
SYSTEM ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF INFORMATION SUPPORT INDICATORS ON UNIVERSITIES ON THEIR INFORMATION CULTURE	39
Prihunov Oleksii	48
THE ELECTRONIC DOCUMENT SYSTEM AS A KEY ELEMENT OF THE COMPANY'S INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN AGGRESSION.....	48
Synieokyi Oleg.....	54
BELGIAN PROGRESSIVE ROCK MUSIC BEFORE & BEYOND THE DIGIT	54
Yavorska Tetiana	64
DOCUMENTARY AND INFORMATION SUPPORT OF LIBRARY MANAGEMENT ACTIVITIES	64
Requirements for publication in a scientific journal.....	72
Information letter of the IX International Scientific and Practical Conference «Information and Society».....	77
Information about the authors	79

Білоус Валентина Степанівна
директор бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
тел. 0974394763, vspu.lib@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2998-400X>

ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність дослідження. У пропонованій статті сформульовано важливість інформаційно-бібліотечного обслуговування у різних сценаріях невизначеності. Виокремлено питання впровадження інноваційних бібліотечних сервісів на вимогу часу. Досліджено проблему інформаційного забезпечення користувачів бібліотеки у різних вимірах – онлайн та офлайн. Підтверджено спроможність роботи бібліотеки навчального закладу у гнучкому режимі. Обґрунтовано необхідність цифровізації ресурсів та послуг бібліотеки. Акцентовано на дистанційному обслуговуванні віддалених користувачів бібліотеки. *Метою дослідження є* аналіз діяльності бібліотек навчальних закладів, зокрема університетських, та особливостей їх роботи в умовах карантинних обмежень, спричинених пандемією COVID-19. Проаналізовано низку публікацій про дистанційну роботу бібліотек у міжнародних наукометричних базах даних (WoS та Scopus). Вивчення зарубіжного досвіду показує, що університетські бібліотеки мають намір перетворити свої послуги на цифрові для забезпечення якості обслуговування. *Методологія дослідження.* Для написання статті та опрацювання матеріалу використано загальнонаукові методи, зокрема: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення. Узагальнено світовий та вітчизняний досвід роботи бібліотек навчальних закладів, визначено готовність використання дистанційної форми роботи бібліотек. Відображено досвід бібліотеки Вінницького педуніверситету щодо дистанційної роботи. *Наукова новизна роботи.* Визначено критерії і показники ефективності впровадження інноваційних форм роботи бібліотеки. *Висновки.* Внаслідок цього дослідження доведено ефективність використання дистанційної форми роботи. Зазнали подальшого розвитку інноваційні бібліотечні сервіси, впроваджено інтерактивні проєкти, онлайн-заходи. Установлено роль та значення дистанційної роботи університетської бібліотеки.

Ключові слова: пандемія COVID-19, інформаційно-бібліотечний сервіс, електронні ресурси, цифрові технології, дистанційне обслуговування, бібліотека Вінницького педуніверситету.

Bilous Valentyna
director of the library of Mykhailo Kotsiubynskiy Vinnytsia State Pedagogical University
t. 0974394763, vspu.lib@gmail.com
ORCID ID 0000-0003-2998-400X

DISTANCE WORK OF THE LIBRARY OF A HIGHER EDUCATION INSTITUTION

Relevance of research. The proposed article formulates the importance of information and library services in different scenarios of uncertainty. The issue of introduction of innovative library services on the demand of time is singled out. The problem of information support of library users in different dimensions – online and offline has been studied. The ability of the school library to work in a flexible mode has been confirmed. The necessity of digitization of library resources and services is substantiated. Emphasis is placed on remote service of remote library users. The aim of the study is to analyze the activities of libraries of educational institutions, including universities, and the peculiarities of their work in the quarantine restrictions caused by the COVID-19 pandemic. A number of publications on the remote operation of libraries in international scientometric databases (WoS and

Scopus) were analyzed. A study of foreign experience shows that university libraries intend to turn their services into digital to ensure quality service. *Research methodology*. General scientific methods were used to write the article and process the material, in particular: analysis, synthesis, comparison, generalization. The world and domestic experience of work of libraries of educational institutions is generalized, readiness to use the remote form of work of libraries is defined. The experience of the Vinnytsia Pedagogical University library on remote work is reflected. *Scientific novelty*. Criteria and indicators of efficiency of introduction of innovative forms of work of library are defined. *Conclusions*. As a result of this study, the effectiveness of the use of remote form of work is proved. Innovative library services were further developed, interactive projects and online events were introduced. The role and significance of remote work of the university library are established.

Keywords: COVID-19 pandemic, information and library service, electronic resources, digital technologies, remote service, Vinnytsia Pedagogical University library.

Актуальність дослідження. Пандемія COVID-19 спричинила порушення діяльності у багатьох сферах, зокрема в освіті та культурі. Роки пандемії переповнені безпрецедентними проблемами, які кинули виклик глобальному та національному соціально-політичному, економічному та освітньому ландшафту. Під час пандемії COVID-19 глобальна освітня система перебуває у процесі трансформації та адаптації до нових складних ситуацій, які змінюють звичайний процес навчання та взаємодії людей, використовують віртуальну та онлайн-освіту [Cuaton G. P., 2020].

Наслідки карантину і пов'язані з цим закриття навчальних закладів, які почалися навесні 2020 року, створили виклик для вищої освіти загалом та роботи бібліотек зокрема. Серйозні зміни відбулися у бібліотечній системі, де конкретні види діяльності перемістилися в онлайн. Дистанційне навчання та його інформаційне забезпечення стало випробуванням для усіх учасників освітнього процесу, що визначило головний акцент у роботі закладів вищої освіти та бібліотек. Незважаючи на вимушене соціальне дистанціювання, бібліотеки закладів вищої освіти продовжили працювати в умовах віддаленої роботи. Під час локдауну кожна установа вимушена була самостійно приймати рішення про перехід колективу на дистанційний режим роботи та організацію віддаленого обслуговування користувачів [Спанчак Т., 2021].

Аналіз досліджень і публікацій. Перехід у зв'язку з карантинном закладів освіти на дистанційне навчання супроводжувався великою кількістю публікацій різного спрямування (нормативного, інформативного, рекомендаційного, методичного). Закономірно, бібліотеки навчальних закладів також перейшли на дистанційне обслуговування. У статтях зарубіжних та вітчизняних дослідників, опублікованих у наукометричних базах даних (WoS та Scopus) відображено досвід роботи бібліотек закладів освіти, подано загальні рекомендації щодо дистанційної форми роботи та окреслені процедури та методичні інструкції, яких слід дотримуватися в умовах пандемії. Так, зарубіжні вчені у своїх статтях намагаються з'ясувати, як бібліотеки системи вищої освіти переживають та реагують на виклики, спричинені пандемією COVID-19, забезпечують віддалену і майбутню гнучку роботу бібліотек [Hosoi M., Reiter L., Zabel D., 2021], обговорюють найкращі практики та покращення дистанційної роботи [Fruehan P., Hellyar D., 2021], віртуальне навчання студентів [Juarez D., Blackwood E., 2022] та онлайн-курси [Steele J. E., 2021]. Послуги, які надають бібліотеки під час карантину COVID-19, та проблеми, з якими стикаються бібліотеки, досліджувалися індійськими вченими. Результати досліджень показують, що бібліотеки прагнули залишатися на зв'язку з користувачами та надавали дистанційні послуги [Sawant S., 2021].

Питання функціонування бібліотеки та забезпечення інформаційних послуг в умовах карантину піднімають вітчизняні вчені та практики бібліотечної справи: Т. Колесникова, Т. Спанчак, О. Бруй, Т. Онищенко, І. Киричок, Т. Павленко, Т. Яворська та інші.

Зрештою, вченими здійснено аналіз політики та керівних принципів, які впроваджуються у бібліотеках навчальних закладах різних країн. Автори використовують підхід рефлексивної практики для оцінки діяльності бібліотеки під час кризової ситуації, впровадження технологічних втручань у наданні послуг, а також для реновації цифрових послуг на майбутнє. Цифрові

технології змінили сутність сучасних бібліотек, що не лише підлаштовуються під нові реалії, а загалом переосмислюють свою місію в суспільстві [Яворська Т. М., 2020].

Ученими країн Азії також досліджується та обмірковується питання цифровізації бібліотечних ресурсів [Begum D., Elahi M. H., 2022], упровадження інноваційних форм і методів в університетських бібліотеках, рекомендації щодо роботи бібліотек в умовах пандемії.

Мета дослідження. Метою статті є аналіз діяльності вітчизняних та зарубіжних бібліотек щодо забезпечення обслуговування користувачів в умовах карантину. Показано особливості дистанційної роботи університетських бібліотек, зокрема відображено досвід дистанційної роботи бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського в умовах ризиків сьогодення.

Вклад основного матеріалу. Бібліотека Вінницького державного педуніверситету поєднує традиційні та електронні інформаційні ресурси, індивідуальні і корпоративні методи роботи, вирішує проблеми культурно-просвітницької діяльності, упроваджує інноваційні бібліотечні технології [Білоус В. С., 2010].

Бібліотека є надійним інформаційним центром, якому довіряють і де завжди можна отримати релевантну, оперативну, цінну інформацію та великий перелік різноманітних послуг. Необхідно зберегти, а можливо, і зміцнити цю довіру, водночас перенісши комунікацію з користувачами й між самими бібліотекарями в цифровий простір і використовуючи широкий набір інструментів взаємодії та новітніх технологій [Білоус В. С., 2021].

Значна увага приділяється якості та оперативності бібліотечно-бібліографічного обслуговування. Персонал бібліотеки максимально оперативно і якісно забезпечує інформаційні, науково-дослідні, освітні, культурні та інші потреби користувачів бібліотеки на основі загальнодоступності, забезпечення доступу до традиційних та електронних інформаційних ресурсів.

Основним завданням бібліотеки є інформаційна підтримка навчального та наукового процесів університету у різних вимірах та сценаріях невизначеності. Створення ефективної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування неможливе без ведення, оновлення і удосконалення інформаційно-пошукового апарату, зокрема важливого в умовах дистанційного обслуговування – електронного каталогу.

В умовах викликів сьогодення особливого значення набуває впровадження нових форматів представлення даних, збільшення е-ресурсів як важливого джерела задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів, створення бібліотечних сервісів для віддалених користувачів бібліотеки.

Освітнянська книгозбірня вмонтована у соціальний простір університету, функціонує в єдиному інформаційному просторі, виконує стратегічне завдання – забезпечення підготовки освітян на вимогу сьогодення. Щоб залишатися потрібною, привабливою та цікавою для користувачів, бібліотека ВДПУ йде в ногу з часом, удаючись до найрізноманітніших заходів, розширюючи бібліотечно-інформаційний сервіс. На часі формування позитивного образу бібліотеки в очах користувачів відбувається шляхом надання цілого комплексу інформаційних та бібліотечно-бібліографічних послуг. Основний бібліотечний ресурс доступний в електронному каталозі, а віддалений віртуальний користувач є активним читачем бібліотеки.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» та керуючись листом МОН України, ректором університету видані накази «Про проведення карантину в Педуніверситеті». За наказом ректора передбачалося розроблення заходів щодо часткового переведення працівників на роботу в дистанційному режимі та призупинення роботи бібліотеки. Зміни до наказу про продовження карантину передбачали переведення працівників на роботу у дистанційному або гнучкому режимі.

Знайомлячись із базовими практиками роботи вітчизняних та зарубіжних колег, беручи до уваги їх напрацювання, враховуючи наявні можливості бібліотеки, було вироблено власний алгоритм роботи бібліотеки Вінницького педуніверситету.

Працівники бібліотеки доклали максимум зусиль для організації повноцінної роботи в умовах карантинних обмежень та дистанційного навчання студентів, що значно сприяло інтеграції та соціалізації бібліотеки в інтернет-просторі. Адміністрація бібліотеки вела щоденний облік роботи кожного працівника, що фіксується документально (відомість, звіт працівника). В онлайн-режимі (платформи Zoom, Meet) проводилися робочі наради, завідувачі відділів звітували про роботу відділів, обговорювалися важливі поточні завдання: з'ясування заборгованості студентів випускних курсів, погодження обхідних листів у традиційному режимі та онлайн.

Усвідомлюючи важливість часу, бібліотека формує значний масив інтернет-ресурсів різноманітної направленості, об'єднаних єдиним вікном доступу через вебсайт бібліотеки. Здійснено адаптивну верстку сайту з метою коректного відображення всіх його сторінок на екранах мобільних пристроїв для залучення користувача до комунікаційного процесу.

Саме функціонування та впровадження інноваційних технологій дало можливість бібліотеці працювати у дистанційному режимі, що є надзвичайно важливим під час тимчасових незручностей, надзвичайних ситуацій (замінування установи, карантини). Нові випробування перед бібліотеками постали у зв'язку зі страшною пандемією коронавірусної інфекції.

Незважаючи на виклики сучасності, активна дистанційна робота бібліотеки не припинялася в умовах карантину та самоізоляції співробітників. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій бібліотекарі мали можливість працювати за місцем проживання.

Упроваджуючи в роботу нові форми і методи, активно формуючи електронні ресурси, бібліотека здійснювала інформаційне забезпечення користувачів, надаючи доступ до електронних документів, організовуючи заходи, спрямовані на допомогу навчально-виховному процесу та науково-дослідній діяльності університету.

Бібліотека, використовуючи дистанційні технології, змінює та розширює інформаційно-бібліотечний сервіс:

- оновлює та підтримує в актуальному стані сайт бібліотеки http://library.vspu.edu.ua/inform/virtual_dovidka.htm;
- надає довідки та консультації через «Гостьову книгу» віртуальної довідкової служби сайту бібліотеки, соціальні мережі, Viber, e-mail та по телефону;
- наповнює та забезпечує інтернет-каталог <http://vdpu.irbis24.org/>;
- редагує та наповнює Інституційний репозитарій;
- комплектує електронну бібліотеку та відображує в базах даних електронного каталогу;
- здійснює наукометричний та бібліометричний аналіз публікаційної активності вчених університету, проводить редакцію профілів;
- упроваджує нові проекти (Бібліотека без меж. Інклюзивна освіта; Бібліометричні портрети вчених ВДПУ);
- забезпечує перевірку на плагіат академічних текстів студентів;
- надає індекси УДК та авторські знаки для наукових публікацій вчених тощо.

Бібліотека формує значний масив інтернет-ресурсів різноманітної направленості, об'єднаних єдиним вікном доступу до них через вебсайт бібліотеки. З метою посилення ефективності дистанційного обслуговування систематично проводиться інформаційне оновлення та редакція сторінок сайту, масштабна перевірка посилань інтернет-навігатора на коректність відкриття. Наявні інтернет-ресурси та сервіси дали можливість бібліотеці швидко адаптуватись до обслуговування користувачів в умовах дистанційного навчання під час карантину.

Функціонує низка інтернет-проектів бібліотеки. Серед них:

- Інституційний репозитарій (електронний повнотекстовий архів наукового доробку університету на базі ПЗ Dspace);
- віртуальна довідкова служба бібліотеки;
- електронний «Повнотекстовий архів» видань бібліотеки, до якого входить «Цифрова колекція видань цінного та рідкісного фонду».

Започаткована та постійно реалізується низка краєзнавчих інтернет-проектів:

- біографічний – «Життя пов'язане з Поділлям»;
- інформаційно-бібліографічний – «Вінниччина в БД ЕК бібліотеки»;
- вебліографічний – «Вінниччина в Інтернеті».

Важливим напрямом діяльності освітянської книгозбірні є реалізація проекту інклюзивної бібліотеки – «Бібліотека без меж. Інклюзивна бібліотека». Цей проєкт було презентовано для шкільних бібліотек м. Вінниця та представлено на V Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами», організованій Вінницьким педуніверситетом. На сайті бібліотеки відкрито «Літературну вітальню», що складається з віртуальних мультимедійних полиць творчості українських та зарубіжних письменників. Вітальня включає ресурс «Аудіополиця: інклюзивна освіта», створений на базі аудіоколекції фондів медіатеки.

Серед онлайн-послуг, які надає бібліотека, можна назвати доступ до бібліографічних і фактографічних даних, підготовлені тематичні рекомендаційні списки літератури, інформування і зворотний зв'язок із користувачами через соціальні мережі, електронну пошту тощо.

Для користувачів, що вперше відвідують сайт, створено «Візитку сайту», яку озвучено для людей з вадами зору. Банер візитки розміщено на головній сторінці сайту, а сам ролик на YouTube-каналі бібліотеки. Візитка детально описує структуру та методику доступу до ресурсів сайту і загалом усього комплексу інтернет-ресурсів бібліотеки.

Значна увага приділялась вдосконаленню структури, методики доступу та навігації інтернет-ресурсами бібліотеки, зокрема:

- вдосконалено карту сайту, що поєднує на одній сторінці посилання та банери доступу до всіх сторінок сайту та інтернет-ресурсів бібліотек загалом. На карті сайту окремо виділено розділ «Краєзнавчі Інтернет-ресурси бібліотеки»;

- розширено тематику відображення ресурсів на сторінці «Оновлено на сайті», що включає посилання на інтернет-ресурси бібліотеки, які оновлювались протягом останнього періоду. Біля кожної сторінки, що оновлювалася, вказано дату останнього оновлення.

Бібліотека використовує e-mail, Viber та Telegram, Гостьову книгу, Google-диск для електронної доставки документів (ЕДД) та інтерактивної взаємодії з користувачами. Упродовж року інтернет-ресурси бібліотеки використовують понад 400 тис. користувачів. Сьогодні діяльність університетської бібліотеки направлена на впровадження інноваційних технологій, модернізацію інформаційно-бібліотечного сервісу. Акценти бібліотеки спрямовуються на формування електронних ресурсів, популяризацію ідей відкритого доступу, побудову загальнодоступних архівів наукової інформації (інституційного репозитарію), підвищення вебметричного рейтингу університету. Особливу увагу бібліотека надає молодим науковцям – магістрантам, аспірантам, для яких проводяться онлайн-заходи з основ бібліотечно-бібліографічних знань та наукометрії.

Працівники бібліотеки добирали актуальну інформацію про індексовані наукові ресурси України, проводили моніторинг показників університету в українській науковій спільноті. Це зокрема дані про місце університету в «Консолідованому рейтингу ЗВО України», вебметричні показники університету в міжнародних наукових рейтингах. Ця інформація розміщена на сайті бібліотеки в розділі «Наукометричні портрети вчених ВДПУ». Бібліотека ВДПУ отримала тестовий доступ до пакета академічних баз даних «Пакет EBSCO EP». Пробний безкоштовний доступ до баз даних EBSCO надавався для заохочення науковців використовувати ресурси EBSCO. Бібліотека бере участь у заходах у межах Міжнародного тижня відкритого доступу (вебінар «Відкрита наука України крізь призму Web of Science» тощо).

У Вінницькому педуніверситеті традиційно проходять дні академічної доброчесності. Зокрема бібліотека провела онлайн-практикум «Електронні наукові та освітні ресурси, сервіси: доступ та відповідальне використання», науково-методичний семінар «Академічна доброчесність – запорука успіху науковця», на яких розкриваються основні напрями діяльності бібліотеки:

- пошук інформації та формування аналітичних звітів вчених та кафедр на базі національного ресурсу «Бібліометрика української науки» та інших ресурсів наукометричного спрямування;

- пошук інформації та формування звітів про публікаційну активність (цитованість) науковців університету в наукометричній базі WoS;
- консультування з питань реєстрації та використання БД Scopus, використання звітів про індексовані видання в Scopus;
- реєстрація та отримання наукового індексу ORCID. Імпорт публікацій з Google-академії в ORCID тощо.

На цих заходах фахівці бібліотеки знайомлять молодих науковців з навичками написання наукових робіт, розповідають, що таке академічний текст, основні етапи написання академічних текстів, як правильно оформити результати дослідження, основні вимоги та правила щодо структури і порядку оформлення наукових робіт, практики написання якісного тексту. Також презентують основні електронні ресурси та інноваційні сервіси на допомогу молодому науковцю. Окрема увага приділяється аналітично-синтетичній обробці документів та вимогам до оформлення бібліографічних посилань відповідно до державних стандартів.

Для викладачів та студентів Комунального закладу вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського» провели онлайн-лекцію «Академічна доброчесність – запорука успіху науковця». Під час спілкування розповіли про роботу університетської бібліотеки, стратегію її діяльності та акцентували на наукових досягненнях Вінницького педуніверситету, основою якого є академічна доброчесність – дотримання принципів добропорядності і чесності в академічному процесі.

В умовах карантину та дистанційного обслуговування працівники бібліотеки продовжують брати активну участь у науково-практичних конференціях, семінарах, інтернет-конференціях, під час яких діляться досвідом роботи, розповідають про спроможність університетської бібліотеки у викликах сьогодення, про актуальність та доступність бібліотечного сервісу за умов ризиків часу, акцентують на стратегічних напрямках діяльності бібліотеки.

Особливо важливою в умовах дистанційного обслуговування є доступність сайту для різних категорій віддалених користувачів бібліотеки. З метою популяризації бібліотеки, її продуктів та послуг активно використовуються сучасні комунікаційні технології, інструменти інтернет-маркетингу, зокрема такі складники: вебсайт бібліотеки як головний засіб комунікації та інструмент інтернет-навігації; електронна пошта, миттєві повідомлення, RSS-стрічки, соціальні мережі, блоги, форуми, фото- та відеохостинги [Ростовцев С. С., 2015].

За період роботи в онлайн-режимі бібліотечними працівниками було представлено та висвітлено в соціальних мережах інформаційні повідомлення, короткі пости, різноманітні презентації, відеоролики. На Facebook розміщено чимало публікацій про книги, письменників, презентувалися віртуальні книжкові виставки, буктрейлери.

Співробітниками бібліотеки надається онлайн-послуга з присвоєння науковим публікаціям учених класифікаційних індексів за таблицями УДК та авторських знаків. Skorистатися цією послугою можуть викладачі та здобувачі вищої освіти університету, надіславши запит на електронну пошту бібліотеки, Viber, Telegram.

Працівники бібліотеки забезпечують дистанційно перевірку на плагіат академічних текстів студентів та надають індивідуальні консультації з питань формування та наповнення наукометричних ресурсів.

Бібліотека стала співорганізатором низки онлайн-заходів у межах місяця цифрової грамотності #DigitalMonth_2021 на платформі цифрового інструменту навчання Kahoot серед студентів ЗВО України: турніру «#Мова: моя, твоя, наша». Із сотні учасників студенти ВДПУ ім. М. Коцюбинського ввійшли в десятку кращих. Мета заходу – формування навичок і потреби читання серед студентської молоді за допомогою цифрових технологій, популяризації іміджу бібліотеки як хабу цифрової освіти, осередку формування грамотності. Також команда студентів ВДПУ стала учасником Всеукраїнського Digital студентського інтелектуального турніру «#Код студента: або пан або пропав».

Бібліотека долучилася до IV Всеукраїнської тихої вечірки в навушниках «Good Silent Party». Гасло вечірки: «Відкритість без меж». #Тиха вечірка – це радіоакція, яка популяризує

бібліотеки та молодіжні ініціативи України з наголосом на інклюзію, толерантність та особистісну свободу. Це перехресний ефір, який об'єднав бібліотеки, музеї та їх користувачів з усієї України.

До Дня дитячої книги виставлений інформаційний бібліо-мікс, де представлені дитячі журнали, книги з казками та віршами, оповіданнями. Працівники бібліотеки долучилися до онлайн-лекції та ознайомили здобувачів вищої освіти факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної з унікальними виданнями книг для дітей.

Також в онлайн-режимі бібліотека проводила інформаційні заходи «День кафедри» (для викладачів кафедри університету). Під час зустрічі презентували навчально-методичну літературу та періодичні видання з дисциплін, що викладаються на кафедрі; інформували про нові надходження й основні електронні наукові та освітні ресурси бібліотеки; надали інформацію про наукометричні портрети вчених університету). Спільний захід бібліотеки та кафедри сприяє підвищенню рівня інформаційного забезпечення освітнього процесу і наукової діяльності університету та ефективному використанню фонду книгозбірні.

Працівники бібліотеки розуміли, що карантин – це час для саморозвитку, зміцнення знань та навичок. Упродовж карантинних обмежень бібліотечні працівники скористалися додатковою можливістю для самоосвіти та підвищили свою професійну кваліфікацію, брали участь у вебінарах, бібліотечних віртуальних курсах. Здійснюється дистанційна комунікація з бібліотеками ЗВО та науковими бібліотеками. Усі працівники бібліотеки розуміли, що карантин – це не відпустка, а щоденна робота. Працівники бібліотеки брали активну участь у циклі безкоштовних дистанційних навчальних вебінарів різної тематики та курсах (Clarivate Analytics, «Наукові публікації – Publ.Science», Prometheus та ін.).

Сучасний бібліотечний фахівець має бути готовим до змін, які відбуваються в інформаційному суспільстві, покликаний бути не тільки носієм високої загальної і професійної культури, а постійно опановувати прогресивні бібліотечні технології, оперативно реагувати на вимоги часу, щоб не втрачати провідної ролі у наданні інформаційних послуг. Знання, вміння, навички, цільові настанови фахівців, які добре розуміються на новітніх технологіях, спроможні продукувати оригінальні ідеї, є вирішальними факторами, що впливають на успішне функціонування установи, якість наданої інформації та рівень обслуговування читачів. Саме такий фахівець може реалізувати концепцію інтелектуалізації бібліотечної професії та забезпечити якісне інформаційно-бібліографічне обслуговування в умовах розвитку інформаційного суспільства [Яворська Т. М., 2019].

Працівники бібліотеки успішно оволоділи цифровими навичками за сучасним форматом на онлайн-платформі з цифрової грамотності Міністерства цифрової політики України «Дія. Цифрова освіта», пройшли навчання в університеті на курсах з медіаграмотності, засвоїли методи створення онлайн-заходів на різних платформах. Здобуті знання підтверджені сертифікатами.

Наукова новизна. Ситуація, з якою зіштовхнулися бібліотеки через пандемію COVID-19 та запровадження карантину, стала, з одного боку, випробуванням, яке характеризується невизначеністю різних аспектів діяльності (якість та відповідність послуг, комунікація, фінансування, здоров'я тощо), а з іншого – вагомим чинником для якісних змін у роботі бібліотек. Результати дослідження дають підстави зробити висновок, що впровадження дистанційного обслуговування є актуальним у реаліях сьогодення.

Зміни у роботі бібліотек є складним процесом з огляду на вибір нових пріоритетів, завдань, адаптації до нових умов роботи, освоєння нетрадиційних технологій соціальної й економічної взаємодії, становлення в ролі виробника нових бібліотечно-інформаційних продуктів і послуг, які можна отримати дистанційно [Яворська Т. М., 2020].

Під час пандемії бібліотека перемістила всі можливі бібліотечні послуги на цифрові, тобто засоби онлайн-ресурсу та віддалений доступ до них, об'єднаний пошук, інтернет-каталог, залучення користувачів через соціальні мережі, спеціалізований простір знань, онлайн-доставку документів, статті за запитом, навчання інформаційної грамотності, віртуальну довідкову службу тощо. Також примітним є залучення користувачів до всіх цих послуг.

Бібліотеки підтвердили свою роль як складники тріади медійної грамотності, посередники достовірної інформації з питань охорони здоров'я, відіграють активну роль як агенти перевірки в боротьбі з дезінформацією (неправдивою інформацією, яка має на меті ввести в оману), акцентуючи на медіа- та інформаційній грамотності [Herrero-Diz P., López-Rufino C., 2021].

Висновки. Отже, впровадження дистанційного навчання у вищій школі поставило перед університетськими бібліотеками задачі не тільки збереження якості й повноти традиційних функцій та напрямів діяльності, а й необхідність запропонувати студентам і викладачам комплекс нових сервісів і послуг у дистанційному форматі, серед яких:

- оперативне реагування на зміни, що відбуваються в соціумі загалом та академічному середовищі зокрема;
- розширення каналів цифрової комунікації з користувачами;
- інформаційно-довідкове обслуговування користувачів в онлайн-форматі;
- формування цифрових компетентностей користувачів;
- чітка й розподілена організація віддаленої роботи працівників бібліотеки у невизначених реаліях [Киричок І. В., Павленко. Т. Б., 2021].

У різних сценаріях невизначеності, спричинених карантинном через пандемію COVID-19, бібліотека залишається надійним інформаційним центром університету. Перед працівником бібліотеки стоять високі вимоги. Він повинен бути готовим до будь-яких викликів та ризиків, «до виживання та досягнення успіху в різних сценаріях часів драматичних невідомостей» [Колесникова Т. О., 2021]. Активно впроваджуючи дистанційні форми роботи, бібліотека Вінницького педуніверситету працює для віддалених користувачів 24/7, забезпечує користувачів можливістю працювати з електронними ресурсами, надає широкий спектр онлайн-послуг, створює умови для проведення онлайн-заходів.

Серед стратегічних напрямів діяльності бібліотеки навчального закладу є перебудова цифрових матеріалів відповідно до стандартів доступності, доступність електронної інформації та технологій для різних категорій користувачів. Це передбачає створення та дизайн документів, вебконтенту та презентацій з урахуванням доступності [Dahm J. J., Reese J. G., 2021].

Пріоритетом сучасної бібліотеки є забезпечення вільного та необмеженого доступу до інформації усіх категорій споживачів, особливо науковців та студентів, їхня інтегрованість у вебпростір, комфортність послуг, які може надати бібліотека. Ефективність діяльності бібліотеки залежить від бажання та потреби змінюватися, готовності та спроможності працювати гнучко, впроваджувати інноваційні бібліотечні сервіси, цифровізацію бібліотечних ресурсів, актуалізацію онлайн-форм та дистанційного обслуговування.

«Ні карантину на знання та інформацію!» – саме такий меседж є характерним сьогодні у діяльності університетів та університетських бібліотек. І він, як «корисний» вірус, має пронизувати всі (навіть незначні) процеси [Білоус В. С., 2021].

Університетська бібліотека, надаючи інформаційну підтримку віддаленим користувачам, спроможна забезпечити дистанційне обслуговування, щоб бути потрібною та важливою у різних викликах та «драматичних невідомостях».

Список використаних посилань

Білоус В. С. Формування та використання електронних ресурсів у бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти: сучасний стан та шляхи розвитку: наукові праці ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського*. Київ. Вип. 2. 2010. С. 210–215. URL: <http://journals.dnrb.gov.ua>

Білоус В. «Ні карантину на знання та інформаційно-бібліотечні послуги!»: з досвіду дистанційної роботи освітянської книгозбірні. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2021. № 1 (23). С. 31–34.

Киричок І. В., Павленко Т. Б. Дистанційне навчання: завдання університетських бібліотек в нових реаліях. *Матеріали XX-ї ювілейної міжнародної науково-практичної конференції*, 19–20.05 2021 р. Київ; Ужгород. С. 11–12.

Колесникова Т. О. Організація віддаленої роботи колективів бібліотек університетів України за часів драматичних невідомостей. 2020. URL: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/11914>

Ростовцев С. С. Комунікаційна складова інтернет-маркетингу в бібліотечно-інформаційній сфері. *Вісник ХДАК*. Харків, 2015. Вип. 45. С. 189–195.

Спанчак Т. Дистанційна робота в умовах карантину. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2021. № 1. С. 38–40.

Терещенко Н. М. Особливості роботи бібліотек в умовах карантину: огляд вітчизняного та світового досвіду. *Інтегровані комунікації*. 2020. № 1 (9).

Яворська Т. М. Професійна підготовка бібліотечних фахівців у контексті розвитку інформаційного суспільства. *Збірники наукових праць професорсько-викладацького складу ДонНУ імені Василя Стуса*. 2019. С. 133–134.

Яворська Т. М. Цифрові тренди розвитку бібліотек в інформаційному суспільстві. *Інформація та соціум*. 2020. С. 58–60.

Begum D., Elahi M. H. Digital library services to support online learning amid COVID-19: a study of a private university library in Bangladesh Digital Library Perspectives. 2022.

Cuaton G. P. Philippine Higher Education Institutions in the Time of COVID-19 Pandemic. *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*. 2020, Vol. 12. Iss. 1. P. 61–70.

Dahm J. J., Reese J. G. Sharing electronically and accessibly in library-led instruction. *Journal of the Medical Library Association*. 2021. 109 (4). P. 690–692.

Fruehan P., Hellyar D. Expanding and improving our library's virtual chat service / discovering best practices when demand increases. *Information Technology and Libraries*. 2021. 40 (3).

Herrero-Diz P., López-Rufino C. Libraries fight disinformation: An analysis of online practices to help users' generations in spotting fake news Societies. 2021. 11 (4). P. 133.

Hosoi M., Reiter L., Zabel D. Reshaping perspectives on flexible work: The impact of covid-19 on academic library management. 2021. 21 (4). P. 695–713.

Steele J. E. The role of the academic librarian in online courses: A case study. *Journal of Academic Librarianship*. 2021. 47 (5), 102384.

Should J. D., Blackwood E. K. Virtual Undergraduate Internships: One COVID-19 Side Effect That Academic Libraries. 2022. 22 (1). P. 81–91.

References

Bilous, V. S. (2010). Formuvannia ta vykorystannia elektronnykh resursiv u bibliotetsi Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho [Formation and use of electronic resources in the library of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsyubynsky]. *Vseukrainskyi informatsiynyi resurs z pytan psykholoho-pedahohichnoi nauky i osvity: suchasnyi stan ta shliakhy rozvytku: naukovi pratsi DNPB Ukrainy imeni V. O. Sukhomlynskoho*. Kyiv, 2, 210–215. Retrieved from: <http://journals.dnbp.gov.ua> [in Ukrainian].

Bilous, V. (2021). «Ni karantynu na znannia ta informatsiino-bibliotichni posluhy!»: z dosvidu dystantsiinoi roboty osvitiianskoi knyhozbirni [«No quarantine for knowledge and information and library services!»: From the experience of remote work of the educational book collection]. *Biblioteknyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 1 (23), 31–34 [in Ukrainian].

Kyrychok, I. V., & Pavlenko, T. B. (2021). Dystantsiine navchannia: zavdannia universytetskykh bibliotek v novykh realiiakh [Distance learning: the task of university libraries in new realities]. *Materialy XX-yi yuvileinoi mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. 19–20.05 2021 r. Kyiv; Uzhhorod [in Ukrainian].

Kolesnykova, T. O. (2020). *Orhanizatsiia viddalenoї roboty kolektyviv bibliotek universytetiv Ukrainy za chasiv dramatychnykh nevidomostei* [Organization of remote work of libraries of Ukraine during dramatic unknowns]

Ukrainian universities in times of dramatic uncertainty]. Retrieved from: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/11914> [in Ukrainian].

Rostovtsev, S. S. (2015). Komunikační složka internet-marketingu v bibliotechno-informaciční sféře [Communication component of Internet marketing in the field of library and information]. *Visnyk KhDAK. Kharkiv*, 45, 189–195 [in Ukrainian].

Spanchak, T. (2021). Dystantsiina robota v umovakh karantynu [Remote work in quarantine]. *Bibliotechnyi forum: istoriia, teoriia i praktyka*, 1 (23), 38–40 [in Ukrainian].

Tereshchenko, N. M. (2020). Features of the work of libraries in quarantine: a review of domestic and international experience. *Intehrovani komunikatsii*, 1 (9) [in Ukrainian].

Yavorska, T. M. (2019). Profesiina pidhotovka bibliotechnykh fakhivtsiv u konteksti rozvytku informatsiinoho suspilstva [Professional training of librarians in the context of information society development]. *Zbirnyky naukovykh prats profesorsko-vykladatskoho skladu DonNU imeni Vasylia Stusa*, 133–134 [in Ukrainian].

Yavorska, T. M. (2020). Tsyfrovi trendy rozvytku bibliotek v informatsiinomu suspilstvi [Digital trends in library development in the information society]. *Informatsiia ta sotsium*, 58–60 [in Ukrainian].

Begum, D., & Elahi, M. H. (2022). Digital library services to support online learning amid COVID-19: a study of a private university library in Bangladesh *Digital Library Perspectives* [in English].

Cuaton, G. P. (2020). Philippine Higher Education Institutions in the Time of COVID-19 pandemic). *Revista romaneasca pentru educatie multidimensionala*, 12 (1), 61–70 [in English].

Dahm, J. J., & Reese, J.G. (2021). Sharing electronically and accessibly in library-led instruction. *Journal of the Medical Library Association*, 109 (4), 690–692 [in English].

Fruehan, P., & Hellyar, D. (2021). Expanding and improving our library's virtual chat service / discovering best practices when demand increases *Information Technology and Libraries*, 40 (3) [in English].

Herrero-Diz, P., & López-Rufino, C. (2021). Libraries fight disinformation: An analysis of online practices to help users' generations in spotting fake news *Societies*, 11 (4), 133 [in English].

Hosoi, M., Reiter, L., & Zabel, D. (2021). Reshaping perspectives on flexible work: The impact of covid-19 on academic library management, 21 (4), 695–713 [in English].

Steele, J. E. (2021). The role of the academic librarian in online courses: A case study. *Journal of Academic Librarianship*, 47 (5), 102384 [in English].

Should, J. D., & Blackwood, E. K. (2022). Virtual Undergraduate Internships: One COVID-19 Side Effect THAT Academic Libraries, 22 (1), 81–91 [in English].

УДК 378.013.2

Василенко Валерія Юріївна
кандидат наук із соціальних комунікацій,
старший викладач кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
м. Вінниця
v.vasilenko@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-2370-5615>

КОНЦЕПЦІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мета дослідження. Представити механізми підвищення ефективності процесів інформаційного забезпечення у ЗВО через упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації освітніх функцій. *Методологія дослідження* базується на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема аналізу, синтезу, логічного методу,

моніторингу та методу візуалізації результатів дослідження. *Наукова новизна.* Визначено особливості реалізації інформаційної діяльності у межах надання освітніх послуг із можливістю задоволення інформаційних потреб здобувачів вищої освіти, представлено механізми підвищення ефективності процесів інформаційного забезпечення у ЗВО через упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації освітніх функцій, а саме: механізм підвищення кваліфікації науково-педагогічного та навчально-допоміжного персоналу; механізм впровадження очно-дистанційної форми навчання; механізм контролю якості інформаційного забезпечення. *Висновки.* Розглянуто типовий функціональний пакет Microsoft Office 365. Розроблено концепцію вдосконалення освітнього процесу закладу вищої освіти. В основу концепції покладено три механізми: підвищення кваліфікації науково-педагогічного та навчально-допоміжного персоналу, механізм провадження очно-дистанційної форми навчання та контроль якості інформаційного забезпечення. У процесі реалізації концепції запропоновано впровадження платформи дистанційної освіти та її інтеграцію з наявною освітньою інформаційною системою ЗВО.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, заклад вищої освіти, інформаційно-комунікаційні технології освітнього процесу, корпоративний портал Microsoft Office 365.

Vasylenko Valeriia,
PhD in Social Communication,
Senior Lecturer of the department of management information systems
of Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnystia

THE CONCEPT OF IMPROVING THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The aim of the present article is to present mechanisms to increase the efficiency of information support processes in the free economic zone through the introduction of modern information and communication technologies for the implementation of educational functions. *The methodology* of the research is based on the general scientific and special methods of cognition such as analysis, synthesis, logical method, monitoring and the method of visualization of the research results. *The scientific novelty.* The peculiarities of realization of information activity within the framework of providing educational services with the possibility of satisfying information needs of higher education seekers are determined. Mechanisms for improving the efficiency of information support processes in the university due to the introduction of modern information and communication technologies for the implementation of educational functions are presented, namely: mechanism for improving the skills of scientific and pedagogical and teaching and support staff; mechanism for introducing full-time and distance learning; information quality control mechanism. *Conclusions.* A typical Microsoft Office 365 functional package is considered. The concept of improving the educational process of higher education institutions has been developed. The concept is based on three mechanisms: professional development of scientific and pedagogical and teaching and support staff, the mechanism of full-time and distance learning and quality control of information support. In the process of implementing the concept, the introduction of a distance education platform and its integration with the existing educational information system of the university is proposed.

Keywords: information support, higher education institution, information and communication technologies of the educational process, Microsoft Office 365 Enterprise Portal.

Актуальність дослідження. Сьогодні можна констатувати той факт, що інформація та її подальше створення, накопичення, передача, обробка та використання, стає основним продуктом

споживання суспільства. Тому на перше місце виходить необхідність забезпечення процесу інформатизації в усіх сферах людської діяльності, зокрема і у сфері освіти.

Освітній процес закладів вищої освіти (ЗВО) в таких умовах характеризується наростаючими об'ємами інформації та зміною її ролі, все більшою кількістю та інтенсивністю використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які для сучасної людини вже є об'єктивною реальністю.

Успішне протистояння викликам інформаційного суспільства та потреба синтезу новітніх стратегій розвитку українських ЗВО потребує здійснення комплексного підходу до вивчення понять «інформаційне забезпечення, ІКТ освітнього процесу» та розробки механізмів підвищення ефективності процесів інформаційного забезпечення в сучасних умовах розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Питання вдосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти з урахуванням аспекту інформатизації розглядається в роботах вітчизняних і зарубіжних авторів.

Олена Хмельницька та Лариса Ткаченко у своїх дослідженнях [Хмельницька О. С., Ткаченко Л. В., 2021] акцентують на необхідності вдосконалення цифрової компетентності (медіаінформаційна грамотність, онлайн-комунікації, технічний та споживацький компоненти) та виокремлюють сучасні засоби, зокрема інтерактивні, інформаційно-комп'ютерні, мультимедійні та хмарні технології, гейміфікацію тощо, які передбачають застосування певних методів та форм під час організації освітнього процесу.

Інша група авторів [Остапюк Л. І., 2016] представляють особливості удосконалення навчального процесу на основі нової парадигми вищої освіти завдяки формуванню партнерських відносин викладача і здобувача, залучення студентів до організації навчального процесу, наділення їх низкою повноважень у керівництві власним навчанням.

Цікавим є дослідження Миколи Іващенка та Тетяни Бикової [Іващенко М. В., Бикова Т. Б., 2018], які розглядають змішане навчання як перспективний інноваційний шлях удосконалення вітчизняної освіти: від технології MOOC до біометрії.

Ștefan Vlăduțescu [Vlăduțescu Ș., 2013] аналізує використання соціальних мереж як основу соціокомунікаційної діяльності, а Janet Fulk [Fulk J., 1993] визначає використання сучасних комунікаційних технологій у соціальній діяльності суспільства.

Згадані автори досліджують широкий спектр питань із зазначеної тематики, проте не до кінця дослідженим є розкриття механізмів забезпечення підтримки процесу вдосконалення освітнього процесу ЗВО, що і визначило мету цього дослідження.

Мета дослідження – представлення механізмів підвищення ефективності процесів інформаційного забезпечення у ЗВО завдяки впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації освітніх функцій.

Виклад основного матеріалу. Під час аналізу особливостей економічного зростання в сучасних умовах слід враховувати, що з розвитком ІКТ розширюються можливості координування бізнес-процесів різних сфер діяльності, чому сприяє перехід до інтеграції, уніфікації та стандартизації. Інформаційне забезпечення є основою розробки всього комплексу засобів інформаційних технологій, визначаючи організаційне, технічне і програмне забезпечення.

Інформаційне забезпечення – це система концепцій, методів і засобів, призначених для забезпечення користувачів (споживачів) інформацією [Махарамли В., Хамитова К., 2022].

Досвід зарубіжних країн показує те, що під час формування державної інформатизації проблему забезпечення інформацією всіх людей в усіх сферах суспільства необхідно ставити на такий самий рівень, як і інші важливі проблеми, пов'язані з медициною та освітою.

Для того, щоб підвищити якість життя, створити достатньо можливостей для задоволення потреб населення, вільного розвитку особистості, щоб забезпечити Україні конкурентоспроможність в економічному розвитку, слід досягти максимальної досконалості в інформаційній сфері [Царенко О. М., 2004].

Наразі в Україні відбувається становлення нової системи освіти, орієнтованої на входження у світовий інформаційно-освітній простір. Цей процес ініціює:

- вдосконалення механізмів управління системою освіти;

- створення систем навчання, орієнтованих на задоволення потреби високоякісних освітніх послуг у суспільства і особистості;

- створення умов навчання, за яких учні могли б розкрити свої можливості, підготуватися до життя у високотехнологічному конкурентному світі.

Ключовим фактором вирішення поставлених завдань є розвиток інформаційно-освітнього середовища, яке вважається важливим чинником, що забезпечує необхідну якість і доступність освіти та надає необхідні умови для розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу.

Для вирішення цих завдань необхідно створення технічних і технологічних умов, які дадуть можливість учасникам навчального процесу отримати ефективний доступ до джерел достовірної інформації, широко використовувати нові електронні освітні ресурси та допомогу у процесі навчання, зокрема дистанційного [Чупрова Л. В., 2022].

Інформаційну діяльність у межах надання освітніх послуг у цьому дослідженні будемо пов'язувати насамперед із можливістю задоволення інформаційних потреб здобувачів вищої освіти.

Отже, для вдосконалення освітнього процесу закладу вищої освіти шляхом ефективного задоволення інформаційних потреб здобувачів вищої освіти у роботі запропонована така концепція (рис. 1):

Основними компонентами розробленої концепції вдосконалення освітнього процесу ЗВО є такі блоки:

- учасники освітнього процесу: ректорат, навчальна частина, деканати та ін. (блок 1);
- функціональний пакет Microsoft Office 365 та його основні складники (блок 2);
- платформа дистанційної освіти, яка є основою концепції (блок 3);
- механізми вдосконалення освітнього процесу ЗВО (блоки 4–6);
- основа бізнес-процесу освіти (блок 7);
- корпоративний вебсайт ЗВО (блок 8);
- споживачі інформації (блок 9).

Заклад вищої освіти насамперед повинен бути орієнтований на надання високого рівня знань шляхом роботи, узгоджених дій і зусиль його висококваліфікованого персоналу (блок 1).

Типовий функціональний пакет Microsoft Office 365 для закладів вищої освіти є безкоштовним, він містить:

- електронну пошту – сервіс Microsoft Outlook, що об'єднує функції поштового клієнта, органайзера, календаря, планувальника завдань, записника і менеджера контактів;
- сховище даних OneDrive для зберігання і спільного користування файлами;
- Skype for Business – засіб для проведення вебконференцій, онлайн-спілкування з аудіо- й відео-підтримкою, можливістю спільного використання віртуальної дошки, робочого столу;
- Office Web Apps – можливість створення й редагування документів, таблиць, презентацій (онлайн Word, Excel, PowerPoint);
- Microsoft Teams дає змогу створювати спільне робоче середовище, у якому будуть спільний чат для спілкування, файлообмінник та інші корпоративні програми (наприклад, словник);
- Microsoft Stream є корпоративною відеослужбою, за допомогою якої викладачі й студенти можуть ділитися відеороликами один з одним, роблячи це безпечно; посилатися на конкретні моменти відео та коментувати їх;
- загальнодоступний вебсайт SharePoint – функції розроблення й редагування власних вебсайтів без додаткової сплати;
- сайти груп – можливість створення сайтів груп, клубів (зокрема навчальних) зі спільним доступом до необхідних файлів і документів та ін. (блок 2) [Microsoft 365 Education, 2022].

Офіційне віртуальне представництво ЗВО в мережі Інтернет реалізується через корпоративний вебсайт (блок 8).

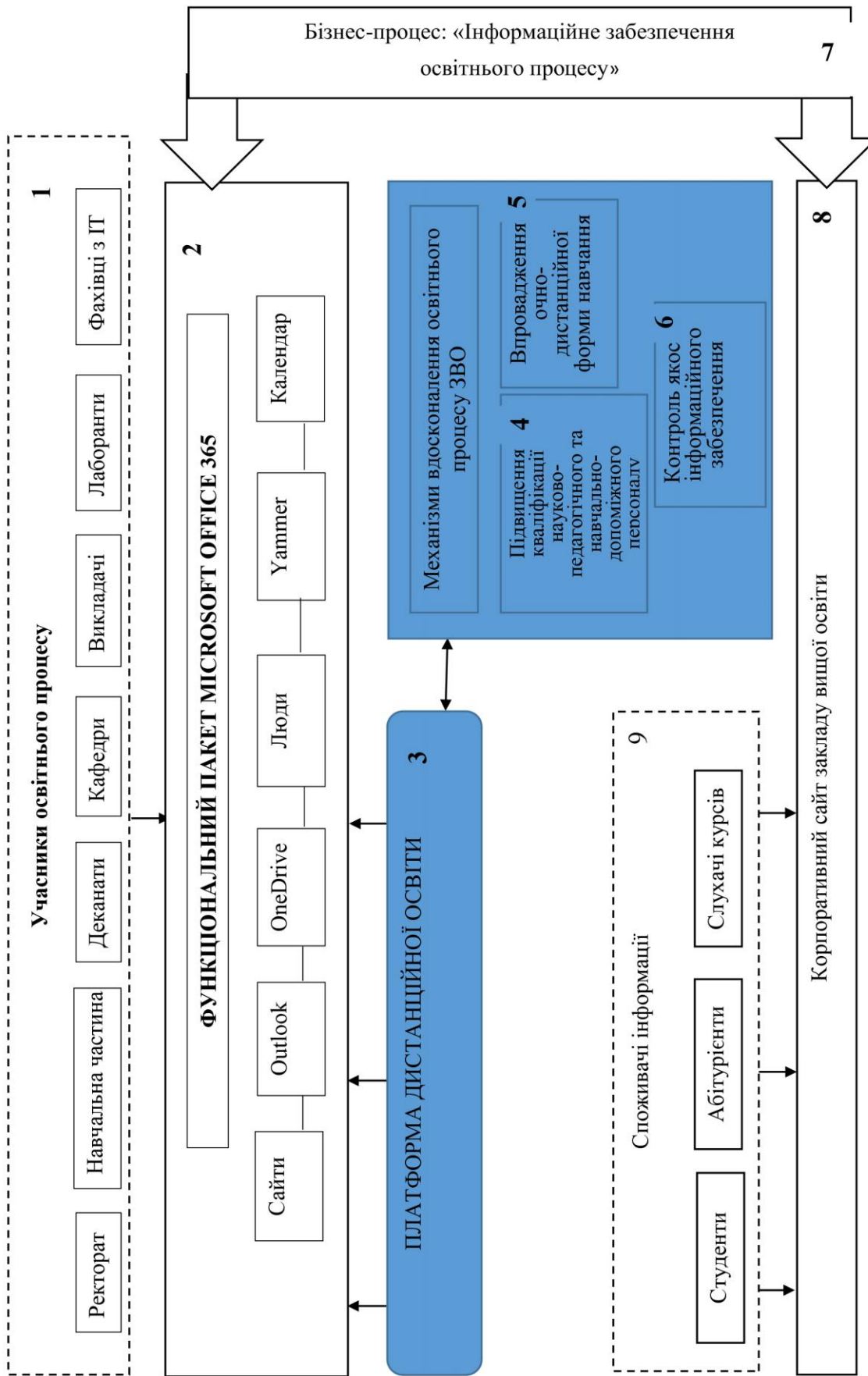

Рис. 1 – Концепція вдосконалення освітнього процесу ЗВО

Корпоративний сайт є ефективним інструментом:

- просування ЗВО на ринку освітніх послуг;
- спілкування з іншими ЗВО та представниками цільової аудиторії (блок 9);
- формування іміджу університету;
- зберігання інформації (баз даних тощо);
- інтеграції всіх структур і підрозділів організації;
- взаємодії співробітників.

Основним завданням корпоративної політики стає цілеспрямоване використання цього інструменту для формування і розвитку організаційної культури, що відповідає параметру «ефективна для цієї організації».

Для реалізації зазначеної концепції в рамках представленої системи існують такі механізми:

механізм 1. Підвищення кваліфікації науково-педагогічного та навчально-допоміжного персоналу (блок 4);

механізм 2. Впровадження очно-дистанційної форми навчання (блок 5);

механізм 3. Контроль якості інформаційного забезпечення (блок 6).

Механізми 1–3 забезпечують підтримку процесу вдосконалення освітнього процесу ЗВО, а також оперативне впровадження сучасної платформи дистанційної освіти в інтеграції з Microsoft Office 365 без труднощів.

Розглянемо дію кожного з механізмів забезпечення підтримки процесу вдосконалення освітнього процесу ЗВО.

Механізм підвищення кваліфікації педагогічного та навчально-допоміжного персоналу. Сьогодні проблема освіти загалом – це проблема не технологій, а людини, викладача, який приходить в аудиторію. Тому головний напрям у системі освіти має бути насамперед спрямований на підвищення кваліфікації науково-педагогічного персоналу з метою впровадження сучасних освітніх інформаційних технологій у їх повсякденну роботу зі здобувачами. Поєднавши педагогічну освіту і освіту в галузі нових інформаційних технологій, можна буде забезпечити прорив у створенні нового освітнього середовища.

Механізм впровадження очно-дистанційної форми навчання. Ефективне поєднання дистанційних і очних форм навчання – одна з найважливіших умов дистанційної освіти. Особливістю цього механізму є зміна технологій виводу і подання знань здобувачу з лекційної форми на самостійну форму вивчення з розвиненими діалоговими процедурами спілкування. Це приводить до фактичного (а не формального) збільшення обсягу самостійної роботи здобувача і відповідного жорсткого контролю ступеня вивчення здобувачем поданого матеріалу за умов суворого дотримання технології навчання викладачем.

Механізм контролю якості інформаційного забезпечення. Під час організації та впровадження дистанційного навчання в систему освіти виникає проблема оцінки ефективності дистанційної освіти, порівняно з традиційною освітою.

Розвиток і розширення використання освітніх ІТ безпосередньо пов'язані з проблемою вимірювання ефективності навчання. Визначення ефективності будь-якого методу, технології навчання включає вимірювання досягнутого результату витрат матеріальних ресурсів і часу на його досягнення.

Впровадження інформаційних технологій впливає на якість і зміст освіти. Цей механізм контролю якості інформаційного забезпечення дає змогу розробити стандарт якості, який ведеться в таких напрямках:

- процес підбору викладачів та підготовка їх до онлайн-викладання;
- постійна перепідготовка та підтримка викладачів;
- організація студентських служб для дистанційного навчання;
- необхідність стандартизації курсів дистанційного навчання;
- сертифікація навчальних закладів у системі дистанційного навчання.

У межах запропонованої концепції обґрунтовано важливість сучасних інформаційних технологій для вдосконалення освітнього процесу ВНЗ. Описаний компонент концепції представлений платформою дистанційного навчання (блок 3).

Використання платформи дистанційної освіти для вдосконалення освітнього процесу розкривається через три взаємопов'язані частини:

1. З погляду освітнього процесу сучасна інформаційно-освітня система (ІОС) – це відкрита педагогічна система (підсистема), спрямована на формування творчої інтелектуально і соціально розвиненої особистості.

2. З погляду системної інтеграції ІКТ в педагогічну систему університету інформаційно-освітнє середовище освітньої установи – спеціально організований комплекс компонентів, який включає:

- банк інформаційних освітніх ресурсів;
- сукупність технологічних засобів інформаційних та комунікаційних технологій: комп'ютери, інше ІКТ-обладнання, комунікаційні канали;
- систему сучасних педагогічних технологій, що забезпечують навчання в сучасному інформаційно-освітньому середовищі.

3. З погляду кадрового забезпечення ефективно використання інформаційно-освітнього середовища означає компетентність співробітників освітньої установи у вирішенні професійних завдань із застосуванням ІКТ.

Таке розуміння дає змогу виділити три групи проблем, вирішення яких може забезпечити реалізацію концепції удосконалення навчального процесу.

Перша група проблем пов'язана з організацією інноваційної діяльності в межах відкритої педагогічної системи в умовах ІКТ-насиченого середовища:

- невключеність значної частини освітніх організацій в інформаційний простір українського суспільства;
- недостатній рівень культури мережевої взаємодії по горизонталі і по вертикалі в сучасній освітній та управлінській практиці;
- відсутність технологій проектування і створення різноманітних ресурсів, необхідних для побудови траєкторій формування та розвитку творчої інтелектуально і соціально розвиненої особистості.

Друга група проблем пов'язана з ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти і становить комплекс проблем, серед яких:

- брак досвіду практичної діяльності, методики доцільного добору та використання електронних освітніх ресурсів (ЕОР) в освітньому процесі;
- епізодичний характер використання інформаційно-комунікаційних технологій та електронних освітніх ресурсів;
- відсутність системного підходу до питання проектування та розвитку освітньої інфраструктури.

Третя група проблем полягає в тому, що розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій приводить на певному етапі до формування ІКТ-насиченого освітнього середовища, яке не тільки створює нові механізми професійного розвитку та особистісного зростання викладачів, а й висуває підвищені вимоги до ІКТ-компетентності педагога. В умовах повсюдного підключення освітніх організацій до мережі Інтернет, створення ресурсної бази і великих сховищ баз даних, появи в ЗВО різноманітних засобів комп'ютерної техніки, цифрового обладнання виникає завдання забезпечення випереджувального розвитку і безперервного методичного супроводу з метою професійного та особистісного зростання педагога [Гладких Г. В., Шарова Т. М., 2020].

Висновки. Отже, запропонована в межах дослідження концепція вдосконалення освітнього процесу ЗВО з використанням хмарних інформаційно-комунікаційних технологій Microsoft Office у симбіозі з платформою дистанційного навчання дасть можливість:

- послуговатися більшою кількістю ресурсів, завантажувати у хмарні сховища готові файли, а також створювати їх безпосередньо в середовищі, до того ж можливе використання посилань на каталоги та вебсторінки;

- організувати середовища інтерактивного спілкування за інтересами;
- проводити обговорення та диспути, спільну творчу діяльність зі створення інтелектуального продукту;
- здійснювати контроль знань: завдання, опитування, тести, лекції, семінари;
- диференціювати роботу зі студентами у групах за спеціальностями, за рівнем підготовленості;
- здійснювати постійний моніторинг усіх дій студентів;
- здійснювати інформування про майбутні події;
- охопити більшу кількість студентів, поліпшити результати навчальної діяльності;
- забезпечити доступність дистанційної освіти за мінімальних витрат.

Наукова новизна. Визначено особливості реалізації інформаційної діяльності у межах надання освітніх послуг із можливістю задоволення інформаційних потреб здобувачів вищої освіти, представлено механізми підвищення ефективності процесів інформаційного забезпечення у ЗВО через упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для реалізації освітніх функцій, а саме: механізм підвищення кваліфікації науково-педагогічного та навчально-допоміжного персоналу; механізм впровадження очно-дистанційної форми навчання; механізм контролю якості інформаційного забезпечення.

Список використаних посилань

Гладких Г. В., Шарова Т. М. Організація самостійної діяльності здобувачів вищої освіти засобами ІКТ. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. С. 70–74.

Економіка розвитку: підручник / О. М. Царенко, Н. О. Бей, І. І. Д'яконова, І. В. Сало. Суми: Університетська книга, 2004. 590 с.

Іващенко М. В., Бикова Т. Б. SWOT-аналіз процесу впровадження змішаного навчання в закладах вищої освіти. *Open educational e-environment of modern University*. 2018. № 5. С. 108–115.

Махарамли В., Хамитова К. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в інноваційній економіці. URL: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Economics/14_106484.doc.htm (дата звернення: 10.05.2022).

Остапук Л. І., Тимошенко І. О., Савичук А. О. Удосконалення освітнього процесу в університеті з врахуванням сучасної парадигми вищої освіти. *Клінічна та експериментальна патологія*. 2016. № 2 (56). С. 104–107.

Хмельницька О. С., Ткаченко Л. В. Шляхи вдосконалення цифрової компетентності майбутніх педагогів під час організації освітнього процесу у закладі вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2021. № 1. С. 89–94.

Чупрова Л. В. Інформаційні технології в освіті. URL: <http://physics.herzen.spb.ru/teaching/materials/gosexam/b25.htm> (дата звернення: 12.05.2022).

Fulk J. Social Construction of Communication Technology. *The Academy of Management Journal*. 1993. Vol. 36, № 5. P. 921–950.

Microsoft 365 Education. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua/education/buy-license/microsoft365/default.aspx> (date of treatment: 13.05.2022).

Vlăduțescu Ș. Communicational Basis of Social Networks. *International Journal of Management Sciences and Business Research*. 2013. Vol. 2, № 8. P. 1–5.

References

Chuprova, L. V. *Informatsiini tekhnolohii v osviti* [Information technologies in education]. Retrieved from: <http://physics.herzen.spb.ru/teaching/materials/gosexam/b25.htm> [in Ukrainian].

Fulk, J. (1993). Social Construction of Communication Technology. *The Academy of Management Journal*, 36 (5), 921–950 [in English].

Hladkykh, H. & Sharova, T. (2020). Orhanizatsiia samostiinoi diialnosti zdobuvachiv vyshchoi osvity zasobamy IKT [Organization of individual activities of higher education applicants with the using of informational and communicational technologies]. *Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*, 69, 70–74 [in Ukrainian].

Ivashchenko, M. V. & Bykova T. B. (2018). SWOT-analiz protsesu vprovadzhennia zmishanoho navchannia v zakladakh vyshchoi osvity [Swot-analysis of the implementation of blended learning in institutuins of higher education]. *Open educational e-environment of modern University*, 5, 108–115 [in Ukrainian].

Khmeinytska, O. S. & Tkachenko, L. V. (2021). Shliakhy vdoskonalennia tsyfrovoy kompetentnosti maibutnikh pedahohiv pid chas orhanizatsii osvitnoho protsesu u zakladi vyshchoi osvity [Ways of improving futureteachers' digital competence while organizing the educational process atanestablishment ofhigher education]. *Bulletin of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky*, 1, 89–94 [in Ukrainian].

Maharamli, V. & Khamitova, K. *Rol informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v innovatsiinii ekonomitsi* [The role of information and communication technologies in the innovation economy]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/11_NPE_2012/Economics/14_106484.doc.htm [in Ukrainian].

Microsoft 365 Education. Retrieved from: <https://www.microsoft.com/uk-ua/education/buy-license/microsoft365/default.aspx> [in Ukrainian].

Ostapyuk, L. I. & Tymoshenko, I. O. & Cavichuk, A. O. (2016). Udoskonalennia osvitnoho protsesu v universyteti z vrakhuvanniam suchasnoi paradyhmy vyshchoi osvity [Improving the educational process at the university in modern paradigm of higher education]. *Clinical and experimental pathology*, 2 (56), 104–107 [in Ukrainian].

Tsarenko, O. M. & Bay, N. O. & Dyakonova, I. I. & Salo, I. V. (2004). *Ekonomika rozvytku* [Development economics]. Sumy: University book [in Ukrainian].

Vlăduțescu, Ș. (2013). Communicational Basis of Social Networks. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 2 (8), 1–5 [in English].

УДК 002: 004.01

Ковальська Леся Андріївна
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
l.kovalska@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1579-7708>

ЗАГАЛЬНОНАУКОВА І СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНА МЕТОДОЛОГІЯ ВИВЧЕННЯ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

У статті запропоновано і актуалізовано прикладні аспекти методологічної схеми дослідження документно-інформаційного ресурсу. Наголошено, що науково-методологічне осмислення комплексу документів конкретного дослідження відбувається концептуально, з узагальненим світобаченням, з використанням напрацювань філософії історії, яка охоплює онтологічні питання історичного процесу, а також гносеологічні та логіко-методологічні проблеми науки. Документознавче дослідження проблеми ґрунтується на документних джерелах, які зберігають інформацію про минуле та дають можливість побачити події і процеси, осмислити інформаційні відомості, трансльовані у просторі та часі. *Метою роботи* є теоретичне обґрунтування механізмів упровадження загальнонаукових, загальноісторичних, спеціальних соціокомунікаційних методів та створення конструкту соціокомунікаційної інформаційно-аналітичної моделі дослідження документних ресурсів. *Методологія дослідження* передбачає використання методів аналізу

і синтезу наукових праць із документознавства, джерелознавства, архівознавства, соціальних комунікацій; термінологічний метод дав можливість розкрити конкретні предметні терміни та визначення понять методології. Описовий метод допоміг продемонструвати особливості загальнонаукових та соціокомунікаційних методів. *Наукова новизна роботи* полягає у встановленні специфіки методологічного конструкту у роботі з документально-інформаційними ресурсами конкретного документознавчого дослідження. Практична реалізація теоретико-методологічної моделі вивчення документно-інформаційних ресурсів дає можливість виявити основні складники аналізу на предмет установаження їх соціально-історичної інформативності. Це дає змогу сформулювати послідовність практичної роботи з документально-інформаційними ресурсами, яка передбачає виявлення документних ресурсів; моніторинг та систематизацію; опис / зовнішню критику і атрибуцію; внутрішню критику (інформативність); синтетичну критику; інтерпретацію отриманих даних. *Висновки* підтверджують значущість розвідки та розкривають потребу формування комплексу загальнонаукових методів, загальноісторичних та спеціальних соціокомунікаційних методів у кожному конкретному науковому пошуку. Запропонована інформаційно-аналітична модель застосування методів вивчення документальних інформаційних джерел дає змогу вибудувати послідовність застосування методів роботи з документно-інформаційними ресурсами.

Ключові слова: документно-інформаційний ресурс, документознавство, загальнонаукові методи, загальноісторичні методи, методи соціокомунікаційної теорії.

Kovalska Lesia
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management Information Systems
Vasyl Stus' Donetsk National University
l.kovalska@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1579-7708>

GENERAL SCIENTIFIC AND SOCIOCOMMUNICATION METHODOLOGY OF STUDYING DOCUMENTARY AND INFORMATIONAL RESOURCES

The article proposes and updates the applied aspects of the methodological scheme of document and information resource research. It is emphasized that the scientific-methodological understanding of the set of documents of a specific study is conceptual, with a generalized worldview, using the developments of the philosophy of history, which covers ontological issues of the historical process, as well as epistemological and logical-methodological problems of science. Documentary research of the problem is based on documentary sources that store information about the past and provide an opportunity to see events and processes, to understand information transmitted in space and time. *The purpose* of the work is the theoretical substantiation of the mechanisms of the introduction of general scientific, general historical, special socio-communication methods and the creation of a construct of a socio-communication information and analytical model for the study of document resources. *Research methodology* involves the use of methods of analysis and synthesis of scientific works from document studies, source studies, archival studies, social communications; the terminological method made it possible to reveal specific subject terms and definition of methodology concepts. The descriptive method made it possible to demonstrate the features of general scientific and socio-communication methods. *The scientific novelty* of the work consists in establishing the specificity of the methodological construct in working with documentary and informational resources of a specific documentary research. The practical implementation of the theoretical-methodological model of the study of document and information resources allows to identify the main components of the analysis for the purpose of establishing their socio-historical informativeness. This allows you to form a sequence of practical work with documentary and informational resources, which involves identifying documentary resources; monitoring and systematization; description / external criticism and attribution; internal criticism

(informativeness); synthetic criticism; interpretation of the received data. *The conclusions* confirm the importance of intelligence and reveal the need for the formation of a complex of general scientific methods, general historical and special socio-communication methods in each specific scientific search. The proposed information-analytical model of application of methods of studying documentary information sources allows to build a sequence of application of methods of working with documentary and information resources.

Keywords: document and information resource, document studies, general scientific methods, general historical methods, methods of socio-communication theory.

Актуальність дослідження. Серед вагомих теоретико-методологічних завдань сучасної науки, які стоять перед документознавцем, як і перед кожним дослідником, є потреба чіткого окреслення головних засад методологічного і методичного характеру дослідження. Адже від їх повноти, конкретики і всебічності залежить науковість, об'єктивність та достовірність окремого наукового пошуку. Науково-методологічне осмислення комплексу документів конкретного дослідження відбувається концептуально, з узагальненим світобаченням, з використанням напрацювань філософії історії, яка охоплює онтологічні питання історичного процесу, а також гносеологічні та логіко-методологічні проблеми науки. Документознавче дослідження проблеми ґрунтується на документних джерелах / документно-інформаційних ресурсах, які зберігають інформацію про минуле та дають можливість реконструювати події і процеси, осмислити інформаційні відомості, трансльовані у просторі та часі.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальнонаукові та загальноісторичні методологічні принципи аналізу документних ресурсів та визначення їх інформативності для окремого дослідження розкрито в роботах Й. Дройзена, Х. Ріккєрта, Г. Зіммеля, В. Дільтая, Е. Бернгайма, Й. Рюзена, І. Ковальченка, В. Британа, М. Смоленського, Г. Подкоритова, О. Пронштейна, в яких розкрито специфіку загальнонаукових та спеціальних джерелознавчих методів наукового пізнання історичного процесу [Британ В. Т. (2007), Ковальченко І. Д. (1987), Подкорытов Г. А. (1967), Пронштейн А. П. (1976), Смоленский Н. И. (2008), Рюзен Й. (2010)]. Теоретичним підґрунтям вивчення документів у межах соціокомунікаційної теорії є роботи українських та закордонних науковців у напрямі дослідження документа і теорії документних комунікацій – В. Бездрабко, Л. Дубровіна, С. Кулешов, Н. Мандральська, Г. Папакін, В. Різун, В. Стрельський, О. Холод, та інші [Бездрабко В. В. (2010), Дубровина Л. А. (2007), Кулешов С. Г. (1997), Папакін Г. (2014), Різун В. В. (2011), Холод О. М. (2012), Ковальська Л. А. (2015)].

Метою наукової розвідки є теоретичне обґрунтування запровадження механізмів впровадження загальнонаукових, загальноісторичних, спеціальних соціокомунікаційних методів та створення конструкту соціокомунікаційної інформаційно-аналітичної моделі дослідження документних ресурсів. Джерельну основу статті складають документно-інформаційні ресурси, які зберігають фондозбірні Національного архівного фонду України.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час методологічні проблеми джерелознавства і документознавства не набували належного значення в історичній науці. Загалом методологію розуміють як систему принципів та способів, правил та нормативів пізнання, або просто науку про засоби пізнання [Рюзен Й., 2010; Британ В. Т., 2007]. Зразком пізнання стали принципи емпіризму, які впродовж багатьох століть були первинною позицією під час розгляду всіх проблем. Ідеалісти, представники окремого напрямку методології науки, надали нового поштовху в розвитку методології, спробували розглянути закономірності в самому мисленні: поступ від конкретного до абстрактного, суперечності розвитку буття й мислення.

На відміну від традиційних методів дослідження історичного процесу, більшого значення набувають нові методи, засновані на постмодерністській методологічно-парадигмальній основі. Традиційні шляхи історичного мислення відкрив культурний провідник модернізму, німецький дослідник Й. Рюзен. Пріоритетне значення у методиці наукового дослідження має методична раціональність наукової аргументації і прагнення домогтися значущості й практичного втілення шляхом емпіричних досліджень [Рюзен Й., 2010].

Постмодерністська методологічна парадигма пропонує мовну форму історичної нарації, конструювання змістовних і значущих відомостей із реліктів минулого, спогади й пам'ять як культурні рушії сучасної практики життя [Рюзен Й., 2010]. Первинними є уявлення, а не знання; суб'єктивні тлумачення, а не об'єктивні факти; метафори й нарративні стратегії, а не поняття й теорії; репрезентації, а не інтерпретації; світоглядний потенціал, а не об'єктивність, фікція; досвід, засоби, а не зміст. Нині центр уваги зміщується від професійної історичної науки до масового соціокомунікаційного глобалізованого інформаційного простору. Література й мистецтво перетворюються на очевидних посередників історичного буття, показна окраса затуманює бачення дійсності минулого.

У процесі історичного дослідження залишається важливим синтез традиції західноєвропейського історичного мислення та інших незахідних традицій. Така продуктивна й відкрита взаємодія сприятиме міжкультурній комунікації, що мала б виконувати ці завдання. З одного боку, поєднувати історичне мислення з процесом глобалізації й критично і рефлексивно сприяти його присутності у цьому процесі та перетворенню його на культурну продуктивну силу цього процесу. З іншого – варто виявляти особливе завдання історичного мислення в цьому процесі й демонструвати в ньому самодостатність особливого як своєрідність історичного.

У нових технічних умовах соціокомунікаційні технології та медійні засоби змінюють спосіб історичного мислення. Сьогодні не розкриваються чіткі лінії розвитку стабільних структур, але очевидними є новації, від яких очікують засадничих змін. У публічній історичній культурі на колективну історичну пам'ять у будь-яких її виявах утворюється велетенський потік образів. Форми свідомості, зафіксовані письмово, швидко втрачають значення, натомість отримуємо політичний вплив. Водночас нові соціокомунікаційні медіа уможливають політично санкціоновані висновки та утворюють нові стратегії, форми, зміст історично обґрунтованої належності чи окремішності [Рюзен Й., 2010]. До постмодернізаційної методологічної парадигми належать не лише усвідомлення логіки, структури й функції культурних процедур і тенденцій, а й спонукування до нових підходів тлумачення людського минулого, що виникли з домінантного досвіду нещодавнього минулого.

Визначальну роль у дослідженні джерельного контенту, створеного в межах території України за умов історичного процесу та розвитку суспільства, відіграють *загальнонаукові фундаментальні принципи* історизму, об'єктивності, системності, всебічності розгляду та дослідницької повноти. Якраз вони забезпечують науковість, правдивість, повноту і комплексність осягнення інформації та відомостей, трансльованих у просторі та часі.

Принцип історизму передбачає розгляд історичних процесів і фактів діяльності суспільних організацій у конкретному історичному середовищі, у динаміці їх розвитку залежно від етапів подій. Одним із найважливіших є принцип об'єктивності, що дає змогу розглядати історичні факти, явища і події в їх складності, багатогранності та суперечливості, з урахуванням сукупності їх змістового наповнення. Застосування принципу об'єктивності в конкретному документознавчому дослідженні має особливості – концептуальних підходів, ідеологічного і політичного вподобання, світоглядних орієнтирів, властивих добі дослідника. Діалектичний підхід дає можливість обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки подій, процеси їх диференціації та інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою, об'єктивність в оцінюванні дійсності. Системний принцип передбачає підхід до певної сукупності історичних фактів як до чіткої системи зі властивими лише їй закономірностями і зв'язками.

Термінологічний принцип у дослідженні передбачає вивчення становлення та змістового наповнення термінів і понять, властивих досліджуваному періоду, що виникли у процесі конкретного історичного розвитку, розробки, уточнення змісту та обсягу дефінітивних конструкцій, встановлення їх взаємозв'язку і субординації, їх місця в поняттєвому апараті теорії. Поняттєвий апарат дослідження окреслений конкретною темою та її основними похідними / складниками назви.

З-поміж *методів джерелознавчого дослідження* варто брати до уваги часто використовуваний описово-оповідальний метод. Пізнання минулого і осмислення інформативності ресурсів

починається з опису, характеристики явища, зафіксованого в документному джерелі. Якраз у документно-інформаційному ресурсі описова структура визначається характером феномена, динамікою його розвитку з використанням живої мови у складі сучасної історико-літературної мови, наукових історичних понять, термінів документа. Динаміка розвитку подій, відображена в документно-інформаційному ресурсі, найкраще може бути виражена в описово-оповідальній формі. Необхідність розглядати події у зв'язку з іншими явищами потребує описової характеристики в аналізі джерела / інформаційного ресурсу [Смоленский Н. И., 2008].

Сутнісно-змістовий аналіз документально-інформаційних ресурсів та його структурних елементів дає змогу виявити й пояснити те, що приховано від поверхневого спостереження й за своєю природою не є виключно індивідуальним, неповторним. Опис і аналіз сутності документних ресурсів конкретного процесу / явища / події є взаємопов'язаними та взаємообумовленими рівнями пізнання. На думку І. Ковальченка, узагальнення без опису – схематизація, опис без узагальнення – фактографія, які пов'язані між собою [Ковальченко И. Д., 1987].

Одним із найдавніших підходів до вивчення історичних подій є біографічний, який відображений у широкому колі писемних документальних свідчень. За допомогою біографічного методу, репрезентованого у писемних документально-інформаційних ресурсах, крізь призму особистості ілюструються події / факти й висвітлюються конкретні досягнення особистості у розвитку окремих процесів. Застосування біографічного методу, за М. Смоленським, пов'язане з вирішенням проблеми про роль особистості в історії [Смоленский Н. И., 2008].

Як сукупність пізнавальних засобів, процедур, порівняльно-історичний метод дає змогу виявити схожість і відмінність між явищами, визначити їх генетичну спорідненість, загальне і специфічне в їх розвитку. Існують такі види порівняльно-історичних методів: порівняльно-типологічний, що розкриває схожість не пов'язаних об'єктів, та порівняльно-історичний, що фіксує схожість і відмінності між явищами як свідчення їх походження [Смоленский Н. И., 2008]. Порівняння документно-інформаційних ресурсів конкретного явища, досліджуваного процесу, наприклад, у складних географічних та кліматичних умовах, дає змогу зробити висновки щодо інформативності джерельних комплексів у питанні висвітлення ефективності явища загалом. Можливість і необхідність застосування цього методу обумовлені характером об'єкта пізнання – комплексів документального відображення минулої дійсності як вияву єдності загального, повторюваного й індивідуального.

Процес наукового пізнання в межах певних джерелознавчих комплексів передбачає використання ретроспективного методу, який допомагає розкрити характер і зрозуміти розвиток подій у реальності – від причини до наслідку. Сутність ретроспективного методу полягає у виході на вищий рівень дослідження з метою розуміння й оцінки попередніх подій. Кожний попередній етап виокремлення інформації документного ресурсу можна зрозуміти у його зв'язку з іншими етапами та у світлі наступної стадії загалом, у якій найбільш повно виражена сутність досліджуваного процесу. Цей метод дає можливість ґрунтовного дослідження в межах документознавчого дискурсу складників конкретного процесу / явища / події [Смоленский Н. И., 2008].

Крім загальноісторичних та загальнонаукових методів дослідження масивів документно-інформаційних ресурсів із конкретного питання варто враховувати й спеціальні *джерелознавчі методи* в аналізі значущості та інформативності документного джерела. У процесі роботи з вивчення інформативності документного ресурсу необхідно застосовувати методи та прийоми археографії, які допомагають у вивченні архівних документальних інформаційних ресурсів та писемних пам'яток із метою залучення їх до наукового та культурологічного обігу. Археографічний метод джерелознавчого дослідження є дуже важливим із погляду пошуку та виявлення писемних пам'яток в архівах і залучення їх у науковий обіг.

Важливе місце серед спеціальних джерелознавчих методів дослідження посідає палеографічний, який із застосуванням історико-філологічних прийомів досліджує історію документальних пам'яток, еволюцію документообігу в межах конкретної організації, характерні писемні особливості на певних етапах розвитку діловодства. Використання палеографічного методу дослідження документальних ресурсів дає можливість точніше розглянути зміст писемного джерела, вивчити

особливості його оформлення й матеріального носія фіксації інформації (матеріал, на якому виконано).

Більшість відомостей про минуле, а разом породжені лінгвістичні проблеми за умови їх писемної фіксації, оформлюються в межах термінологічного аналізу й полягають у з'ясуванні точного змісту термінів-джерел в епоху, що досліджується. Мова стає джерелом пізнання суспільних явищ тоді, коли до неї починають підходити історично, вбачаючи в ній результат історичного розвитку. Складність вивчення багатьох категорій документних ресурсів стикається із проблемою застосовування неоднозначних термінів або позначення тих самих явищ різними термінами. Необхідно враховувати багатозначність терміна, що застосовується для позначення різних подій або явищ, розглядати сукупність термінів, що відносяться до певних подій. Трансформація змісту термінів і понять, зафіксованих у документах, відстає від розвитку реального змісту, що ховає за ними історичні події [Смоленский Н. И., 2008].

Особливим різновидом термінологічного аналізу як одного з методів наукового документознавчого пізнання є топонімічний. Географічні назви з'явилися у певних умовах розвитку суспільства, а прогрес громадського життя приводив до поступового збагачення топонімії. У географічних назвах відображаються особливості суспільного життя народу, різновидів господарської діяльності та організації побуту, вплив на громадське і культурне життя в різноманітних умовах [Ковальська Л. А., 2015].

У сучасній українській науці активно розвиваються кількісні методи, які виправдані у документознавчому застосуванні через помітне збільшення масиву документів та зафіксованої на матеріальних носіях інформації [Ковальська Л. А., 2011]. Історична реальність – це єдність змісту й форми, сутності й явища, якості й кількості. Кількісний аналіз подій, фактів та явищ не спроможний до позитивного результату у відриві від якісного, сутнісно-змістового підходу, що передусє за необхідністю кількісному.

Увінчують методологічну конструкцію науково-пошукового дослідження конкретної проблеми спеціалізовані методи роботи з архівними документно-інформаційними ресурсами, засновані на *теорії соціальної комунікації*. У сучасній науці ця галузь знань є доволі молодою та перспективною у сфері гуманітаристики. Теорія соціальних комунікацій дає змогу подивитись на будь-які процеси, події і явища з позицій системи суспільної взаємодії, яка включає шляхи, способи, засоби і принципи контактів діяльності, спрямованої на соціоінжиніринг відносин у суспільстві між різними соціальними інститутами. Залучення згаданої теорії до вивчення конкретних процесів спирається на комунікації, обмін інформацією, трансляцію відомостей і даних, абсорбованих у документі, який у дослідженні є продуктом соціально-комунікаційної справи [Холод О. М., 2012].

Методологічним підходом до вивчення явищ, процесів, функцій соціальних комунікацій є соціокомунікаційний підхід, який включає в себе фіксацію, моніторинг, опис, аналіз та інтерпретацію даних у системі понять соціокомунікаційного інжинірингу. Метою останнього є вивчення впливу об'єкта на соціум у певний період чи в умовах розвитку, закодованого у відповідних документно-інформаційних ресурсах, та встановлення зворотної реакції на нього, вивчення, як соціум відреагував на об'єкт впливу [Різун В. В., 2011].

У межах наведеного методологічного конструкту вивчення документно-інформаційних ресурсів можна вибудувати власну теоретико-методологічну основу для всебічного аналізу документного масиву. Дослідження документів та інформаційних свідчень подій, процесів чи явищ запропоновано проводити за такою теоретичною моделлю інформаційно-аналітичної системи соціокомунікаційного простору суспільства. Класифікаційна схема підготовленої документної бази предмету дослідження дає змогу встановити комунікативні зв'язки між окремими соціальними інститутами й утворити її узагальнену систему.

Теоретико-методологічна модель соціальних зв'язків складається з інформаційних потенцій документного масиву об'єкта впливу на свідомість суспільства з метою створення очікуваних світоглядних та ідеологічних позицій, емоційно-психологічних станів та спонукальних механізмів до реалізації завдань органів влади та управління. До цих документів можна віднести такі умовні блоки: управлінські документи законодавства, політичних та громадських організацій,

нормативні документи надзвичайних органів управління, діловодна документація (організаційно-розпорядча, протокольна-стенографічна, офіційне листування, планово-облікова, контрольна-звітна документація), документи публіцистики та літератури. Контрольно-управлінська функція названих уже архівних документно-інформаційних ресурсів має властивості керівної для формування стійких інституційних комунікацій і соціальних зв'язків у суспільстві та державі, організації стійкої моделі управління і мобілізації соціуму на потреби життєдіяльності. Механізмом установа тисних комунікацій є засоби масової інформації та комунікації, через які до адресної аудиторії доводились інформаційні, інформаційно-аналітичні, пропагандистські й агітаційні публіцистичні повідомлення, створювалися і поширювалися літературні твори.

Рефлексивною частиною документного масиву на дії об'єкта впливу в межах визначеної проблеми дослідження є документи особистісного характеру. Вони відображають сприйняття отриманої інформації з подальшим вираженням змодельованої реакції у вигляді соціальної дії. Умовно до цієї групи документно-інформаційних ресурсів можна долучити документи особового походження (автокомунікативні, міжособистісної комунікації, комунікативні з нефіксованим адресатом), зображувально-графічні та аудіовізуальні документи. Останні мають також значний прогностичний потенціал, який застосовувався у виявленні реактивних варіацій у суспільстві на соціально-інформаційні виклики з подальшою їх адаптацією й уточненням відповідно до соціального замовлення органів влади та управління в конкретних умовах.

Наукова новизна. Практична реалізація теоретико-методологічної моделі формування соціокомунікаційного простору суспільства в конкретних умовах та подіях дає змогу виявити основні складники аналізу документно-інформаційних ресурсів на предмет установа тисних їх соціально-історичної інформативності та значущості. Виявлення документних ресурсів за допомогою методів джерелознавчої евристики є першим і необхідним елементом фіксації документного масиву з визначеної проблеми дослідження. Наступним кроком є моніторинг та проведення систематизації і класифікації ресурсів за виявленими характерними ознаками з віднесенням їх до відповідної групи документних джерел. Опис із застосуванням зовнішньої критики допомагає здійснити атрибуцію, визначити основні характерні риси (авторство, оригінальність, стиль написання, матеріальні носії, збереженість, час і місце створення тощо). Аналітична критика документно-інформаційного ресурсу передбачає його внутрішню критику (виявлення наукової цінності, історичної компетентності та ступеню придатності інформації, змістового потенціалу, логічності викладу думки тощо). Синтетична критика, – наступний етап роботи з документальним ресурсом, – пов'язана з формуванням комплексу документально-інформаційних ресурсів і отримання з нього сукупності наукових фактів як основи для достовірних дослідницьких узагальнень та висновків відповідно до сформульованих завдань. Завершальним кроком є інтерпретація отриманих даних у системі понять соціокомунікаційного інжинірингу, виявлення фактів, явищ, інформації зі впливу на соціум, чи здійснюється програмований вплив на суб'єкта, який технологічно закладався, та як соціум відреагував на такі інформаційні посилення впливу.

Висновки. Підсумковим результатом реалізації запропонованої інформаційно-аналітичної моделі дослідження документно-інформаційних ресурсів конкретного предмету і проблеми дослідження є його соціально зорієнтований результат та інтерпретація в умовах сучасного глобалізованого соціокомунікаційного простору. Запропонована методологічна основа змістовного аналізу документних ресурсів із проблем організації та діяльності суспільства у визначених умовах відкриває шлях до отримання нового знання загалом та його вдосконалення до вищого методологічного рівня.

Список використаних посилань

Бездрабко В. В. Становлення і розвиток документознавства в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук. 27.00.02. Київ, 2010. 36 с.

Британ В. Т. Історія України з давнини до початку ХХІ століття. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2007. 170 с.

- Дубровина Л. А. Классификация и научно-информационное описание коллекций и собраний в Национальной библиотеке Украины имени В. И. Вернадского. *Библиотеки национальных академий наук: проблемы функционирования, тенденции развития*. 2007. Вып. 5. С. 58–80.
- Історичне джерелознавство. Київ: Либідь, 2002. 488 с.
- Ковальська Л. А. Кількісні методи дослідження Руху Опору в Україні (1941–1944 рр.). *Гілея*. Київ, 2011. № 46 (№ 4). С. 115–119.
- Ковальська Л. А. Джерелознавчий дискурс історії радянського Руху Опору (1941–1945 рр.). Донецьк–Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. 462 с.
- Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. Москва: Наука, 1987. 441 с.
- Кулешов С. Г. Документ как исторический источник: свойство, состояние, статус. *Архивоведение и источниковедение отечественной истории. Проблемы взаимодействия на современном этапе*. Вып. I. Москва, 1997. С. 95–99.
- Папакін Г. Джерела з історії ОУН та УПА радянського походження: схема класифікації, змістова сторона. *Український історичний журнал*. 2014. № 5. С. 174–190.
- Подкорытов Г. А. Историзм как метод научного познания. Ленинград: ИЛУ, 1967. 190 с.
- Пронштейн А. П. Методика исторического источниковедения. Ростов н/Д.: Изд-во Рост. ун-та, 1976. 479 с.
- Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій. *Світ соціальних комунікацій*. Т. 2. Київ: КиМУ, ДонНУ, 2011. С. 7–11.
- Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів: Літопис, 2010. 358 с.
- Смоленский Н. И. Теория и методология истории. Москва: Издательский центр «Академия», 2008. 272 с.
- Холод О. М. Соціальні комунікації як поняття в науковій галузі «Соціальні комунікації». Інмутація суспільства в гіпермаркеті свідомості: у 3-х т. Т. 3. Київ: КиМУ, 2012. С. 213–222.
- Холод О. М. Тенденції розвитку наукової галузі «Соціальні комунікації». *Academia.edu. SanFrancisco, CA, USA*. URL: www.academia.edu/15281389

References

- Bezdrabko, V. V. (2010). *Stanovlennia i rozvytok dokumentoznavstva v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)* [Formation and development of document studies in Ukraine (second half of the 20th – beginning of the 21 st century)]: avtoref. ... dys. d-ra ist. nauk. 27.00.02. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
- Brytan, V. T. (2007). *Istoriia Ukrainy z davnyiny do pochatku XXI stolittia* [History of Ukraine from ancient times to the beginning of the XXI century]. Dnipropetrovsk, Ukraine [in Ukrainian].
- Dubrovyna, L. A. (2007). *Klasyfikatsiia y nauchno-ynformatsyonnoe opysanye kollektysi y sobranyi v Natsyonalnoi byblyoteke Ukrayny ymeny V. Y. Vernadskoho* [Classification and scientific information description of collections and collections in the National Library of Ukraine named after V. I. Vernadsky]. *Byblyoteky natsyonalnykh akademyi nauk: problemy funktsyonyrovanyia, tendentsyy razvytyia*. Vyp. 5. S. 58–80. Kyiv, Ukraine [in Russian].
- Istorychne dzhereloznavstvo (2002)* [Historical source studies]. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
- Kholod, O. M. (2012). *Sotsialni komunikatsii yak poniattia v naukovii haluzi «Sotsialni komunikatsii»* [Social communications as a concept in the scientific field «Social communications»]. *Inmutatsiia suspilstva v hipermarketi svidomosti: u 3-kh t. T. 3. S. 213–222*. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].
- Kholod, O. M. *Tendentsii rozvytku naukovoii haluzi «Sotsialni komunikatsii»* [Trends in the development of the scientific field «Social Communications»]. *Academia.edu. SanFrancisco, CA, USA*. Retrieved from [http // www.academia.edu/15281389](http://www.academia.edu/15281389) [in Ukrainian].
- Kovalchenko, Y. D. (1987). *Metody ystorycheskoho yssledovanyia* [Methods of historical research]. Moscow, Russia [in Russian].
- Kovalska, L. A. (2011). *Kilkisni metody doslidzhennia Rukhu Oporu v Ukraini (1941–1944 rr.)* [Quantitative research methods of the Resistance Movement in Ukraine (1941–1944)]. *Hileia*. 46 (4). S. 115–119. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

Kovalska, L. A. (2015). *Dzhereloznavchyi dyskurs istorii radianskoho Rukhu Oporu (1941–1945 rr.)* [Source studies discourse on the history of the Soviet Resistance Movement (1941–1945)]. Donetsk–Vinnytsia, Ukraine [in Ukrainian].

Kuleshov, S. H. (1997). Dokument kak ystorycheskyi ystochnyk: svoistvo, sostoianye, status [Document as a historical source: property, state, status]. Arkhyvovedenye y ystochnykovedenye otechestvennoi ystoriyy. *Problemy vzaymodeistviya na sovremennom etape*. Vyp. I. Moscow, Russia [in Russian].

Papakin, H. (2014). Dzherela z istorii OUN ta UPA radianskoho pokhodzhennia: skhema klasyfikatsii, zmistova storona [Sources from the history of the OUN and UPA of Soviet origin: classification scheme, content side]. *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. № 5. S. 174–190. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

Podkorytov, H. A. (1967). *Ystoryzm kak metod nauchnoho poznaniya* [Historicism as a method of scientific knowledge]. Leningrad, Russia [in Russian].

Pronshtein, A. P. (1976). *Metodyka ystorycheskoho ystochnykovedeniya* [Methodology of historical source study]. Rostov n/Donu, Russia [in Russian].

Riuzen, Y. (2010). *Novi shliakhy istorychnoho myslenniia* [New ways of historical thinking]. Lviv, Ukraine [in Ukrainian].

Rizun, V. V. (2011). Nacherky do metodolohii doslidzhen sotsialnykh komunikatsii [Outlines for the methodology of social communications research]. *Svit sotsialnykh komunikatsii*. T. 2. S. 7–11. Kyiv, Ukraine [in Ukrainian].

Smolenskyi, N. Y. (2008) *Teoryia y metodolohiia ystoriyy* [Theory and methodology of history]. Moscow, Russia [in Russian].

УДК 811. 161. 2'276. 6: 81'34

Лукаш Галина Павлівна
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
g.lukash@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9777-7718>

НОРМАТИВНЕ НАГОЛОШЕННЯ ФАХОВОЇ ЛЕКСИКИ ЯК ОЗНАКА МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ

У статті йдеться про важливість засвоєння норм правильного наголошування фахової лексики як складника культури мови і вимог постгуманітаристики освіти. Здійснено стислий огляд історії української акцентології, розкрито підходи до визначення поняття мовно-комунікативної культури. Схарактеризовано закономірності українського акцентування поширених документознавчих термінів. Визначено причини порушення норм наголошування. *Мета роботи* – проаналізувати актуальні питання мовних норм у мовленнєвій фаховій практиці, дотримання яких є вагомим показником загальної професійної культури документознавця, звернувши увагу передусім на роль акцентуаційних норм сучасної української літературної мови. *Методологія дослідження* охоплює аналіз і синтез літератури із документознавства, загального й українського мовознавства; аналіз нормативних документів з інформації і документації та засад і правил розроблення стандартів на терміни та визначення понять. Було застосовано також описовий (для висвітлення особливостей української акцентуації, причин їх порушення) і зіставний методи (для визначення різниці у наголошуванні запозичених термінів). *Наукова новизна роботи* дослідження полягає у подальшому розвитку підходів до формування спеціаліста, який має бути не лише професіоналом своєї справи, а й інтелігентом, патріотом своєї держави. *Висновки* торкаються необхідності подальшого вивчення окреслених векторів засвоєння

акцентуаційних норм усного мовлення як складника професійної культури документознавця, зокрема із дотриманням комунікативного підходу, включення лексем, що ілюструють різні випадки наголошування, у словосполучення, речення, тексти.

Ключові слова: культура мовлення, фахове мовлення, акцентуаційні норми, акцентуаційна грамотність, документознавчі терміни.

Lukash Halyna
Doctor of Philological Sciences, Professor,
Professor of the Department of Management Information Systems
Vasyl Stus' Donetsk National University
g.lukash@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-9777-7718>

REGULATORY EMPHASIS OF PROFESSIONAL VOCABULARY AS A SIGN OF LANGUAGE AND COMMUNICATIVE CULTURES OF THE DOCUMENTARY

The article deals with the importance of mastering the norms of correct emphasis of professional vocabulary as a component of language culture and the requirements of posthumanitarian education. A brief review of the history of Ukrainian accentology, approaches to defining the concept of linguistic and communicative culture. The regularities of Ukrainian accentuation of common documentary terms are characterized. The reasons for violating the norms of emphasis are identified. *The research methodology* includes analysis and synthesis of literature on document science, general and Ukrainian linguistics, analysis of normative documents on information and documentation, on the principles and rules of development of standards for terms and definitions. A descriptive method (to highlight the peculiarities of Ukrainian accentuation, the reasons for their violation) and a comparative method of scientific research (to determine the difference in the emphasis of borrowed terms) were also used. *The scientific novelty* of the research work is the further development of approaches to the formation of a specialist who should be not only a professional in his field, but also an intellectual, a patriot of his country. *The conclusions* concern the need to further study the outlined vectors of mastering accentual norms of oral speech as a component of professional culture of documentarians, in particular with a communicative approach, the inclusion of tokens illustrating different cases of stress in phrases, sentences, texts.

Keywords: speech culture, professional speech, accentuation norms, accentuation literacy, documentary terms.

Актуальність дослідження. Іван Огієнко у своїй праці «Наука про рідномовні обов'язки» надав значної уваги дотриманню мовних норм у мовленні, зокрема й нормам наголошування: «Літературний наголос – основа літературної вимови, а тому працюймо для набуття собі доброго літературного наголосу» [Огієнко І., 2022]. А за висловом римського вченого Діамеда, наголос, – *anima vocis*, тобто душа слова [Кочерган М. Р., 2010]. Аналізуючи сучасний підхід до формування спеціаліста, професіонала своєї справи, інтелігента, патріота своєї держави, доцільно звернути увагу на роль гуманітарних дисциплін у досягненні інтегральних результатів навчання. Гуманізація освіти має свої компоненти, що визначають її структуру і спрямованість. До них відносять утвердження національної самобутності і національну спрямованість освіти, виховання рис громадянина. Сучасні виклики питань постгуманітаристики є суголосними з питаннями рамкової програми Європейського союзу з досліджень та інновацій [EUR-ACE, 2015]. Особливо підкреслимо, що для України важливо, що в умовах війни мовна освіта стоїть на сторожі безпеки України, а гуманітарні дисципліни надають потужний потенціал для формування демократичних цінностей, усвідомлення власної ідентичності, стимулюють здатність до відкритості, комунікабельності, самостійного мислення [Мовна освіта фахівця, 2020].

Формування мовно-комунікативної культури передбачає насамперед здатність майстерно застосовувати навички мовлення та норми відповідної мовної культури. Професійна діяльність фахівців різних галузей тісно пов'язана з усним мовленням, яке значною мірою зумовлює особливості підготовки майбутніх спеціалістів. Отже, запорукою майбутньої успішної професійної кар'єри сучасних професіоналів є оволодіння високим рівнем мовно-комунікативної компетенції. Вона є ключовою професійною характеристикою і передбачає вміння фахівців вести міжособистісний та соціальний діалог, виступати публічно, не тільки грамотно працювати з документами, а також володіти й акцентуаційною грамотністю. Будь-яке відхилення від норм літературної мови не сприяє авторитетові працівника, отже, необхідністю звернути увагу на прогалини у цій сфері мовної освіти фахівця і зумовлена актуальність нашої розвідки [Омельчук С., 2016].

Мета дослідження – проаналізувати актуальні питання мовних норм у мовленнєвій фаховій практиці, дотримання яких є вагомим показником загальної професійної культури документознавця, звернувши увагу передусім на роль акцентуаційних норм сучасної української літературної мови.

Виклад основного матеріалу. Мова – найважливіший засіб спілкування, вона передає думки й почуття, створює уявні образи. Як фізичній реальності, їй властиві певні акустичні якості, спектральні характеристики. Так, все більшого поширення набувають системи управління голосом різними процесами, наприклад, голосовим відповідачем, різноманітними господарськими функціями «розумного дому», безпілотними літальними апаратами, системами автоматичного розпізнавання мовлення тощо. Це вимагає ретельного вивчення фонетичної природи мови. Акцентуаційна норма (правильне наголошування) належить до найпомітніших рис усного фахового мовлення, яку виділяють у процесі характеристики будь-якої літературної мови. В українській літературній мові ця цілком сформована норма є водночас найменш усталеною [Головащук С. І., 2004].

Наголос в українській мові, як і в більшості слов'янських мов, є переважно динамічний, тобто силовий, оснований на силі видиху. Перші акцентовані пам'ятки у східних слов'ян припадають на XIV ст. Проте систематично і більш-менш послідовно ставляться наголоси на кожному слові в українських пам'ятках тільки з другої половини XVI – до кінця XVIII ст.

Явища наголошування слів, що позначаються терміном «просодія», простежуються у стародавніх українських граматиках. У граматичних працях першої половини XIX ст. терміну «наголос» відповідає «слогодудареніє» («просодія»), в інших джерелах цього періоду – «голосовдар» і «гласовдар». Лише в пізніших посібниках і підручниках (приблизно з другої половини XIX ст.) починається поширення терміна «наголос». Побутує також термін «акцент», який походить з латинської мови. Звідси виникла й назва науки про наголос – акцентологія [Радченко А., 2010; Кочерган М. П., 2010].

Вибух наукового зацікавлення акцентологією стався в останній чверті XIX ст. Тоді чи не кожен із великих лінгвістів намагався сказати своє слово в галузі слов'янського наголосу (В. Ягич, П. Ф. Фортунатов, Р. Ф. Брандт, О. І. Соболевський, О. О. Шахматов та ін.). Виходить низка солідних праць, зокрема «Начертание славянской акцентологии» Р. Ф. Брандта (1880), «Zur vergeleichenden Betonungslehre litu-slavischer Sprachen» П. Ф. Фортунатова (1880). О. О. Потєбня в акцентологічних студіях був попередником цих досліджень, тобто розпочав їх раніше, але не став попереду когорти видатних учених, як у багатьох лінгвістичних сферах. Його дослідження наголосу опубліковано тільки через століття [Гальчук Ю. І., 2010]. Значний внесок у розвиток української акцентології зробив Л. А. Булаховський. Ще в 20-ті роки XIX ст. він опублікував цінні розвідки з історії українського наголосу. У наступні роки В. М. Русанівський, М. М. Пилинський, В. Н. Винницький, М. І. Погрібний, С. І. Головащук, М. М. Пещак, П. Дудик, А. П. Коваль, Л. І. Мацько, З. О. Мацюк та ін. підкреслювали системність у наголошуванні слів різних частин мови (іменників, прикметників, числівників, займенників, дієслів, прислівників, прийменників, сполучників, часток і вигуків), наявність певних закономірностей нормативного наголошення фахової лексики [Радченко А., 2010].

Зрештою, сьогодні наголос ми можемо охарактеризувати за двома критеріями – розміщенням у слові і зміною позиції – як вільний (різномісний); нерухомий і рухомий; основний,

додатковий, або побічний, варіативний, нормативний [Радченко А., 2010]. І. Фаріон зауважує: «Наголос входить до поняття акцентуаційної норми, яку вважаємо фонетико-орфоепічною піднормою. Теперішня система наголошення має давню мотивацію, тому через неможливість пояснити сучасними фонетико-морфологічними законами справляє враження чогось дуже «примхливого» і почасти несистемного... Однак українській наголос має також свою систему. Для нас важливі функційно-практичні характеристики наголосу, що беруть участь у розрізненні лексичних або граматичних значень слова, у виразності та нормативності наголошення» [Фаріон І., 2013].

Сучасний стан орфоепічної культури у професійному спілкуванні, на жаль, украй незадовільний. Чимало фахівців не вміють правильно наголошувати навіть термінологію. Підкреслимо також, що сучасне навчання українських студентів, майбутніх фахівців різних галузей, повинно забезпечуватися професійною майстерністю викладача, а це – динамічна система. Її компоненти визначаються гуманістичною спрямованістю, професійною надійністю, і зрештою – особистістю педагога з арсеналом його різноманітних якостей.

Українська літературна вимова сформувалася на вимовних особливостях, властивих середньонадніпрянським говорам. Система наголошування в українській мові досить складна. Ситуацію також ускладнює відсутність чітких правил щодо формування наголосу та велика кількість винятків. Оскільки наголос в українській мові не є фіксованим, частими є помилки, зумовлені змішуванням рухомого й нерухомого наголосу.

У деяких мовах наголос постійний (наголошується перший, другий чи останній склад слова без винятків), наприклад, у французькій, вірменській, узбецькій мовах (завжди на останньому складі), також чеській, ісландській, естонській (на першому складі), польській, грузинській, малайській (на передостанньому складі) [Винницький В., 2003]. Рухомість українського наголосу пов'язана з процесом історичного розвитку нашої мови (значні зміни у фонетичному складі слів, зокрема занепад зредукованих голосних, розвиток повноголосних форм та ін.), і наголос може падати на будь-який склад слова. До того ж зі зміною форми слова чи внаслідок словотвору наголос теж може переміщуватися. Наприклад, *шаровий* (від *шар*), але *багатошаровий*, *тришаровий*; *форма* – але *формовий*, *залік* – але *заліковий*. Зміна наголосу може впливати на значення слова: *пересічний* (звичайний) – *пересічний* (який пересікається) [Мова: Розрізняймо підступних близнюків!, 2022].

У роботі був проведений аналіз фахової лексики, вміщеної у термінологічних словниках архівістики, інформаційних ресурсів, документознавчої термінології, бібліотечних термінів, бібліографознавства та соціальної інформатики, книгознавчих термінів, музейництва, англо-українського словника-довідника бібліотечно-інформаційної термінології, а також тлумачного та орфоепічного словників української мови, що дає підстави зробити певні висновки. Складність аналізу полягала у тому, що в усіх зазначених спеціалізованих словниках і окреслених термінах ДСТУ наголос не позначено [ДСТУ 3966-2000, ДСТУ 3017:2015].

Нами підтверджені такі закономірності наголошування поширених загальнонаукових і документознавчих термінів (табл. 1).

Треба пам'ятати, що термінологічні слова документознавчого вжитку, як-от *типівий* ('характерний': *типівий ландшафт*, *типове явище*) і *типовий* ('стандартний': *типовий договір*, *типовий проєкт*; *примірна* (*типова*) *номенклатура справ*); *дозвільний* ('вільний, не зайнятий якою-небудь працею': *дозвільна хвилина*) і *дозвільний* ('який містить дозвіл на здійснення чого-небудь': *дозвільний документ*), *відомості* ('список, документ': *відомості залікові, платіжні, на виплату пенсії, заробітної плати*) і *відомості* ('повідомлення, вісті про кого-, що-небудь': *відомості про авторське право; відомості про відповідальність*), *броня* ('закріплення; документ про закріплення') і *броня* ('захисна обшивка') залежно від наголосу мають різну семантику [Словник української мови: в 11-ти т.].

Таблиця 1 – Закономірності наголошування поширених загальнонаукових і документознавчих термінів

Закономірності	Приклади
1	2
У числівниках наголошення за законом аналогії:	<i>одинáдцять; чотирна́дцять; сімдеся́т, вісімдеся́т</i>
Однина іменників	
В іменниках із префіксом <i>ви-</i> наголос падає переважно на префікс:	<i>ві́няток, ві́падок, ві́писка, ві́тяг, ві́клик, ві́друк, ві́лучення (з фонду), ві́носка (примітка), ві́пуск, книгови́дача; ві́нахід</i>
В іменниках із префіксами <i>за́-</i> та <i>по́-</i> наголос падає переважно на префікс:	<i>за́головок, за́пит, за́пис, за́кладка (у книжці), але закла́дка (закладання); по́значка, по́смішка, показ</i>
У віддієслівних іменниках середнього роду на <i>-ання</i> , у яких більше двох складів, наголос падає на суфікс:	<i>чита́ти – чита́ння, зада́ти – завда́ння, вида́ти – вида́ння, посла́ти – посла́ння, пізна́ти – пізна́ння</i>
У складних іменниках сполучний голосний [ó] є наголошеним:	<i>літо́пис, різно́вид, руко́пис (але рукопи́сний), гурто́житок, добро́дій, машино́пис, часо́пис, право́пис, чорно́зем, чорно́слив</i>
У складних іменниках, друга частина яких <i>-пад</i> , наголос падає на цю частину:	<i>листопа́д, снігопа́д, водопа́д</i>
Суфікс <i>-івк(а)</i> часто наголошений:	<i>вказі́вка, вантажі́вка, тексті́вка</i>
У словах, створених за допомогою суфікса <i>-ник</i> від основ дієслів, наголос є кореневим:	<i>дові́дник (бо дові́дуватись), показі́вник (бо показу́вати), наста́вник (наста́вити)</i>
Сучасна акцентуаційна норма української літературної мови припускає єдино можливий наголос на передостанньому складі в таких іменниках:	<i>симетрі́я, асиметрі́я, пандемі́я, ейфорі́я, санітарі́я, поліграфі́я, але водночас: інжене́рія, ветерина́рія, куліна́рія</i>
Слова з <i>-лог</i>	<i>катало́г, моноло́г, некроло́г</i>
Запозичені слова зберігають наголос мови-джерела:	- у французькій на останньому складі – <i>акті́в, антра́кт, бюлете́нь, бульва́р, бюро́, бланфі́кс</i> (фр. blanc-fixe – постійні білила – біла, дуже стійка фарба, що використовується для виготовлення глянцевого паперу); - в англійській, німецькій – на першому: <i>ма́ркетинг, клі́ринг, ре́верс, хо́лдинг, ля́се</i> (закладка, стрічка); - у польській, латинській, італійській – на передостанньому: <i>фо́льга, фо́рзац, ла́те, фено́мен</i>
Множина іменників	
Іменники у множині мають наголос переважно на закінченні. Колись, очевидно, цій рисі підлягали усі іменники, що творили форми множини. Українська мова зберегла таке перенаголошення і в низці слів, які в інших слов'янських мовах його втратили:	<i>лист – листі́, оліве́ць – оліви́ці, кни́жка – книжкі́, думка – думкі́, вказі́вка – вказі́вкі, тися́ча – тисячі́, сторі́нка – сторінкі́</i>
Прикметники	
Більшість двоскладових прикметників, утворених від односкладових іменників за	<i>дробови́й (від дрі́б), дрови́й (від дрі́т), осьо́вий (від ві́сь), тексти́й (від текст), фахови́й (від фах), шрифтови́й (від шриф́т),</i>

1	2
допомогою суфікса <i>-ов-</i> , мають наголос на закінченні <i>-ій</i> :	<i>штриховий</i> (від <i>штрих</i>), <i>пільговий</i> (від <i>пільга</i>), <i>цифровий</i> (від <i>цифра</i>), <i>числовий</i> (від <i>число</i>), <i>часовий</i> (від <i>час</i>), <i>чистовий</i> ('документ' – від <i>чистовик</i>)
Проте в окремих фахових похідних прикметниках, утворених від односкладових іменників, наголос є кореневим:	<i>блоковий</i> (від <i>блок</i>), <i>файловий</i> (від <i>файл</i>), <i>фільтровий</i> (від <i>фільтр</i>)
У значній кількості <u>дво-</u> і <u>трискладових</u> (рідше багатоскладових) відіменникових прикметників закріпилося суфіксальне наголосення – на суфіксі <i>-ов-</i> (<i>-ев-</i>) в усіх родових і відмінкових парадигмах:	<i>аркушевий</i> (від <i>аркуш</i>), <i>видатковий</i> (від <i>видаток</i>), <i>порядковий</i> (від <i>порядок</i>), <i>контрактний</i> , <i>безготівковий</i>
Варіантне наголошування можуть мати прикметники з суфіксом <i>-ов(ий)</i> , утворені від іменників:	<i>картковий</i> і <i>картковий</i> , але: <i>стовідсотковий</i>
Досить багато є прикметників з суфіксом <i>-н(ий)</i> , які мають варіанти наголосу. Такі прикметники можуть бути утворені від іменників та дієслів:	<i>допоміжний</i> і <i>допоміжний</i> , але <i>заміжня</i>
У <u>займенниках</u> наголос переважно на закінченні: але з появою прийменника наголос переміщується на основу:	<i>мене, тебе;</i> <i>у тому, за тебе, для цього</i>

Викладачам також варто мати на увазі, що слова *магістерський* (у словнику з позначкою *іст.* – 'пов'язаний з керівником рицарського ордену') і *магістерський* ('пов'язаний з особою, яка має учений ступінь магістра') наголошуються по-різному.

Дуже поширеною є плутанина слів *прошу* і *прошу*. Лексема *прошу* (що роблю?) – це форма 1-ої особи однини дієслова *просити* («звертатися з проханням до кого-небудь, домогтися чогось; спонукати кого-небудь зробити, виконати щось»), ключове слово у заяві. А інша лексема – *прошу* – належить до арсеналу етикетних слів, виконує ту саму функцію, що й «будь ласка» – чемна формула під час прохання або згоди на що-небудь [Наголошуємо слова].

У деяких фахових словах можна спостерігати подвійне наголошування, яке допускає акцентуаційна норма і фіксують відповідні словники [Орфоепічний словник української мови: в 2 т.; Словник української мови в 11-ти т.; Головашук С. І., 2004]. Наприклад, слово *договір* має два наголоси: на першому й на третьому складі. Більш український, а отже, й рекомендований до вжитку наголос, вважав професор Олександр Пономарів, – на першому складі. У множині – наголос на закінченні: *договір, договору, у договорі; договори, договорів* тощо. [Блог професора Пономарева]. Два наголоси має слово *повідач*, у множині – *повідачі*, так само – *позивач і позивач, оглядач і оглядач, наглядач і наглядач*. Словники зазвичай у таких випадках пропонують використовувати перший варіант наголошення. Тому, безперечно, у разі виникнення сумнівів щодо наголосу певного слова важливо звертатися за довідкою до спеціальних словників.

Узагальнивши закономірності наголошування поширених загальнонаукових і документознавчих термінів, систематизуємо основні позиції для їх освоєння. Це словорозрізнявальний наголос, нормативне наголошення різних наголосових типів частин мови, подвійний наголос, інтерферентний наголос для слів іншомовного походження, наголошення запозичених слів,

складні випадки наголошування. Для фахової лексики важливо усвідомити лексико-граматичну (розрізнявальну) функцію наголосу української мови.

Найпоширенішими причинами порушення норм наголошування вважають:

1. Вплив друкованого слова (коли слово бачать, але нечують). Друкований текст, «графічність» впливає на «буквеність» вимови, а відсутність практики усного наголошування книжних слів веде до порушення норм наголошування.

2. Вплив інших мов (російської, польської, румунської, угорської тощо), найчастіше – інтерференція російського наголосу: *но́вий, старий, одіна́дцять*, норма – *нові́й, старі́й, оди́надцять*.

3. Вплив місцевої говірки. Так, результатом впливу діалектних говірок є наголошування: *однако́вий, сво́я, ка́жу, ти́шу, бу́ла, ро́блю, гово́рю, беремо́, не́сла, ве́зти* – особливість південно-західних говорів, *одна́ковий, сво́я, кажу́, тишу́, була́, роблю́, говорю́, беремо́, несла́, везти́* – норма.

4. Відсутність зразка правильного наголошування (на жаль, навіть диктори радіо та телебачення нерідко припускаються помилок у наголошуванні слів; далеке від зразкового і мовлення батьків у сім'ї, вихователів у дитячому садку, вчителів у школі).

5. Небажання удосконалювати культуру мовлення, недостатньо бережливе ставлення до мовної традиції.

6. Невміння і небажання користуватися довідковою літературою. Доба технократії та комп'ютерів виробила у багатьох людей байдужість до гуманітарних знань, зокрема і з мови. Так, часто порушується норма наголошування у слові *мере́жа* – *мере́жевий* (*мере́жеве* *обладнання, мере́жеве e-видання*). Як не дивно, але це слово праслов'янського походження від *terga, teréga* – «смуга», смугастий, тому наголос тут традиційний.

Наукова новизна дослідження полягає у подальшому розвитку підходів до формування спеціаліста, який має бути не лише професіоналом своєї справи, а й інтелігентом, патріотом своєї держави. Здобуті результати зведено у таблицю, яка дає змогу отримати актуальну інформацію з правильного наголошування загальнонавчаних і документознавчих термінів та забезпечуватиме підвищення рівня акцентуаційної грамотності фахівця.

Висновки. Акцентуаційна норма є необхідною ознакою культурного й грамотного мовлення. Окреслені вектори засвоєння акцентуаційних норм усного мовлення як складника професійної культури документознавця (словорозрізнявальний наголос, нормативне наголошення різних наголосових типів частин мови, подвійний наголос, інтерферентний наголос, наголошення запозичених слів, складні випадки наголошування та ін.) потребують подальшого їх вивчення, зокрема із дотриманням комунікативного підходу, включення лексем, що ілюструють різні випадки наголошування, у словосполучення, речення, тексти.

Список використаних посилань

Архівістика: термінологічний словник / ГАУ при КМ України, УНДІАСД, авт.-упоряд.; К. Є. Новохатський (кер. авт. кол.) та ін. Київ, 1998. 106 с.

Блог професора Пономарева, 30 вер. 2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2014/09/140930_ponomariv_blog30 (дата звернення: 10.06.2022).

Винницький В. М. Деякі теоретичні питання акцентології. *Мовознавство*. 2003. № 5. 2003. С. 14–26.

Гальчук І. Ю. О. О. Потебня як акцентолог. *Мовознавство*, 2010, № 4–5. С. 122–131.

Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ: Наук, думка, 2004. 446 с. (Словники України).

Інформаційні ресурси. Словник законодавчої та стандартизованої термінології / НАПН України; Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська. Київ: Нілан-ЛТД, 2012. 283 с.

Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. ДСТУ 3017:2015. URL: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (дата звернення: 25.05.2022).

- Короткий словник бібліотечних термінів. *Бібліотечний вісник*. 1995. № 4. С. 16–19.
- Короткий термінологічний словник із бібліографознавства та соціальної інформатики / Г. М. Швецова-Водка та ін; ред. Г. М. Швецова-Водка та ін.; Кн. палата України. Київ, 1999. 116 с.
- Кочерган М. П. Загальне мовознавство, 3-тє вид. Київ: ВЦ. «Академія», 2010. 464 с.
- Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: навч. посібн. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 360 с. (Альма-матер).
- Мова: розрізняймо підступних близнюків! URL: <https://uain.press/blogs/v-yacheslav-vasylchenko-mova-rozriznyajmo-pidstupnyh-blyznyukiv-590550> (дата звернення: 10.06.2022).
- Мовна освіта фахівця: сучасні виклики та тренди: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (27 лютого 2020 року). Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2020. 222 с.
- Наголошуємо слова: культура правильної вимови. *Консультант Кадровика*: е-версія. URL: <https://profpressa.com/articles/nagoloshuemo-slova-kultura-pravilnoyi-vimovi> (дата звернення: 25.05.2022).
- Отієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. URL: <https://ntsh.org/node/620> (дата звернення: 10.06.2022).
- Омельчук С. Особливості нормативного наголошення фахової лексики (на матеріалі природничо-математичної термінології). URL: http://desnajanebayak.blogspot.com/2016/01/blog-post_28.html (дата звернення: 10.06.2022).
- Орфоепічний словник української мови: в 2 т. / уклад. М. М. Пещак, В. М. Русанівський, Н. М. Сологуб та ін.; за ред. М. М. Пещак, В. М. Русанівського. Київ: Довіра, 2001. (Словники України).
- Радченко А. Основи наукового вивчення наголосу української мови. *Мовознавство*. 2010, № 4–5. С. 122–131. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36499/1/A_Radchenko1_PITNZ_2_IS.pdf
- Словник книгознавчих термінів: понад 1400 термінів / уклад. В. Я. Буран та ін.; наук. ред. Н. О. Петрова та ін.; Київ: Кн. палата України, 2003. 159 с.
- Словник української мови: в 11-ти т. / редкол. І. К. Білодід (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4: І–М / ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко. Київ: Наукова думка, 1973. 840 с.
- Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. С. 347. URL: <http://sum.in.ua/s/dozviljnyj>
- Словник-довідник термінології музейництва / Р. Микульчак, П. Слободян, С. Діденко, Т. Рак; Нац ун-т «Львів політехніка». Техн. ком. стандартизації наук.-техн. термінології М-ва екон. Розвитку і торгівлі та М-ва освіти і науки, молоді та спорту України. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2012. 126 с.
- Стрішенець Н. В. Англо-український словник-довідник бібліотечно-інформаційної термінології = English-ukrainian glossary of library and information science. Київ: Наук.-вид. центр НБУВ, 2014. 328 с.
- Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. ДСТУ 3966-2000. Київ: Держстандарт України, 2000. 36 с.
- Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. 3-є вид., доп. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.
- Швецова-Водка Г. М. Документознавство: словник-довідник термінів і понять: навчальний посібник. Київ: Знання. 2011. 319 с.
- EUR-ACE Framework Standards and Guidelines. P. 7–8. URL: <http://www.enaee.eu/wp-assets-enaee/uploads/2015/04/EUR-ACE-Framework-Standards-and-Guidelines-Mar-2015.pdf> (дата звернення: 10.06.2022).

References

Novokhatsky, K. Ye. (Ed.) (1998). *Arkhivistyka: terminolohichniy slovnyk* [Archival science: terminologist. words]. GAU at KM of Ukraine, UNDIASD (supervising author), etc. Kyiv [in Ukrainian].

Bloh profesora Ponomarova [Professor Ponomarevs blog]. Retrieved from: https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2014/09/140930_ponomariv_blog30 [in Ukrainian].

EUR-ACE *Framework Standards and Guidelines*. P. 7–8. Retrieved from: <http://www.enaee.eu/wp-assets-enaee/uploads/2015/04/EUR-ACE-Framework-Standards-and-Guidelines-Mar-2015.pdf> [in Ukrainian].

Farion, I. D. (2013). *Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova (kultura movlennia publichnykh liudei)* / [Language norm: destruction, search, restoration (culture of speech of public people)]: monograph. [3rd ed., ext.]. Ivano-Frankivsk: City of NV [in Ukrainian].

Ghaljchuk, I. Ju. (2010). *O. O. Potebnia yak aktsentoloh* [Potebnya as an accentologist]. *Movoznavstvo*, № 4–5. P. 122–131 [in Ukrainian].

Gholovashhuk, S. I. (2004). *Slovyk-dovidnyk z ukrainskoho literaturnoho slovovzhyvannia* [Dictionary-reference book on Ukrainian literary vocabulary]. Kyiv: Nauk, Dumka (Dictionaries of Ukraine) [in Ukrainian].

Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and documentation. Edition. The main types. Terms and definitions]. (2015). DSTU 3017: Retrieved from: https://lib.zsmu.edu.ua/upload/intext/dstu_3017_2015.pdf (Last accessed: 25.05.2022) [in Ukrainian].

Informatsiini resursy. Slovyk zakonodavchoi ta standartyzovanoi terminolohii [Information resources. Dictionary of legislative and standardized terminology]. (2012). Kyiv: Nilan-LTD.

Kocherghan, M. P. (2010). *Zahalne movoznavstvo* [General Linguistics]. 3rd ed. Kyiv: VC. «Academy» [in Ukrainian].

Korotkyi slovyk biblioteknykh terminiv [A short dictionary of library terms]. (1995). *Biblioteknyi visnyk*. № 4. P. 16–19 [in Ukrainian].

Shvetsova-Vodka, G. M. [etc.]. (Ed.). (1999). *Korotkyi terminolohichnyi slovyk iz bibliohrafoznavstva ta sotsialnoi informatyky* [Short terminological dictionary of bibliography and social informatics]. AHEM. Kn. palata Ukrainy. Kyiv [in Ukrainian].

Macjko, L. I. & Kravecj, L. V. (2007). *Kultura ukrainskoi fakhovoi movy* [Culture of the Ukrainian professional language]. Kyiv [in Ukrainian].

Mova: rozrizniaimo pidstupnykh blyzniukiv! [Language: lets distinguish insidious twins!]. Retrieved from: <https://uain.press/blogs/v-yacheslav-vasylchenko-mova-rozriznyajmo-pidstupnyh-blyznyukiv-590550> [in Ukrainian].

Movna osvita fakhivtsia: suchasni vyklyky ta trendy [Language education of a specialist: modern challenges and trends]. (2020). *Materialy III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu* (27.02.2020). Kharkiv. 222 p. [in Ukrainian].

Naholoshuiemo slova: kultura pravylnoi vymovy [We emphasize the words: the culture of correct pronunciation]. *Konsultant Kadrovyka: e-versiia*. Retrieved from: <https://profpressa.com/articles/nagoloshuiemo-slova-kultura-pravilnoyi-vimovi> [in Ukrainian].

Oghijenko, I. *Nauka pro ridnomovni oboviazky*. [The science of native language responsibilities]. Retrieved from: <https://ntsh.org/node/620> [In Ukrainian].

Omeljchuk, S. (2016). *Osoblyvosti normatyvnoho naholoshennia fakhovoi leksyky* [Features of normative emphasis of professional vocabulary (on the material of natural-mathematical terminology)]. Retrieved from: http://desnajanebayak.blogspot.com/2016/01/blog-post_28.html [in Ukrainian].

Peshhak, M. M., Rusanivsky, B. M., Sologub, N. M., and others; for ed. Peshhak, M. M., Rusanovsky, B. M. (2001). *Orfoepichnyi slovyk ukrainskoi movy: v 2 t.* [Orthoepic dictionary of the Ukrainian language: in 2 volumes]. Kyiv. (Dictionaries of Ukraine) [in Ukrainian].

Radchenko, A. (2010). *Osnovy naukovooho vyvchennia naholosu ukrainskoi movy* [Basics of the scientific study of the accent of the Ukrainian language]. *Movoznavstvo*, № 4–5. P. 122–131. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36499/1/A_Radchenko1_IITNZ_2_IS.pdf [in Ukrainian].

Shvecova-Vodka, H. M. (2011). *Dokumentoznavstvo: slovyk-dovidnyk terminiv i poniat* [Documentation: a dictionary-reference book of terms and concepts]. Kyiv. 319 p. [in Ukrainian].

Buran, V. Ya. et al.; Petrova, H. O. (Ed.) (2003). *Slovník knihoznavčeských terminů: ponad 1400 terminů* [Dictionary of bibliographic terms: over 1400 terms]. Style. Science. Book Chamber of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].

Bilodid, I. K. (chairman), Buriachok, A. A., Ghnatjuk, G. M., Docenko, P. P. (ed.). (1973). *Slovník ukraínskoi movy: v 11 tomakh* [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. Kyiv: Naukova Dumka, 1970–1980. Vol. 4: I–M [in Ukrainian].

Slovník ukraínskoi movy: v 11 tomakh. T. 2. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Vol. 2]. (1971). P. 347. Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/dozviljnyj> [in Ukrainian].

Mykulchak, R., Slobodyan, P., Didenko, S., Rak, T. (2012). *Slovník-dovidnyk terminolohii muzeinytstva* [Dictionary-reference book of museum terminology]. National University «Lviv, Polytechnic». Tech. com. standardization of scientific and technical terminology of the Ministry of Economics, Development and Trade and the Ministry of Education and Science, Youth and Sports of Ukraine]. Lviv. 126 p. [in Ukrainian].

Strishenecj, N. V. (2014). *Anhlo-ukraínskyi slovník-dovidnyk bibliotechno-informatsiinoi terminolohii* [English-Ukrainian dictionary-reference book of library and information science]. Kyiv: Nauk.-ed. NBUV Center [in Ukrainian].

Terminolohiia. Zasady i pravyla rozroblennia standartiv na terminy ta vyznachennia poniat [Terminology. Principles and rules of development of standards for terms and definitions DSTU 3966-2000.] (2000). Kyiv: State Standard of Ukraine [in Ukrainian].

Vynnyckyj, V. M. (2003). *Deiaki teoretychni pytannia aktsentolohii* [Some theoretical issues of accentology]. *Movoznavstvo*, № 5 [in Ukrainian].

УДК 004.453(075.8)

Палеха Юрій Іванович
кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Національного транспортного університету
Paleha_Yu@ukr.net. тел. 095-684-29-12
<https://orcid.org/0000-0001-8060-8590> НП41

Садовенко Володимир Сергійович
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри інформаційно-аналітичної діяльності
та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету
e-mail: cvin_vs@ukr.net, тел. +380980772409
<https://orcid.org/0000-0001-7341-6021>

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТІВ НА ЇХ ІНФОРМАЦІЙНУ КУЛЬТУРУ

Сьогодні практично не знайти організацію, яка б не залежала від ринку інформації й не вимагала використання новітніх інформаційних технологій. Це значною мірою змінює уявлення про організацію діяльності сучасної установи і висуває до неї нові вимоги, вирішальними серед яких є розбудова її інформаційної культури. Через це виникає необхідність усвідомлення поняття «інформаційної культури організації» (у цьому разі – університету (закладу вищої освіти) як частки її корпоративної культури і найважливішого показника розвитку інформаційного суспільства, становлення нового типу взаємовідносин персоналу організації та навколишнього середовища. *Мета роботи* – системний аналіз даних інформаційного забезпечення діяльності

закладів вищої освіти (ЗВО) та встановлення кореляційного зв'язку з рівнем їх інформаційної культури. Метод дослідження – системний аналіз інформаційних процесів в управлінні ЗВО. Методологія системного аналізу базується на підході, заснованому на вирішенні конкретних завдань із сумісного дослідження властивостей системи з властивостями елементів і навпаки. *Наукова новизна роботи* полягає в застосуванні науково-методологічних принципів системної аналітики для визначення впливу показників застосування технологій роботи з інформацією (за альтернативними ознаками) в закладі вищої освіти на рівень його інформаційної культури, що є продовженням наукових розвідок у царині розбудови інформаційної культури організації. *Висновки.* Системний аналіз інформаційних процесів на базі науково-методологічного принципу інтелектуального аналізу даних пропонує якісно новий шлях у реалізації основних функцій і завдань дослідження, послідовність його проведення, дає змогу визначити вплив показників інформаційного забезпечення науково-освітньої діяльності на інформаційну культуру ЗВО (як цілого) і його факультетів (як підсистем елементів).

Ключові слова: заклад вищої освіти, елемент системи, інформаційні технології, інформаційна культура організації, статистичний аналіз даних, кореляція, data science, big data.

Palekha Yuriy Ivanovich
Candidate of Historical Sciences,
Professor of the Department of Information and Analytical Activities and Information
Security of the National Transport University,
Paleha_Yu@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0001-8060-8590>

Sadovenko Volodymyr Sergijovich,
Cand. Sc. (Phys.-Math.),
Associate Professor of the Department of Information and Analytical Activities and
Information Security of the National Transport University
cvin_vs@ukr.net
orcid.org/0000-0001-7341-6021

SYSTEM ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF INFORMATION SUPPORT INDICATORS ON UNIVERSITIES ON THEIR INFORMATION CULTURE

Today, it is almost impossible to find an organization that does not depend on the information market and does not require the use of the latest information technologies. This significantly changes the idea of organizing the activities of a modern institution, puts forward new requirements for its activities, among which the development of information culture becomes crucial. Therefore, there is a need to understand the information culture of the educational institution, as an example of the university, as part of its corporate culture and as the most important indicator of the information society, and also the formation of a new type of relationship between human and the environment. *The purpose of the work* is a systematic analysis of data on the information support of higher education institutions and the establishment of a correlation with the level of their information culture. The research method is a systematic analysis of information technological processes of higher education institution activities. *The methodology* of systems analysis is based on an approach built on solving specific problems of joint study of the properties of the system with the properties of the elements and vice versa. *The scientific novelty of the work* lies in the application of scientific and methodological principles of systems analytics to determine the relationships between indicators on information technologies (on alternative grounds) in higher education and its information culture, which is a continuation of scientific research in the field of information culture. *Conclusions.* Systematic analysis of information technologies based on the scientific and methodological principle of data mining offers a qualitatively new way to

implement the main functions and objectives of the study, it establishes the sequence of its conduction, determines the impact of information support of scientific and educational activities of higher education institution on its information culture (as a whole) and its units (as subsystems, elements).

Keywords: higher education institution, element of the system, information support and technologies, information culture, statistical analysis of data, correlation, data science, big data.

Актуальність дослідження. Упровадження новітніх технологій як показника інформаційного забезпечення діяльності організацій стає важливою сферою застосування колективного знання, умінь та взаємодії їх працівників, інформаційної культури конкретної установи, яка є невід’ємним складником її корпоративної культури, важливою умовою ефективного управління нею, і зрештою, – злагодою прийдешнього цифрового суспільства.

Проведення аналітичних досліджень впливу новітніх технологій, що відображують стан інформаційного забезпечення діяльності закладів вищої освіти у країні, на рівень їх інформаційної культури вимагає мати чітке уявлення про мету цих досліджень і розуміння методології застосування системного аналізу на основі використання сучасних технологій, як-от Data Science, Big Data, BaseData тощо, зорієнтованих на здобуття нових знань під час обробки великих масивів даних. Завдяки системному аналізу, в якому дослідники використовують різні математичні методи під час вивчення великих обсягів різноманітних даних, активізується безпосередньо участь кожного з них (у ролі стейкхолдера) у цій розвідці, що значно покращує розуміння інформаційної культури особи, організації та суспільства.

Розвідка застосування системного підходу у дослідженні системи показників інформаційного забезпечення університетів, їх впливу на рівень інформаційної культури закладу та процеси інформатизації освітянського простору, дає змогу стверджувати, що ця проблема актуальна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує значна кількість публікацій, присвячених інформаційній культурі особи, суспільства, соціальних спільнот, необхідності створення досконалого інформаційного забезпечення діяльності організацій, впровадженню інформаційних систем і технологій, авторами яких є українські і зарубіжні науковці.

Сутнісні ознаки інформаційної культури в контексті розвитку нових інформаційних технологій з’ясовувала Юлія Трач, яка наголошувала, що «опанування технології раціонального використання інформаційних ресурсів суспільства є одним із компонентів інформаційної культури особистості, а проблеми інформаційної культури – це проблеми суспільства загалом, вони мають суспільний і державний статус» [Трач Ю. В., 2016].

Велику увагу дослідженню проблем інформаційної культури приділяють зарубіжні вчені. Так, Маркус Гінман у статті «Інформаційна культура та результативність бізнесу» пропонує розглядати інформаційну культуру як стратегічну мету, яку слід планувати не менше, ніж перетворення фізичних ресурсів. Учений подає інформаційну культуру як «культуру, в якій перетворення інтелектуальних ресурсів розглядається поряд із перетворенням матеріальних ресурсів» [Ginman M., 1988].

Дослідження різних цінностей інформаційної культури і ставлення до інформації в організаціях проводили Джилліан Олівер та Фіорелла Фоскаріні. У своїй книзі вони розкривають, як вирішувати питання, пов’язані з управлінням персоналом і документами в організаціях, використовуючи концепцію інформаційної культури як основу для розробки і просування практики керування документацією [Олівер Д., Фоскаріні Ф., 2014].

Адрієнн Каррі і Керолайн Мур інформаційну культуру трактують як культуру, в якій визнається цінність і корисність інформації для досягнення операційного і стратегічного успіху, де інформація формує основу для прийняття рішень в установі, а інформаційні технології використовуються як інструмент для створення ефективних інформаційних систем [Adrienne C., Caroline M., 2003].

Показник «інформаційна культура організації», що відображає ступінь спільних здобутків і показників діяльності колективу її співробітників у впровадженні інформаційних технологій і

досконалому створенні інформаційних продуктів та послуг, досліджувався проф. Ю. Палехою в його монографії [Палеха Ю., 2022]. Питання системного аналізу проведення аналітичних досліджень показників діяльності організацій він розглядав із погляду його застосування для оптимізації швидкого пошуку та обробки великих масивів інформації.

На думку доц. І. Спільник, «Проведення аналітичного дослідження здійснюється відповідно до певних регулятивних принципів, які забезпечують процедурну сторону його методології та методики [Спільник І. В., 2018]. Проф. В. Черепанов радить подавати системний аналіз як методологію дослідження властивостей та відносин в об'єктах за допомогою відображення цих об'єктів як цілеспрямованих систем та вивчення властивостей цих систем, а також взаємозв'язків між цілями та засобами їх реалізації [Черепанов В. О., 2007].

Зазначені публікації дають змогу на основі системного підходу дослідити взаємозв'язок інформаційного забезпечення установи та її інформаційної культури, і у такий спосіб детально побудувати досконалу схему дослідження впливу інформаційних технологій, що застосовуються організацією (у цьому разі – університетом, закладом вищої освіти), на рівень його інформаційної культури.

Метою дослідження є визначення кореляційного взаємозв'язку між рівнем застосування технологій роботи з інформацією (за альтернативними ознаками) в закладі вищої освіти і рівнем його інформаційної культури, визначити їх тісноту, що є продовженням наукових розвідок проф. Ю. І. Палехи в царині розбудови інформаційної культури особи, суспільства та організації [Палеха Ю., 2022].

Застосування системного підходу в дослідженні впливу показників інформаційного забезпечення діяльності університетів на рівень їх інформаційної культури, на нашу думку, повинен базуватися на принципах системного аналізу, що, зі свого боку, дасть можливість цим науково-методологічним принципам впливати на розвиток системного підходу.

Виклад основного матеріалу. В інформаційному суспільстві, у якому ми живемо, кожен день генеруються і занотовуються величезні обсяги даних, які надходять із безлічі інформаційних систем, пристроїв, датчиків тощо. Майже все, що ми робимо, і все те, що ми використовуємо в межах своєї діяльності, генерує дані, які можна зібрати, або які вже зібрані.

Внаслідок цього накопичені величезні обсяги даних готові для завантаження, але ці дані зосереджені по всьому кіберпростору, і насправді їх ще не можна назвати інформацією (*information*). Дані є збірками зареєстрованих подій: фінансові дані або спілкування в соціальних мережах, персональні засоби для відслідковування параметрів самопочуття протягом дня тощо. Зазначені дані зберігаються в різних форматах, розташовані в різних місцях, і дослідження «сирих даних» може дати цінну інформацію.

Інструмент, який використовується для роботи з даними на етапі підготовки до аналізу, повинен допомагати вирішенню зазначених завдань. Функціонал такого інструменту мусить включати в себе можливості програмування для повторного та спільного використання, завантаження даних із зовнішніх джерел, їх локальне збереження, індексацію даних для їх ефективного вилучення, вирівнювання даних у різних наборах на основі атрибутів, об'єднання даних, розташованих у різних бранках, перетворення в інше представлення, їх очистку від «сміття» та ефективну обробку забруднених даних, їх угруповання та агрегування за схожими характеристиками, застосування функцій, що обчислюють статистичні характеристики, виконання запитів чи створення зрізів для дослідження підмножин даних. Звичайно, також необхідно змінювати форми даних, створювати окремі їх категорії, змінювати частоти часового ряду.

Системний підхід репрезентує ітераційну послідовність операцій аналізу даних, який задається такими діями: висування ідей, дослідження даних, їх збирання, моделювання і опрацювання, представлення та відтворення отриманих результатів. Аналіз даних дає змогу отримати інформацію з даних шляхом створення моделей та застосування математичного апарату для пошуку закономірностей. Він нерідко перегукується з обробкою даних, і не завжди можна чітко провести відмінність між ними.

Багато інструментів обробки даних також містять аналітичні функції, а інструменти аналізу даних значно збільшують можливості їх обробки. У ширшому сенсі ми працюємо з наукою про дані / data science, яка широко використовує математичну статистику для аналізу даних із метою кращого розуміння явищ (*phenomena*), прихованих у них.

Саме застосування інструментів системного підходу може надати суттєву допомогу в аналізі показників інформаційного забезпечення діяльності університетів. Проводити дослідження необхідно в такій послідовності:

1) розглянути підсистему впровадження інформаційних технологій в освітньо-наукову діяльність ЗВО загалом, визначити глобальну мету цієї підсистеми, яка зазвичай полягає в задоволенні інформаційних потреб університету і особистості;

2) визначити ієрархію побудови, де інформаційні процеси на вершині відбуваються для задоволення потреби інформації у персоналу, а на нижчих рівнях забезпечують інформацією роботу програмно-апаратних пристроїв;

3) провести інтелектуальний аналіз даних, які циркулюють в елементах і підсистемах системи, та взаємозв'язки між цими даними й між підсистемами та елементами в межах конкретної організаційної структури ЗВО. Зазначене дасть змогу ґрунтовно дослідити структуру системи, а також зрозуміти, як властивості всієї сукупності елементів і підсистем впливають на процес функціонування системи;

4) використати декілька різних моделей для опису системи та кожного з її компонентів;

5) переконатися, що досліджуваний об'єкт має всі характеристики системи.

Для оцінки ефективності технологічних процесів роботи з інформацією в колективі університету й виявлення зв'язку між технологіями роботи з інформацією та рівнем інформаційної культури ЗВО, тобто визначення співвідношення між двома якісними (атрибутивними) ознаками на основі методів взаємної зв'язаності, скористаємося коефіцієнтами асоціації і контингенції [Боголюбов А. Н., 1983]. Для їх розрахунку побудуємо чотирьохклітинну таблицю кореляції, що виражає зв'язок між двома явищами, кожне з яких, зі свого боку, повинно бути альтернативним, тобто складатись із двох якісно відмінних одне від одного значень ознаки (наприклад, високий, низький) (див. табл. 1):

Таблиця 1 – Дослідження зв'язку між рівнем застосування технологій роботи з інформацією (альтернативні ознаки) і рівнем ІК ЗВО

Рівень ІКО	Обсяг використання інформаційних технологій, %		
	<50	>50	Разом
Високий	a	b	a + b
Низький	c	d	c + d
Разом	a + c	b + d	

Коефіцієнт асоціації (K_a) дає змогу дослідити зв'язок між альтернативними ознаками і визначається за формулою:

$$K_a = (a \cdot d - b \cdot c) : (a \cdot d + b \cdot c), \quad [\text{Руденко В. М., 2012}]$$

де a, b, c, d – частоти «таблиці чотирьох полів».

Вимірюється коефіцієнт асоціації в межах від (-1) до (+1). Чим ближче цей показник до 1 або (-1), тим сильніше зв'язані між собою досліджувані ознаки.

Коефіцієнт контингенції (K_k) визначається за формулою:

$$K_k = \frac{a \cdot d - b \cdot c}{\sqrt{(a+b) \cdot (a+c) \cdot (d+b) \cdot (d+c)}} \quad [\text{Руденко В. М., 2012}]$$

Коефіцієнт контингенції завжди менший за K_a і вимірюється від (-1) до (1). Зв'язок вважається підтвердженим, якщо $K_a \geq 0,5$ або $K_k \geq 0,3$.

Для ілюстрації роботи цієї формули розглянемо приклади розрахунку K_k з різними конкретними даними (табл. 2), де N (за основу беремо значення 100) – величина вибірки співробітників, a, b, c, d – значення альтернативних ознак.

Таблиця 2 – Приклади розрахунку K_k

№ з/п	a	b	c	d	K_k	Тип зв'язку
1	20	30	35	15	-0,3	суттєвий; різнонаправлений
2	10	20	25	45	-0,02	несуттєвий; практично відсутній; різнонаправлений
3	30	40	25	5	-0,37	суттєвий; різнонаправлений
4	5	15	60	20	-0,42	суттєвий; різнонаправлений
5	60	20	5	15	0,42	суттєвий; однонаправлений

Для першого набору розраховані $K_k = -0,3$ і $K_a = -0,55$ свідчать про наявність суттєвого зв'язку між рівнем використання технологій роботи з інформацією та рівнем інформаційної культури ЗВО, причому цей зв'язок різнонаправлений. Відповідно робляться висновки для інших наборів даних (2–5 рядки в табл. 2).

Аналіз наведених у таблиці 2 даних дає змогу зробити наступні висновки:

1. Якщо кількість співробітників із високою і низькою ІК майже рівною мірою використовують інформаційні технології (рядок № 1), то спостерігається наявність суттєвого зв'язку між рівнем використання автоматизованих технологій обробки інформації та рівнем інформаційної культури ЗВО.

2. Якщо кількість співробітників із низькою ІК, які використовують інформаційні технології, суттєво переважає над кількістю співробітників із високим рівнем ІК (рядок № 2), то спостерігаємо відсутність зв'язку між рівнем використання автоматизованих технологій обробки інформації та рівнем ІК ЗВО.

3. Якщо кількість співробітників із високим рівнем ІК, які використовують інформаційні технології, значно переважає кількість співробітників із низьким рівнем ІК (рядок № 3), то спостерігається наявність суттєвого зв'язку між рівнем використання автоматизованих технологій обробки інформації та рівнем інформаційної культури ЗВО, причому цей зв'язок різнонаправлений.

4. Якщо кількість співробітників з низькою ІК набагато переважає кількість співробітників з високим рівнем ІК (рядок № 4), то спостерігається наявність суттєвого зв'язку між рівнем використання автоматизованих технологій обробки інформації та рівнем інформаційної культури ЗВО, причому цей зв'язок різнонаправлений.

5. Якщо кількість співробітників із високим рівнем ІК, які використовують інформаційні технології, набагато переважає над кількістю співробітників із низьким рівнем ІК (рядок № 5), то спостерігається наявність суттєвого зв'язку між рівнем використання інформаційних технологій і рівнем ІК ЗВО, причому цей зв'язок однонаправлений.

За наявності не двох, а більше можливих значень кожної зі взаємопов'язаних ознак застосовуються відповідні методи вимірювання тісноти зв'язку.

Як критерій наявності зв'язку між якісними показниками з великим числом градацій можна використовувати критерій «*хі-квадрат*». Якщо ознака, покладена в основу угруповування за рядками таблиці, не залежить від ознаки, покладеної в основу угруповування за стовпцями, то розподіл частот за кожним рядком (стовпцем) має бути пропорційним до розподілу їх у підсумковому рядку (стовпці). Такий розподіл можна розглядати певною мірою як теоретичний, частоти якого розраховані у припущенні відсутності зв'язку між досліджуваними ознаками.

За таблицями математичної статистики можна встановити або ймовірність появи розрахованого значення відповідно до даного числа ступенів свободи у припущенні незалежності

ознак, або табличне значення критерію «*хі-квадрат*», що відповідає рівню значущості. На основі критерію «*хі-квадрат*» визначаються показники ступеня тісноти зв'язку – коефіцієнти взаємної зв'язаності, наприклад, $K_{\text{ч}}$ Чупрова і $K_{\text{п}}$ Пірсона.

Для оцінки зв'язку в ситуаціях, коли кожна якісна ознака складається більше, ніж із двох груп, скористаємось формулою Чупрова:

$$K_{\text{ч}} = \sqrt{\frac{\chi^2}{\sqrt{(m_1 - 1) \times (m_2 - 1)}}} \quad [\text{Руденко В. М., 2012}]$$

де χ^2 – *хі-квадрат*;

$$\chi^2 = \left(\sum_1^{m_1} \sum_1^{m_2} \frac{f_{ij}^2}{f_i \times f_j} \right) - 1 \quad [\text{Руденко В. М., 2012}]$$

де f_i, f_j – емпіричні частоти в *i*-му рядку *j*-му стовпчику;

m – кількість груп за кожною ознакою.

Коефіцієнт взаємної зв'язаності Пірсона $K_{\text{п}}$ визначається за формулою:

$$K_{\text{п}} = \sqrt{\chi^2 : (\chi^2 + n)} \quad [\text{Руденко В. М., 2012}]$$

де *n* – кількість спостережень.

Числове значення коефіцієнта Пірсона змінюється від 0 до 1. Чим воно ближче до одиниці, тим тісніший між ними зв'язок, але вже за умов значення 0,3 можна говорити про зв'язок між варіаціями досліджуваних якісних ознак (див. табл. 3).

Таблиця 3 – Дослідження зв'язку між рівнем ІК ЗВО і рівнем застосування інформаційних технологій (з кількома групами варіацій)

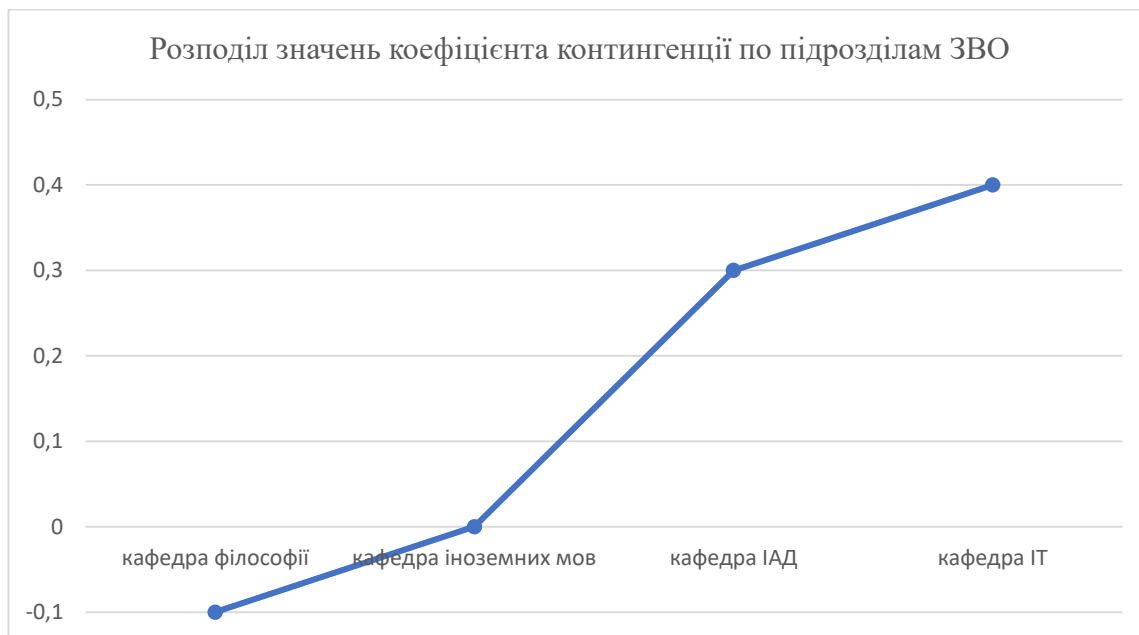
Рівень ІК ЗВО	Рівень застосування інформаційних технологій (в %)			
	<30	30–50	>50	Разом
високий	f_{11}	f_{12}	f_{13}	f_{10}
середній	f_{21}	f_{22}	f_{23}	f_{20}
низький	f_{31}	f_{32}	f_{33}	f_{30}
Разом	f_{01}	f_{02}	f_{03}	f_{00}

У дослідженні формули для розрахунку коефіцієнта контингенції ($K_{\text{к}}$) під час аналізу альтернативних ознак були вибрані підрозділи факультету інформаційних систем і технологій умовного ЗВО: кафедри філософії, іноземних мов, інформаційної діяльності та інформаційних технологій. Отримані практичні результати з використання формули розрахунку $K_{\text{к}}$ наведені в табл. 4:

Таблиця 4 – Дослідження зв'язку між рівнем використання технологій роботи з інформацією і рівнем інформаційної культури за підрозділами ЗВО

Підрозділи ЗВО	Рівень застосування інформаційних технологій (у %)				
	a	b	c	d	$K_{\text{к}}$
Кафедра філософії	10	15	35	40	–0,1
Кафедра іноземних мов	20	15	35	30	0,0
Кафедра ІАД	80	10	5	5	0,3
Кафедра ІТ	90	3	2	2	0,4

Графічне представлення кореляційного зв'язку між рівнем використання технологій роботи з інформацією і рівнем інформаційної культури підрозділів K_k ілюструє практику застосування формул (див. графік 1):

Графік 1. Візуалізація зв'язку між підрозділами ЗВО і значеннями коефіцієнта K_k

Вищенаведені приклади показують, що математично-статистичний апарат можна застосовувати під час визначення тісноти зв'язку між рівнем застосування інформаційних технологій та рівнем ІК ЗВО, що виражається в наявності у його працівників комплексу знань, умінь, навичок і установок щодо спільної взаємодії з інформаційним середовищем, командної роботи у розробці програмного забезпечення будь-якого ступеня складності.

Водночас, будуючи ІК ЗВО, не можна вдовольнятися вивченням наукових засад реалізації інформаційних і технологічних процесів його діяльності. Зокрема вагомими стають загально-теоретичні проблеми, які є підґрунтям для вирішення прикладних завдань інформаційного забезпечення діяльності ЗВО з погляду сучасних концепцій менеджменту, соціології, права, інформології, документознавства, психології тощо.

Необхідно також зазначити, що процеси управління університетами реалізуються серед співробітників та науково-педагогічних працівників з уже сформованими ідеалами, традиціями, нормами, правилами, зокрема звичаями і прийомами роботи з інформацією, інформаційними системами та технологіями, всіма наявними матеріальними, енергетичними, людськими, фінансовими та інформаційними ресурсами. Співробітництво чи конфронтація працівників залежить від їх взаємодії чи протидії, від ступеня їх злиття в один колектив. Якщо ректор університету має бажання створити професійну команду працівників, то кінцевим результатом його управлінської діяльності стають факторні соціально-психологічні ефекти, тобто ті «кумуляції», які можна зафіксувати як продукт закінченої управлінської праці, як новий рівень інформаційної культури ЗВО, як ступінь злиття інформаційних культур кожного працівника в єдине ціле.

Розбудова ІК університету важлива для працівників і для вироблення її керівником єдиної стратегії управління закладом. Вона мусить стати запорукою ефективною та успішною діяльністю закладу як частки його корпоративної культури та культури інформаційного суспільства загалом. Чим вищий рівень ІК ЗВО як соціальної спільноти і головного об'єкта сукупної культурної творчості персоналу, тим вищий його імідж та конкурентоздатність.

Завдання ректора університету полягає в тому, щоб виявити чинники й умови, які сприяють і збігу, і розбіжностям культур соціальних груп та особистостей, щоб вибрати такі

системи норм і цінностей, які б у найбільш адекватній формі висловили потреби її подальшого розвитку. ІК університету мусить стати запорукою ефективної та успішної його діяльності як суб'єкта культури, частки соціальної структури та інформаційного суспільства загалом.

Наукова новизна. Запропонована послідовність застосування інструментів системного підходу, починаючи з розгляду підсистеми впровадження інформаційних технологій у діяльність університету загалом, визначення ієрархії цієї побудови, проведення інтелектуального аналізу даних, використання декількох моделей для опису всієї системи і кожного з її компонентів зокрема, й закінчуючи виявленням виду та тісноти кореляційного зв'язку з рівнем інформаційної культури закладу вищої освіти, використовуючи коефіцієнти асоціації і контингенції.

Висновки. Підводячи підсумки проведеного дослідження, можна зробити висновок:

1. Системний підхід у дослідженні процесів впровадження інформаційних технологій у діяльність університетів допомагає за короткий проміжок часу проаналізувати великий масив змін станів їх діяльності, провести структурування цих процесів, базуючись на об'єктно-орієнтованому підході, що дає змогу більш ефективно використовувати інформаційні технології в освітньо-науковій діяльності та підвищити рівень їх інформаційної культури.

2. Застосування інформаційно-аналітичних систем у дослідженні інформаційної культури ЗВО повинно базуватися на принципах інтелектуального аналізу даних, що, зі свого боку, дасть змогу цим науково-методологічним принципам впливати на розвиток системного підходу. Безумовно, щоб успішно проаналізувати рівень використання інформаційних технологій в освітньо-науковій діяльності університетів та оцінити їх вплив на інформаційну культуру закладів, необхідна системна аналітика.

3. Внаслідок проведених досліджень з'ясовано, що вплив показників інформаційно-технологічного забезпечення діяльності закладу вищої освіти на рівень його інформаційної культури, як складника інформаційної культури всього суспільства, досить суттєвий.

Треба також відмітити, що у динамічному освітньому середовищі проведене дослідження стимулює створення нових підходів до модернізації діяльності університетів завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій та систем у їх освітньо-наукову діяльність, активізує видавничу діяльність з індексацією наукових праць у наукометричних базах, що, зі свого боку, буде підвищувати їх загальний рейтинг і водночас вимагати вдосконалення освітніх компонентів у напрямі поступового переходу до авторських курсів, покращення матеріально-технічної бази ЗВО завдяки ефективному використанню сучасного програмно-технічного забезпечення науково-аналітичних досліджень, і внаслідок цього сприятиме підвищенню рівня інформаційної культури суспільства.

У перспективі необхідно звернутися до проведення інтелектуального аналізу даних на базі Big Data і Data Science, застосовуючи їх як науково-методологічний принцип системної аналітики діяльності закладу, що є показником рівня його корпоративної культури і складника культури інформаційного суспільства.

Список використаних посилань

Боголюбов А. Н. Пирсон Карл. *Математики. Механики. Биографический справочник.* Київ: Наукова думка. 1983.

Палеха Ю. І. Інформаційна культура особи, суспільства, організації: монографія. Київ. Ліра-К. 2022. 404 с.

Руденко В. М. Математична статистика: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2012. 304 с.

Спільник І. В., Ярощук О. В. Принцип системності в аналітичних дослідженнях. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; Тернопіль: ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2018. Т. 28. № 2. С. 182–190.*

Трач Ю. В. Нові інформаційні технології та інформаційна культура в глобалізованому світі. *Культура України.* 2016. Вип. 52. С. 11–119.

- Черепанов В. О. Визначення системного аналізу. *Саїт ХарПІ НАДУ* / цит. 2022, 23 січня.
URL: <http://www.center.uct.ua/distants>
- Adrienne C., Caroline M. Assessing information culture – an exploratory model. *International Journal of Information Management*. 2003. 23 (2), April, 91–110. URL: [https://doi.org/10.1016/S0268-4012\(02\)00102](https://doi.org/10.1016/S0268-4012(02)00102)
- Ginman M. Information Culture and Business Performance. *IATUL Quarterly*, 1988. 2 (2), P. 93–106.
- Oliver G., Foscarini F. *Records Management and Information Culture: Tackling the People Problem*. London: Facet Publishing, 2014. P. 178.

References

- Bogolyubov, A. N. (1983). Pirson Karl [Pearson Karl]. *Matematiki. Mekhaniki. Biograficheskiy spravochnik*. Kiyev: Naukova dumka. 1983 [in Ukrainian].
- Cherepanov, V. O. (2007). *Vyznachennya systemnoho analizu* [Definition of system analysis]. Retrieved from: <http://www.center.uct.ua/distants> [in Ukrainian].
- Palekha, Yu. (2022). *Informatsiyna kultura osoby, suspilstva, orhanizatsiyi: monohrafiya* [Information culture of a person, society, organization: monograph]. Kyiv. Lira-K. 2022. 404 p. [in Ukrainian].
- Rudenko, V. M. (2012). *Matematychna statystyka: navch. posib* [Mathematical statistics: tutorial]. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury, 2012. 304 p. [in Ukrainian].
- Spilnyk, I. V., Yaroshchuk, O. V. (2018). Pryntsy systemnosti v analitychnykh doslidzhennyakh [The principle of systematicity in analytical research]. *Ekonomichnyy analiz: zb. nauk. prats / Ternopilskyy natsionalnyy ekonomichnyy universytet*; Ternopil: VPTS «Ekonomichna dumka», 28 (2), 182–190 [in Ukrainian].
- Trach, Yu. V. (2016). *Novi informatsiyni tekhnolohiyi ta informatsiyna. Kultura v hlobalizovanomu sviti* [New information technologies and information culture in the globalized world] *Kultura Ukrayiny*. Iss. 52. P. 112–119 [in Ukrainian].
- Adrienne, C., Caroline, M. (2003). Assessing information culture – an exploratory model. *International Journal of Information Management*. 23 (2), April, p. 91–110. Retrieved from: [https://doi.org/10.1016/S0268-4012\(02\)00102](https://doi.org/10.1016/S0268-4012(02)00102)
- Ginman, M. (1988). *Information Culture and Business Performance*. *IATUL Quarterly*, 2 (2), p. 93–106.
- Oliver, G., Foscarini, F. (2014). *Records Management and Information Culture: Tackling the People Problem*. London: Facet Publishing. P. 178.

УДК -002:004.01]:65:[327(477+(470+571)):355.422

Прігунов Олексій Володимирович
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса
prigunov@donnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1440-0809>

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

В умовах російської агресії українські підприємства, установи й організації потерпають від окупаційних дій, обстрілів, матеріальних і нематеріальних втрат, змін умов праці і навіть вимушеної зміни місця фізичного розташування. Зміна локації вимагає пошуку шляхів збереження діяльності підприємств на певному рівні, а також повного або часткового збереження

кадрового складу, який, рятуючись від російської агресії, було розпорошено по всій території України і в деяких країнах закордоння. Сталі вже багато років ділові процедури у таких умовах перестають працювати ефективно, що вимагає перегляду і внесення змін у структурні елементи інформаційного забезпечення наявних на підприємствах інформаційних систем. Ключовим елементом таких змін на підприємствах може стати система електронного документообігу.

Ключові слова: електронний документообіг, інформаційне забезпечення, віддалена робота, російська агресія.

Prihunov Oleksii
Candidate of Economic Sciences
Senior lecturer of the Department of Management Information Systems
Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia

THE ELECTRONIC DOCUMENT SYSTEM AS A KEY ELEMENT OF THE COMPANY'S INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS OF RUSSIAN AGGRESSION

In the conditions of Russian aggression, Ukrainian enterprises, institutions and organizations suffer from occupation actions, shelling, material and non-material losses, changes in working conditions and even a forced change of physical location. The change of location requires finding ways to preserve the activities of enterprises, as well as full or partial preservation of personnel, which, escaping from Russian aggression, was dispersed throughout the territory of Ukraine and in some foreign countries. Business procedures that have been established for many years in such conditions cease to work effectively, which requires revision and changes in the structural elements of information support of information systems available at enterprises. A key element of such changes at enterprises can be an electronic document management system.

Key words: electronic document management, information support, remote work, russian aggression.

Актуальність дослідження. Тема переведення документообігу з традиційного (паперового) на електронний продиктована сучасними реаліями [Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України, 2021], але з початком російської агресії набула нового значення. Співробітники значної кількості підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності і фінансування, рятуючись від окупації, змушено стали переміщеними особами, і довгий період часу знаходяться за межами місць свого постійного проживання і працевлаштування. Далеко не кожному підприємству вдається зберегти свій колектив і налагодити виробничі процеси на новому місці. Значні складнощі викликає також оформлення ділової документації. Це пов'язано з відсутністю комунікаційних і технічних засобів та порушенням сталих у мирні часи організаційних процедур. Швидке підписання паперових документів відповідальними особами вимагає територіальної близькості всіх підписантів, що в умовах війни забезпечити буває досить складно. Заклади вищої освіти не стали тут винятком, оскільки забезпечення навчального процесу вимагає якісного оформлення внутрішньої документації: екзаменаційні відомості, кваліфікаційні (бакалаврські) і магістерські роботи, робочі програми, силабуси, протоколи рішень – це приклади документів, до оформлення яких залучається не тільки адміністративна частина університету, а насамперед весь науково-педагогічний персонал. Виходом із ситуації могло стати впровадження у роботу системи електронного документообігу, але це зазвичай доволі непростий і тривалий процес, який може вимагати не тільки спеціального технічного і програмного забезпечення, а і тривалого навчання.

Отже, впровадження повноцінної системи документообігу у масштабах усього підприємства у прийнятні терміни є проблематичним, тому у цьому випадку керівництву доцільно сконцентруватись на простіших способах розв'язання виниклої проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема впровадження систем електронного документообігу викликає в Україні значний науковий інтерес. Переваги, недоліки, особливості та перспективи впровадження таких систем розробляли в наукових працях сучасні вчені С. А. Гаркуша, Л. В. Прокопець, А. Ткаченко та ін.

Мета дослідження. Розробити пропозиції щодо удосконалення інформаційного забезпечення діяльності підприємств, установ, організацій в умовах віддаленої взаємодії співробітників.

Виклад основного матеріалу. Переведення на електронний документообіг навіть частини паперових документів пришвидшує документообіг між структурними підрозділами, зменшує фінансові витрати на розхідні матеріали у процесі формування паперової документації, але не гарантує окупність такого проєкту, оскільки вартість відповідного програмного комплексу може значно перевищити витрати на реалізацію ділових процедур у традиційному варіанті. До того ж важливою умовою впровадження таких повноцінних документознавчих систем є забезпечення юридичної значущості сформованих у такий спосіб електронних документів. Для цього електронний документ має відповідати певним вимогам:

- має включати обов'язкові реквізити документа, що розміщені у встановленому порядку;
- має створюватись, передаватись, зберігатись і перетворюватись електронними засобами у візуальну форму з відображенням даних, які він містить, і у придатній формі для сприйняття його вмісту людиною;
- для ідентифікації автора електронного документа має використовуватись електронний підпис, накладанням якого завершується створення електронного документа [Про електронні документи та електронний документообіг, 2003].

Розглянемо найбільш очевидний, на нашу думку, спосіб реалізації визначених вимог.

На етапі створення документа, доцільно скористатися стандартними офісними застосунками (MS Word, MS Excel тощо), що дають змогу долучати до підготовки заздалегідь розроблені шаблонні зразки з усіма передбаченими законодавством реквізитами.

На другому етапі проєкт підготовленого документа доцільно перетворити у багатоплатформний відкритий формат електронних документів PDF. Цей міжнародний стандарт дає змогу доволі просто забезпечити виконання вимог щодо передавання і перетворення вмісту електронного документа у візуальну форму без змін і за допомогою стандартних на сьогодні програмних засобів, зокрема браузерів.

Третій етап, накладання електронного підпису на документ, забезпечує єдиний портал державних послуг «Дія» [Накладання електронного підпису на єдиний портал державних послуг]. Зазначимо, що файл електронного підпису можна отримати в акредитованому центрі сертифікації ключів, одним з яких є найбільший за активами і кількістю клієнтів державний АТ КБ «ПриватБанк» [Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг АЦСК АТ КБ «Приват Банк»]. Причому здійснити це можна самостійно, авторизувавшись в онлайн-сервісі Приват24 і підтвердивши у такий спосіб дані фізичної особи [Рейтинг стійкості банків за підсумками 2 квартала 2022]. У процесі накладання система автоматично перевіряє електронний підпис та статус сертифікату за інформацією від акредитованого центру сертифікації ключів і у такий спосіб унеможливорює зміни підписаного електронного документа. Спроба виправити вміст призведе до зміни контрольної суми редагованого файлу і, щонайменше, зникнення з нього накладених раніше електронних підписів посадових осіб.

На рисунку 1 показано фрагмент процесу реалізації вимог щодо впровадження системи електронного документообігу із забезпечення їх юридичної значущості.

Головною перевагою такого підходу є простота, оскільки для його реалізації достатньо таких умов:

- 1) наявність будь-якого технічного пристрою з мінімальними на сьогодні технічними характеристиками;
- 2) наявність на технічному пристрої придатного для підготовки документації програмного засобу, який, за необхідністю, може бути замінено на безкоштовні онлайн-сервіси, зокрема, Google Doc, Google Table, MS Word online, MS Excel online тощо [Use Word, Excel, PowerPoint and more for free with Office on the web];

3) наявність програмного засобу для конвертації у формат PDF, універсальним прикладом якого є PDF-принтер, що забезпечує перетворення документів у PDF-формат у процесі його друку [Free PDF Printer];

4) бути клієнтом АТ КБ «ПриватБанк», яким, зважаючи на розповсюдженість мережі філіалів, стати достатньо просто;

5) мати доступ до мережі Інтернет.

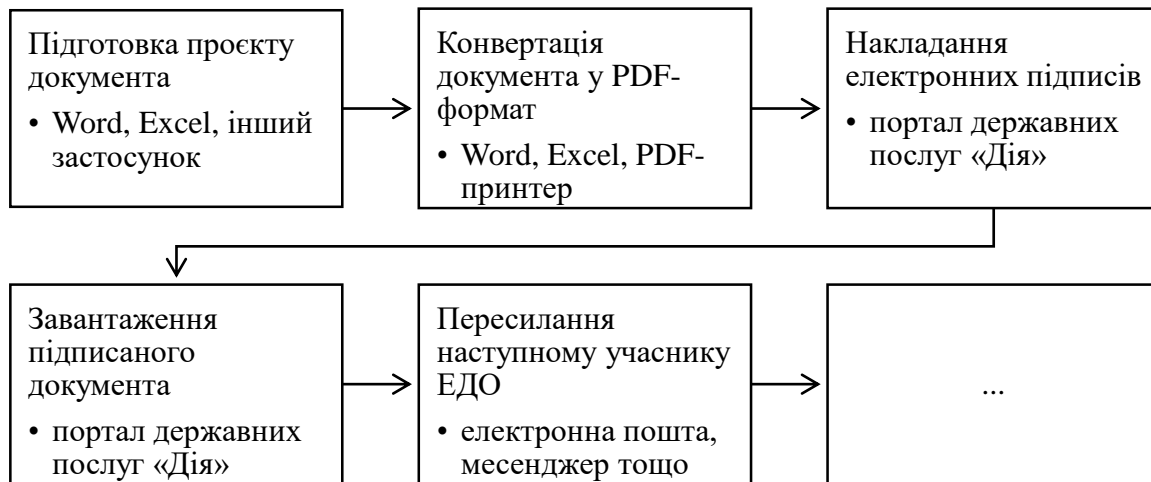

Рисунок 1 – Фрагмент процесу реалізації вимог щодо впровадження системи електронного документообігу

Головним недоліком такого підходу є організаційна проблема – потреба спеціального програмного забезпечення для перевірки кількості наявних на документі електронних підписів. Здається, що для перевірки можна використовувати безпосередньо сервіс «Дія». Дійсно, сервіс надає інтерфейс для окремого завантаження і перегляду кожного з документів на наявність на ньому повного переліку підписів. Але такий спосіб стає неприйнятним для роботи зі значною кількістю файлів з погляду ефективного використання робочого часу.

Проблемою також стає зберігання верифікованих (перевірених) документів, а використання гнучкої або гібридної маршрутизації в процесі накладання підписів, беззаперечно, призведе до серйозної плутанини. Постають питання: чиї підписи вже наявні в документі, яку версію документа, кому і в якому порядку пересилати далі. Рішенням у цьому випадку може стати використання спеціального програмного забезпечення з єдиним інтегрованим сховищем даних і реалізованою функцією пакетної обробки документів (перегляд, накладання підписів, перегляд наявних підписів) (рис. 2). Наявність інтегрованої бази даних розв'язує проблему одноразового потрапляння документів у систему, їх класифікацію і контролювання актуального стану. Множинний вибір документів пришвидшує запрошення учасників електронного документообігу (ЕДО) до накладання електронних підписів за посиланням на принципах спільної підготовки документів, що значно пришвидшує документообіг підприємства.

Отже, в умовах російської агресії постає питання пошуку системи електронного документообігу з показаною на рис. 2 архітектурою, що не має російського походження. Результати дослідження українського ринку на наявність систем електронного документообігу наведено у таблиці 1.

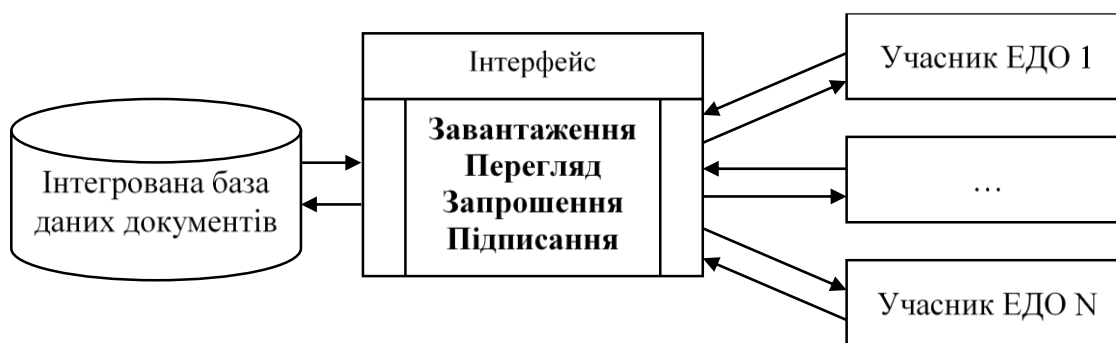

Рисунок 2 – Архітектура рішення з єдиним інтегрованим сховищем даних і функцією пакетної обробки документів

Більшість наведених у таблиці 1 програмних продуктів мають стаціонарні (Desktop) і онлайн-версії, розповсюджується на платній основі і мають умовно безкоштовні базові тарифи з певними обмеженнями. Це дає змогу користувачеві їх протестувати і надалі придбати вподобаний програмний продукт на договірних умовах. Такі продукти зазвичай мають багато можливостей і вимагають додаткових фінансових витрат на налаштування, адміністрування і навчання персоналу. Тому на тлі інших суттєво виділяється сервіс «Paperless» від АТ КБ «ПриватБанк» – програмний продукт із мінімальним (достатнім) переліком функцій і наведеною на рис. 2 архітектурою. Особливістю цього сервісу є його безкоштовне використання. Серед основних функціональних можливостей можна виділити такі:

- завантаження документів в інтегроване сховище даних;
- безкоштовне зберігання документів;
- класифікація документів за користувацькими ярликами;
- пошук документів у сховищі;
- пакетне накладання кваліфікованого електронного цифрового підпису (КЕП);
- пакетне надання доступу іншим учасникам ЕДО;
- автоматичні повідомлення електронною поштою учасникам ЕДО;
- швидкий перегляд стану і вмісту документів;
- завантаження верифікованих КЕП документів на локальний пристрій;
- кошук.

Таблиця 1 – Перелік систем електронного документообігу в Україні, що не мають російського походження

Назва СЕД	Фірма	Посилання
1	2	3
АСКОД	АТ «ІнфоПлюс», м. Київ, Україна	https://askod.online/index.ua.html
Megapolis.DocNet	InBase, м. Київ, Україна	https://inbase.com.ua
Megapolis.DocNet	Softline-it, Київська обл., Києво-Святошинський район, м. Вишневе, Україна	https://www.softline.kiev.ua
Deals	InBase, м. Київ, Україна	https://dealssign.com
SX Government	soft Xpansion Ukraine, м. Вінниця, Україна	https://ua.sx-space.com
Док Проф	м. Київ, Україна	https://www.docprof.ua
elDoc	DMS Solutions, м. Київ, Україна	https://dms-solutions.co
Deka Office от NEVDA	DekaOffice, м. Вільніус, Литва	https://deka.cloud/

1	2	3
FossDoc	м. Харків, Україна	https://fossdoc.com/downloadfree
Сервіс «Вчасно»	ТОВ «Вчасно сервіс», м. Київ, Україна	https://vchasno.ua
Star.Docs	Київстар, м. Київ, Україна	https://kyivstar.ua/business/products/stardocs
Електронний документообіг	АТ КБ «ПриватБанк», м. Дніпро, Україна	https://privatbank.ua/business/nds
Paperless	АТ КБ «ПриватБанк», м. Дніпро, Україна	https://paperless.com.ua/

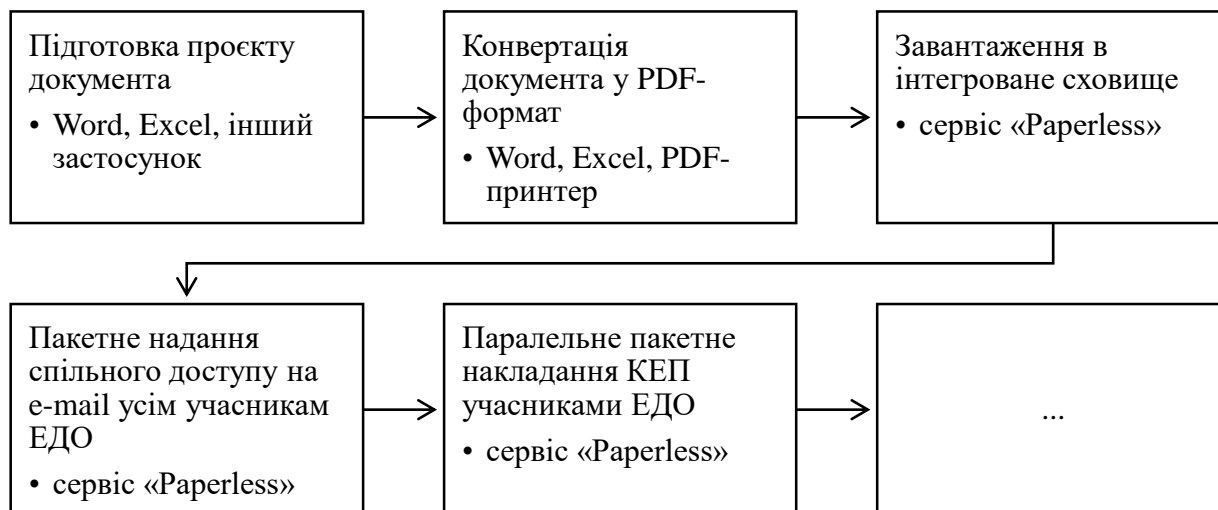

Рисунок 3 – Фрагмент процесу взаємодії учасників ЕДО за допомогою сервісу «Paperless»

Сервіс реалізує тільки гнучкий варіант маршрутизації документів, що може вимагати додаткових часових витрат на їх подальше розповсюдження, але ця проблема легко розв'язується залученням до розповсюдження документів допоміжного персоналу. Отже, взаємодію учасників ЕДО за допомогою сервісу «Paperless» тепер можна представити у вигляді процесу, показаного на рис. 3. Простота реєстрації і використання сервісу дає змогу у коротші терміни провести навчання персоналу у масштабах усього підприємства і впровадити електронний документообіг в умовах віддаленої взаємодії без суттєвих фінансових і часових витрат.

Висновки. Отже, порівняльний аналіз можливих змін у структурних елементах інформаційного забезпечення підприємств, установ, організацій дає можливість стверджувати, що вирішенням проблеми віддаленої взаємодії співробітників в умовах російської агресії може стати включення до її елементів системи електронного документообігу. З огляду на обмежені фінансові можливості, доцільно скористатись наявними у країні національними онлайн-сервісами, що дають можливість із мінімальними фінансовими вкладеннями забезпечити повноцінну документальну діяльність підприємств. Серед таких сервісів можна виділити: портал державних послуг «Дія», кваліфікований надавач електронних довірчих послуг АЦСК АТ КБ «Приват Банк», сервіс «Paperless» від АТ КБ «ПриватБанк».

Список використаних посилань

Кваліфікований надавач електронних довірчих послуг АЦСК АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://acsk.privatbank.ua/main>

Накладання електронного підпису на єдиний портал державних послуг «Дія». URL: <https://sign.diia.gov.ua/>

Про електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>

Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

Рейтинг стійкості банків за підсумками 2 квартала 2022. URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/>

Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України: монографія / відп. за вип. Т. М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 176 с.

Free PDF Printer. URL: <https://www.bullzip.com/products/pdf/info.php>

Use Word, Excel, PowerPoint and more for free with Office on the web. URL: <https://www.microsoft.com/en/microsoft-365/free-office-online-for-the-web>

References

Anisimova, O. M., Kovalska, L. A., Lukash, H. P., Prihunov, O. V., Shcherbina, O. S., Yavorska, T. M. (2021). *Transformatsiini protsesy u suspilnii ta sotsiokulturnii sferakh Ukrainy* [Transformational processes in the social and sociocultural spheres of Ukraine]. Vinnytsia [in Ukrainian].

Kvalifikovanyi nadavach elektronnykh dovirchikh posluh ATsSK AT KB «PrivatBank» [Qualified provider of electronic trust services of JSC CB «PrivatBank»]. Retrieved from: <https://acsk.privatbank.ua/main/> [in Ukrainian].

Nakladannia elektronnoho pidpysu na yedynyi portal derzhavnykh posluh «Diia» [Imposing an electronic signature on the single portal of state services «Diia»]. Retrieved from: <https://sign.diia.gov.ua/> [in Ukrainian].

Pro elektronni dokumenty ta elektronni dokumentoobih: Zakon Ukrainy vid 22 travnia 2003 roku № 851-IV [Law of Ukraine On Electronic Documents and Electronic Document Management from May 22, 2003 № 851-IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> [in Ukrainian].

Pro elektronni dovirchi posluhy: Zakon Ukrainy vid 5 zhovtnia 2017 roku № 2155-VIII [Law of Ukraine On electronic trust services from October 5, 2017 № 2155-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> [in Ukrainian].

Reitynh stiikosti bankiv za pidsumkamy 2 kvartala 2022 [Bank stability rating based on the results of the 2nd quarter of 2022]. Retrieved from: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/> [in Ukrainian].

Free PDF Printer. Retrieved from: <https://www.bullzip.com/products/pdf/info.php>

Use Word, Excel, PowerPoint and more for free with Office on the web. Retrieved from: <https://www.microsoft.com/en/microsoft-365/free-office-online-for-the-web>

УДК 021.61 (100):070:654.195:78

Synieokyi Oleg Volodymyrovych
Doctor of Social Communications, Associate Professor,
Professor of Department of Philology and Publishing,
Mykhailo Ostrohradskiy National University, Kremenchuk, Ukraine

BELGIAN PROGRESSIVE ROCK MUSIC BEFORE & BEYOND THE DIGIT (A RETROSPECTIVE OVERVIEW ACCORDING TO PHONOGRAPHIC DOCUMENTS)

The article presents a retrospective review of the archival heritage of Belgian rock, based on the analysis of relevant musical soundtracks. The urgency of the topic of the publication is due to the lack of scientific papers on the history of Swiss rock music in the background of documentary. *The aim of the work* is the scientific study of the communication conditions of the formation of the Belgian school of rock music in the early days and its features in modern digital conditions.

The subject of research is the peculiarities of the development of Belgian rock music on the example of the analysis of the phonographic heritage of the DRAGON group (in detail) and others (in fragments). For the first time, a chronological picture of Belgian progressive rock music in general was reconstructed, and based on the relevant discographic analysis, attention was focused on studying the musical heritage of the DRAGON rock band. Methodological support was based on the use of general scientific and special methods determined by the purpose and objectives of the study. *The scientific novelty* of the article is to create a general basis for the formation, development and transformation of the Belgian school of progressive rock music for further study of individual actors in this sector, as well as to clarify the chronology of some events from the early 1960s to the present (60 years). The author concludes that Belgian progressive rock music is a separate musical direction in the European cultural space, which has certain characteristics and specific features. Particular attention is paid to the research task of studying the communicative conditions and the causes of transformations in the sound recording system in the context of digitalization. From the point of view of sound document communication, based on the obtained results, the forecasts of transformations in this sector in the conditions of digitalization are determined and substantiated. In addition, the author states that today there are trends of reverse migration of music between digital and analog formats. However, «inflation of the value of music» determines the dominance of the quantitative component over the qualitative.

Keywords: Album, Belgium, Records, Band, Discography, Dragon, Sound Recording, Music, Progressive Rock, Single.

Синеокий Олег Володимирович
доктор наук з соціальних комунікацій, доцент,
професор кафедри філології та видавничої справи,
Національний університет імені Михайла Остроградського, місто Кременчук, Україна
vinyl-doc@email.ua, 067-107-55-70
<https://orcid.org/0000-0002-1419-4964>

БЕЛЬГІЙСЬКА ПРОГРЕСИВНА РОК-МУЗИКА ДО І ПОЗА МЕЖАМИ ЦИФРИ (РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ОГЛЯД ЗА ФОНОГРАФІЧНИМИ ДОКУМЕНТАМИ)

У статті викладено ретроспективний огляд архівної спадщини бельгійського року, з опертям на аналіз відповідних музичних фонодокументів. Актуальність теми публікації зумовлена відсутністю наукових праць, що присвячені історії швейцарської рок-музики у фонодокументному відображенні. *Метою роботи* є наукове вивчення комунікаційних умов формування бельгійської школи рок-музики у ранню добу та її особливості в сучасних цифрових умовах. Предмет дослідження – особливості розвитку бельгійської рок-музики на прикладі аналізу фонограмної спадщини гурту «Дракон» (докладно) та інших (фрагментарно). Уперше проведено реконструкцію хронологічної картини бельгійської прогресивної рок-музики загалом та з опертям на відповідний дискографічний аналіз, акцентовано на вивченні музичної спадщини рок-гурту «Дракон». Методологічне забезпечення ґрунтувалося на використанні загальнонаукових і спеціальних методів, що визначаються метою та завданнями дослідження. *Наукова новизна статті* полягає у створенні загальних засад формування, розвитку та трансформацій бельгійської школи прогресивної рок-музики для подальшого більш глибокого вивчення окремих акторів із цього сектору, а також в уточненні хронології низки подій за період із початку 1960-х років до наших днів (60 років). Автор робить висновок про те, що бельгійська прогресивна рок-музика є окремим музичним напрямом у європейському культурному просторі, якому притаманні певні характерні риси та специфічні особливості. Окрему увагу приділено дослідницькому завданню щодо вивчення комунікативних умов та причин трансформацій у звукозаписувальній системі в умовах цифровізації. Із погляду фонодокументної комунікації, опираючись на отримані результати, визначено та обґрунтовано прогнози трансформацій у цьому секторі в умовах цифровізації. До того ж, автором констатовано, що наразі спостерігаються тенденції зворотної міграції музики між

цифровими та аналоговими форматами. Однак «інфляція цінності музики» зумовлює домінування кількісного складника над якісним.

Ключові слова: альбом, Бельгія, грамплатівки, гурт, дискографія, Дракон, звукозапис, музика, прогресивний рок, сингл, цифровізація.

Introduction

In general, the study of the phonogram discourse is interesting, promising and does not lose its relevance in the recording industry. There is nothing eternal. Everything has its own life cycle. And the Universe lives according to the cyclical model of its development. Rock music is no exception. Rock music is created and resides in a dynamic communicative environment characterized by the constant improvement of technology. The communication potential of digital music is steadily diminishing. The genre-style criterion for delimiting musical content has somehow imperceptibly gone into the past, and now the access method has become a priority element in the global communication system.

In modern conditions of digitalization of the information and communication space of new scientific approaches requires such an area as archival music, an integral part of which is rock, in particular – progressive («Prog Rock» or «Progressive»). Despite the general large number of scientific, reference and encyclopedic and journalistic professional publications on this subject, both the remarkable musical progressive projects of the 1960s and 1980s and some regional currents, including the Belgian school of progressive rock (Bob McBeath, Roy Wallace and others).

The methodological basis of the publication is the basic provisions of the general theory of social communications. The empirical base consists of more than 10 thousand archival sound documents (records, CDs, etc.), directories and catalogs of record companies, periodicals, Internet resources, as well as unpublished materials.

The aim of the work is to scientifically substantiate the social and communication principles of the development of the Belgian rock music. The subject of the research is the peculiarities of the development of Belgian rock on the example of a detailed analysis of the phonogram heritage of the DRAGON and others groups in terms of phonodocumentary communication.

Part I. Before (Belgian Beat in the Early Years)

From the standpoint of the development of the musical landscape, Belgium is a unique foaming sound cocktail. The Belgian Beat was inspired by US and UK Rock and Roll music from the late 1950s and early 1960s. Initially, local bands mostly imitated bands like THE SHADOWS and THE BEATLES. Some of them became famous after the original (albeit strongly inspired) compositions – THE JOKERS ‘Cecilia’ (1963), THE PEBBLES ‘Seven Horses In The Sky’ (1968), THE WALLACE COLLECTION ‘Daydream’ (1969). The guitar group LES COUSINS (started as LA JEUNE EQUIPE) was one of the first to successfully export new music from Belgium as a response to THE SHADOWS. The adaptation of the Indian song ‘Kili-Watch’ is an instant hit. In a few months, 50 000 copies of the disc were sold, which in 1960 was a huge number for the Belgian recording market. LES COUSINS became the first Belgian Rock ‘n’ Roll player to be discovered abroad. The band ceased performing at the end of 1966. Ricky Morvan & THE FENS was founded in 1962. Their first singles were released in several European countries, but THE FENS disbanded in 1966. In the 1960s, a Rhodesian artist named BRIAN lived and recorded in Belgium, having released many hits both solo and with a group of white Rhodesians called THE SHAKESPEARS (‘Shake It Over’, 1965).

The first band in Belgium to skillfully use heavy guitar sound was ADAM’S RECITAL from Antwerp. The team was formed by Louis Devries and soon received a recording contract. Their only legacy is the single ‘There’s No Place for the Lonely People/New York City’ (1968). After that, ADAM’S RECITAL was christened by the journalists ‘Flemish Jimmy Hendrix’. Others who promoted the idea of a new sound in young Rock in the 1968–1969s were SWEET FEELING from Liège – three singles where ‘Treat Her Right’ stands out; DEVIL’S POWER – catchy theme ‘Le Monde Etrange’, based on organ melody and loud drums; CLEE’S FIVE – interpretation of Eddie Cochran’s song ‘Summertime Blues’, celebrated by the American power trio BLUE CHEER; CRASH – recorded the only single ‘Touching Me, Touching You / Just Passing By’; RECREATION – ‘Love Forever / Fallen Astronauts’ single, inspired by THE NICE and SOFT MACHINE.

Throughout the 1960s, THE LIONS, THE MEC-OP SINGERS, LES SUNLIGHTS, THE MIDGES, LITTLE CHRIS & THE BOUMERANGS, THE FAMOUS CREW, LUCKY ALBA, FRANÇOIS NICOT were included in the process of shaping the Belgian face of new music ET LES RITMIX, THE MIDGES, DINKIES, THE SUNDROPS, THE SFINX'S, THE RAINBOWS and others. Since their debut in 1969, THE TENDERFOOT KIDS have established themselves as one of the finest Belgian psychedelic rock bands, playing real hard rock in the 1970s. 'Choo-Choo/Man In Black' stood out from other flamboyant singles from the 1970s.

In 1969, the brutal Heavy Blues Rock band BURNING PLAGUE was formed as a Brussels response to the British and Dutch blues boom. In 1970, their debut album was a huge success for artists working in this genre – more than 10,000 records sold and first place in the 'PopHot – hitparade Télé-moustique'. However, shortly after a tour of Zaire with Danny Lademacher's KLEPTOMANIA, BURNING PLAGUE disbanded.

One of the best dance teams in Belgium in the late sixties were CLEE'S FIVE, which appeared in 1962. In 1967, the debut album 'Jerk With The' was released. Their original song 'No Other Man', released on a single, was a success and was a bit reminiscent of JEFFERSON AIRPLANE. A year later, a second album, 'Hit Parade 1968', followed, created in the format of live recordings of cover versions, but then the group split. In the 1960s, THE PEBBLES also had several international hits ('Get Around', 'Down at Kiki', 'Mother Army'). So far, 'Seven Horses in the Sky' is considered the best song ever produced by a Belgian band. In 1969, they were incredibly close to signing with Apple Records, but by coincidence the Belgians overtook BADFINGER. Their second album, 'Close Up' (1973), did not sell very well overseas and in 1974 THE PEBBLES practically ceased operations.

The Belgian-English pop-rock group OCTOPUS (ex-THE BATS) enjoyed particular success, debuting in 1973 with the commercial single 'Hey Na Na', which was even released in England through the record company 'Mooncrest'. After that the band had several hits ('South of the Border', 'Gimme Some Lovin''...), several years of touring in Holland, Belgium and Germany, including joint tours with THE RUBETTS and MUD. The group disbanded in 1980. The most famous and successful progressive team in Belgium is considered to be MACHIAVEL.

They weren't the first, though. MAD CURRY is probably the earliest progressive rock band from the Flemish region of Belgium. Recall that the Kingdom of Belgium is divided into three linguistic communities: with the Flemish dialect of the Dutch language (6 million), French (4 million) and German-speaking (67 thousand inhabitants). Along with this, English is also widespread in Belgium (without an official status). Having made a claim in 1970 with the single 'Antwerp', they soon released a full-length giant disc.

In 1970, JENGHIZ KHAN was able to release their only album, 'Well Cut', on Barclay Record Label. The progressive hard rock work was recorded with Tim Brean, Big Friswa, Pierre Raepsaet, Piero Kenroll and Chris Tick. Friswa previously played in TENDERFOOT KIDS and LAURELIE, and Brin later founded THE TIM BREAN GROUP as the frontman. The concept is sustained in the form of a multi-structured composition of compositions in the key of early URIAH HEEP and partly PAVLOV'S DOG – but these both groups achieved their well-deserved recognition later [Belgian Rock Musicians, 2010].

Part II. The DRAGON History

A musical rock group, like most substances, has its own life cycle, in which the following main stages are distinguished: birth (creation), ascent to success (period of popularity), reorganization, death (disintegration), rebirth (reunification, recreation, reincarnation), education supergiants (supergroups) and 'white dwarfs' (groups of the same album), cosmic dust (Revised Band, Revival Band, Sideproject, Spin-off Band, Dis-Joint-Band & Re-Joint-Band, Legacy Band, Cover, Tribute & Copy Groups, Bootleg Band...) and other transformations of subjectivity.

The history of the creation of the DRAGON group leads to two parallel planes – BURNING LIGHT and LAGGER BLUES MACHINE, which will eventually intersect. So, 1967. In Ath, which is located near the French-Belgian border and belongs to the French language community, 17-year-old

singer and guitarist Jean Venaise with his brother, flutist and drummer Georges Venaise decided to found their own vocal and instrumental ensemble. For the first two years, the group, which was based on the Vanais brothers, essentially did not have a permanent composition.

We can say that this was the organizational period of the formation of the collective as a unit on the Belgian rock scene. As for the time of the creation of this ensemble, there is no unity in archival sources: in some documents, an expansive approach is used and the year of foundation is indicated as 1967, in others, the early period of the formation of the group is omitted. In 1970, the brothers titled their creation BURNING LIGHT.

From this moment the chronology of this group is calculated. At that time, the region, located between Lille and the unofficial capital of Europe, Brussels, was very densely saturated with various youth musical groups. And, nevertheless, a place for a new group was found almost immediately – BURNING LIGHT began performing at parties, playing their versions of popular at that time pop and rock hits, alternating their performances with two or three original compositions of his own composition.

The project participants gradually improved the technique of performing skills. And the music itself gradually acquired a more distinct authorial sound. Since 1970, two vocalists with excellent voices have worked for a short time with the Vanais brothers in BURNING LIGHT – Michel Lefevre and a dark-skinned soloist (whose name has sunk into oblivion), who sings in the manner of Jimi Hendrix. During this period Jean-Pierre Pirard was the first keyboardist.

In 1971, a rock festival took place on the coast of the North Sea in a cozy town called «Le Coq Sur Mer». This unique cultural forum was attended by 40 of the best Belgian music groups – THE PEBBLES, IRISH COFFEE, LAGGER BLUES MACHINE, ARKHAM and others. BURNING LIGHT also performed at this music forum. At the end of 1971, the group even managed to perform abroad – in the Parisian Golf-Drouot club, where FREE, THE WHO, David Bowie and other celebrities performed.

However, both vocalists and keyboardist soon left the group. Lefebvre focused on getting a good education, and the Congolese native decided to devote himself to political work – he became an employee of the diplomatic corps of the Republic of Zaire in Belgium – attaché to the son of Congolese President Mobutu Sese Seko Kuku Ngbendu wa za Banga. Pirard, unfortunately, could not continue to work in the group for health reasons. He did not lose contact with companions even after several years, it was according to his sketch that the cover for the debut album of the same name DRAGON was designed. In 1972, to replace the departed musicians, the brothers Jean and Georges Vanais were joined by Jean-Pierre «Tom» Houx, who played trumpet, trombone, keyboards and bass, who became one of the main members of BURNING LIGHT. Singing rhythm and lead guitarist Bernard Callaert soon joined the trio and the formation of the prog quartet was largely completed in 1972.

Most of the compositions were created by Jean Vanais, and then finalized by the group as a whole. The stability of the communication model, based on the subject of joint activities of musicians, was clearly determined by their mutual agreement – each participant in the creative process put forward additional ideas and made suggestions about the sound of their own instrumental parts. That is, the performance of all different melodies did not lead to the so-called «Dutch concert». The key reference point was the conceptual synthesis of programmed phonogram documents of such groups as PINK FLOYD, GOLDEN EARRING, IRON BUTTERFLY: from the first the Belgians took the depth and progressiveness of the presentation of the material, from the second – the dynamism inherent in the works of the Dutch of those years, and from the third – keyboard passages, because these Belgians, like the legendary Americans, used the Vox organ (although at times it sounded like a Hammond). BURNING LIGHT were determined to create their new sound, representing a kind of bizarre synthesis of weighted blues, psychedelia and art rock. To achieve this goal, persistent descendants of the Celtic Belgae preferred instrumental parts of the compositions. Moreover, the three in the group were fluent in wind instruments – this gave the sound a unique flavor. Perhaps this approach was additionally caused by the fact that the vocal component was still inferior to the instrumental one [Belgian Metal History].

Franco-orientation did not prevent Jean and other members of the group from writing lyrics in English; but during the performance there was still a barely perceptible accent. This matrix of priorities additionally confirmed the progressive multi-instrumental inclinations of young sound experimenters,

going beyond the traditional (typical and basic) model of a rock group formed according to the principle of «guitar – bass – keyboards – drums». Nearly all of the BURNING LIGHT members were able to play more than one musical instrument well. However, it was quite difficult to realize all this in a practical version of a «touring rock band». Moreover, since 1973, they have been used at concerts slides, smoke machines and makeup masks. All kinds of accessories and special effects like this highlighted the visual and theatrical side of their show. Gradually, a general conclusion suggested itself: no longer focus your attention on the visual component of the performances, but focus more deeply on studio work; moreover – with the maximum possible use of all sound recording technologies that existed at that time. Thanks to this, the sound of the carriers (studio magnetic tapes) with the recorded «musical thought» has become expanded, enriched with various sounds and harmonies. It was between 1974 and 1975 that BURNING LIGHT created a repertoire that would later appear on a studio album.

In early 1976 Christian Duponcheel joined the group – one of the founders and main composer LAGGER BLUES MACHINE, created around the same time as BURNING LIGHT. He played the piano, Hammond and saxophone and by that time was co-owner of a specialty shop with his brother Jean-Luc, where BURNING LIGHT went in full force to buy musical instruments; Christian listened to the band's tape recordings and was very impressed. The format of the described musical group has grown to a quintet. The addition of a new member expanded the band's musical and communication capabilities – this was especially noticeable in cases where certain compositions required a quick change of instruments right on stage. Now a whole range of options could be used painlessly: Jean-Pierre playing trombone with Bernard Callart or Jean Vanais on bass, or alternatively Jean-Pierre on keyboards with Christian Duponchel on saxophone or guitar.

The new capabilities of the group, obtained in the expanded version with the help of Duponchel, strengthened the conviction of the project participants that they should create and release an album, while guided by two goals – to make their music better known and to open the international stage of their careers. On that and decided. It remains to find a record company for your future album. EMI initially expressed interest, but due to internal reorganization of the firm, the idea ultimately had to be abandoned. However, the members of BURNING LIGHT did not give up, but began to quickly look for an alternative label. At the same time, it was decided to work in parallel in the recording studio on the phonogram for the album. An advertisement published in the British magazine New Musical Express attracted the attention of Jean and his colleagues to a recording studio located in Stonesfield, Oxfordshire, England. The Acorn record label itself was founded in the late 1960s, but this was information about the new Acorn Studios, founded by sound engineer Colin Sanders, a true enthusiast in his field, based on the use of transistor switching technology, created modernized mixing consoles for his studio. Working with a small budget, the group managed to complete the recording in just 5 days, including mixing – the next stage in creating a soundtrack after recording. This was a remarkable achievement thanks to the help and professional advice from the sound engineer Colin Bateman, who was well versed in this, also because he was a musician himself.

An additional (and very significant) support in the release of the gramophone record and the further promotion of the resize was the support in the person of EMI Records. Such a competent marketing move was achieved precisely thanks to Bateman, who used all his authority and connections in the rock business in the negotiations. For this recording, it was decided to change the name of the group. As a result, the preferences of the leader, Jean Vanais, – of course, with the consent of other colleagues – leaned in favor of DRAGON. This choice was explained by the following criteria: the new name «Dragon» was international, while relatively neutral, and also sounded more modern. It was this moment in 1976 that can be considered a conditional change of cycles: the end of the relatively long history of BURNING LIGHT and the beginning of the short phonographic life of DRAGON [Belgian Metal History].

A lot of songs were collected, claiming to be included in the album's track list, so the best ones were chosen with meticulous meticulousness – the most representative and polished ones, steadfastly entrenched over the years in the group's repertoire.

The album is replete with detailed instrumental canvases with complex, captivating arrangements and is fully consistent with the canons of classic art rock. All compositions are original, distinctive

and of high quality. The album opens with a light symphonic introduction with synthesizers, organ, piano and guitar snippets. «Introduction» is a psychedelic jam-instrumental with a hypnotic organ reminiscent of the early PINK FLOYD sound, and the acidic guitar wind blows the listener into the second half of the 1960s [Synieokyi O. V., 2021]. This is followed by the album's longest track – the ambitious eight-minute composition «Lucifer». It's a great jazz heavy prog with melodramatic vocals and strong guitars. The theme wins from the presence of a flute and a little fresh air vocalization. The second side of the plate is an order of magnitude stronger than A-Side. Of particular interest is the potential radio track «Gone in the Wind», featuring a recorded heavy blues-rock sound with piano and the mellotron in the foreground is somewhat blurred with vocals. Perhaps «Gone in the Wind» resembles a cross between BARCLAY JAMES HARVEST and the early songs of THE MOODY BLUES – in particular, «Lovely To See You» (1969). «In the Blue» starts with electronic psychological soundscapes with vibraphones and synthesizers, adding a spatial atmosphere, and then moves to the next level – beautiful organ sound with vocal arrangements oriented towards CAMEL. The final composition «Crystal Ball» is perhaps the best on the record. And some of its elements even somewhat resemble the sound of Salisbury URIAH HEPP.

In general, the recorded, sometimes clearly heavy, sound is revealed in symphonic structures, and some inexpressiveness of voices is balanced by the generally small volume of vocal parts and covered with solid instrumental components. The artwork and visual design of the album itself was designed by Jean-Pierre Pirard. Once the album was recorded and 1,500 copies were printed. The vinyl records «Pervopress» were immediately distributed by the group itself, as well as by the distributor of «Gamma Records» in Belgium, who further distributed the album. However, the album was practically not promoted, since the group for some reason fundamentally refused to send information about the release to specialized rock publications and other media, and only journalists who bought this record themselves could mention it somewhere... The group did not even manage to perform a concert tour under their new name. So, due to the complete lack of advertising, the release of one of the most original and interesting Art-Rock-albums ever published by the Belgians, alas, did not become an event in 1976 in the European music industry. And although almost every track has small flaws, on the whole the album falls short of the status of a masterpiece only with an eye on the classics of the genre, and above all – the English one. Some of the negative results can also be associated with the global trend in the economy and culture: by this time in many countries saw a significant decline in consumer interest in progressive rock music – against the backdrop of the emergence of «punk» and a sharp rise in «disco». Discs with art and symphonic rock and other recordings, personifying complex subdirections in popular music, were bought more and more reluctantly: the music is massive, and the compositions are more and more complicated... And the people wanted glossy «Boogie Nights»! And in another sector, many angry young people were already beginning to fiercely sing along with «Anarchy in UK»...

After the failure of the album, our heroes decided not to perform on stage under their new name DRAGON and, without losing heart, immediately began work on the new album. In their second disc, the Belgians intended not to select separate scattered songs of two or three years ago, and create a new conceptual work. All project participants initially shared the beliefs of Jean Vanais that this approach would allow them to come up with and record a complete and perfect musical and sound program. To this end, they started compiling a new album. There were no changes in the line-up. Initially, everyone was optimistic. However, a general feeling of fatigue soon developed, which led to a split in the group. The musicians have strengthened the perfectly justified belief that their overall mood no longer matches the style of music the band was developing. What's more, all of the BURNING LIGHT/DRAGON members have started families within a year of their first album. And since none of them professionally earned their living from music in Belgium, the guys began to think about their professional careers. The money was running out. The passion for rock was coming to an end [Belgian Metal History].

In 1977, DRAGON ceased to exist without a legal announcement of «official dissolution». Later Christian Duponchel and Jean-Pierre Hau joined ALCOOL, with which further transformations took place. In 1980, the recordings of the group under the new name CITY TALES, released at the musicians'

own funds (Private Release), hit the stores. The carrier contains a recording of progressive rock in the spirit of DRAGON from the times with Jean Vanais. However, apart from this single private release, the group did not release anything else and quickly disappeared from the communication field.

1986 saw the release of the failed second DRAGON album, Kalahen, whose songs were recorded in a room on a Teac tape recorder in 1977. Jean Vanais was personally interested in this issue. He made an agreement with the «Fanny» record label and for his personal savings published a LP in the amount of only 400 copies. The album contains six original tracks originally planned by the band. All members of the group demonstrate the ability to add something unusual and interesting to the sound palette. Beginning with the flute, the raw sound layer gradually thickens and towards the third track «America» the listener walks through the territories bordering on the early experiments of KANSAS. The next track «Les Hommes Bleus» is a jazzed heavy blues rock that emphasizes the brass dialogue of saxophone and trumpets, lined with rich interactions of bass and lead guitar with hazy vocals. In the ballad «Red Light» on the basis of keyboard overflows framed by a hard guitar, the rhythmic pattern changes, which are pedaled by the vocalist's transitions to the breaking falsetto. The disc closes with an 18-minute epic psychedelic jam «Kalahen» with ominous guitar fuzzy intersperses and a hypnotically twisted organ with an amazing timbre. The downside is the lyrics for most of the songs. Two years later, «Ficrivian», partners of the same label, released live recordings of the LAGGER BLUES MACHINE (the band in which Christian Duponchel played) under the name Tanit Live. This is a super rare release, on which a free concert is recorded, broadcast live in 1971 at Woluwe, Brussels, where LAGGER BLUES MACHINE played alongside WISHBONE ASH, WARHORSE and Pete Brown & PIBLOKTO. Only 500 copies of the vinyl record came out.

In 1992, «Mellow Records», the Italian record label, re-released the album under the amended name Kalahen / Plus on CD. The original album includes six bonus tracks not included in the debut LP – Psychedelic Brotherman, Blues Ashes, Two Drops Of Rain, Burning Light, Fanny (Part 1–4), JV's Private Works. These are archived working demo-recordings with atmospheric progressive sounding in line with PINK FLOYD, with mellotron, saxophone. Most likely, these are earlier unofficial recordings of the period 1974–1975, rejected during the selection of the first album to the track list. The second DRAGON album, in the creation of which mellotron, guitar, trumpet, trombone, saxophone and other instruments are organically used, is often regarded by many as a real pearl of 1970s progressive rock, comparing it on a par with the iconic works of such bands as the American IRON BUTTERFLY, the British VAN DER GRAAF GENERATION, French PULSAR, Norwegian AKASHA, West German AMON DÜÜL II.

Definitely, DRAGON is an intriguing and talented rock band, arguably the most interesting Belgian progressive project of the late 1960s and early 1980s, possibly ahead of MACHIAVEL and BANZAI. In 2010, the Portuguese label Golden Pavilion Records re-released the original DRAGON album in 180gr virgin vinyl format, followed by a second vinyl disc on January 10, 2011. The print run (400 copies in black vinyl and 100 in transparent red vinyl) was produced in Germany by Schallplattenfabrik Pallas GmbH.

Part III. Beyond the Digit (Belgian Rock from the 1980s to 2021)

The Belgian musicians kept on giving surprises. In 1981, the noise band CLUB MORAL was formed, playing very loudly and with heavy bass. In 1982, THE SCABS made their debut, which has been compared to the punks THE CLASH. By the early 1980s, there was a popular singer with the stage name LIO performing the French-language bubble gum, and the melodic pop group THE MACHINES, who were fortunate enough to record their first album at Abbey Road Studios. In the traditional heavy metal camp in the 1980s, WILD CHILD was a hit. The Belgian musicians kept on giving surprises. By the end of the 1970s, Hard Rock still hoped for a revival in the face of the DOCTOR DOWNTRIP group (existing since 1969)... However, in the 1980s, the vector of attraction changed towards electronic and industrial music, where TELEX and FRONT 242 quickly gained significant authority. In the 1990s, Belgium (and especially Flanders), thanks to the emergence of giant nightclubs and the development of the local New Beat scene experienced a breakthrough into the space of new electronic music. [Synieokyi O. V., 2021].

Interesting is the only album of the short-lived glam metal side-project LYNX, organized in 1993 by bassist and vocalist Berre Bergen of the punk band DE KREUNERS and pop rock THE SCABS [Wallace R., 2016]. Noise rock duo VANDAL X emerged in the 1990s and by the end of the decade, indie alternative artists THE SHOVELS had pulled the blanket. At the turn of the millennium, the cosmic thread was picked up by HYPNOS 69. In July 2000, guitarist W. Johnson, who had left THE BLUES FACTORY the day before, created BACON FAT as a power trio... Their fifth studio album 'Heart Rock & Soul Fire' (2018) takes you into the atmosphere of musical heritage 1960s and 1970s. Themes go beyond the prevailing bounds of hardcore blues-rock with a bias towards funk, soul, reggae, psychedelia and free jazz under the slogan 'Revolution of Love' lead us through the expanding blues universe... In 2008, the harsh Belgian men VIRUS IV, inviting Madame Magalie Luyten (ex-EPYSODE, BEAUTIFUL SIN, OVER US EDEN) as a vocalist, on Thundering Records released an interesting heavy metal program called 'Dark Sun'...

In 2005, the French-speaking TALIESYN appeared on the horizon of Belgian Rock, focused on heavy prog 1970s with hammond and fuzz...

The albums that drive these sales are a good indicator of different customer groups. Here rock faced in confrontation with its own past. At the same time the ongoing mess in the camp of the musicians themselves adds fuel to the fire. Some – those who are younger, create completely new compositions and albums with vintage rock typical of the 1960s and 1970s; others – the same who are older, on the contrary, re-record their cult compositions half a century ago in a newfangled sound in the hope of awakening interest in themselves from the modern advanced youth and thereby attracting a new audience of CD buyers. There are still others who, having climbed into the treasury with old records, cassettes and reels, are actively excavating there; and as a result, the best of the forgotten musical economy found is being modernized. Sometimes with the indication of the real authors, and sometimes it is passed off as his own – note that in this case we are not talking about eternal retro hits that have set the teeth on edge; such craftsmen do not hesitate to dig much deeper among the rarities and lost records of the 'Golden Age of Rock'.

In 2019, TINY LEGS TIM continued the Delta Blues Relay, ERIKSSON DELCROIX revived the palette of country folk with French shades, and RAW BLUES EXPERIENCE at 'Trailer Trash' delighted with the highest standard of blues rock. Such works as 'Freeze the Clock' (2019) by TENSFIELD, as well as the symbolically named album 'Mono' (2019) by Luk De Graaff, remain faithful to the blues traditions. This musician has background in THE BOXCARS, THE MONALISAS, NEEKA, THE WOLF BANES, THE RATTLESNAKE BONES.

'Horses of Rebellion' (2019) by groove rock band COWBOYS vs ALIENS from Bruges (founded 1996 by John Pollentier) is inspired by BLACK SABBATH, LED ZEPPELIN, THIN LIZZY and contemporary THE CULT, MONSTER MAGNET, QUEENS OF THE STONE AGE...

In general, a lot of the latest interesting works of Belgian musicians have appeared. Created in 2002 by keyboardist Pieter van den Broeck (aka Pete Mush) and bassist Wouter De Geest (aka Jaro), the space agency QUANTUM FANTAY in 2019 launched its 10th studio album, 'Yemaya Orisha', in Space Rock style an expanded electronic psychedelic basis with minimal vocal parts.

One of the oldest current Belgian prog artists, BEYOND THE LABYRINTH, followed by four full-length albums in September via Freya Records, an EP entitled 'Brand New Start'. WHEEL OF SMOKE in their 'Sonic Cure' was originally aimed at heavy psychedelic stoner rock, but received a moderately swirling space rock, offered in a charming psychedelic atmosphere with continuous riffs surrounded by sensitive keys [4]. HUNTER's single debut album is straightforward and powerful Heavy Metal. This spin-off project (five members of different bands have known each other for over 20 years, but have not worked together before) offers a metal blitzkrieg with all the necessary ingredients: crushing riffs, growling guitars and sharp solos, an artillery-tank rhythm section and an intense powerful vocals in the spirit of JUDAS PRIEST, MANILLA ROAD, METAL CHURCH, OMEN and CIRITH UNGOL. Inspired by the early BLACK SABBATH, LOWMAD has released a digital album called LowLand, featuring mystical lyrics and sticky muddy riffs based on the symbiosis of Stoner, Sludge, Grunge, Doom and Punk. KING HISS at Earthquaker created an irresistible sonic storm, engulfing the muscular essences of hard rock and stoner metal with barbaric rhythms. In 'Seduction', familiar

dark paths burst into the impenetrable thickets of symphonic power metal NIGHTQUEEN with new vocalist Hellen Heart. On their second album, 'Thylacine' (2020), SHARP TREBLE introduced a somewhat scattered melodic Heavy Metal. The classic Hard Rock band SCARVED with vocalist Caroline Verboven, after the show with covers by LED ZEPPELIN and RUSH, after making personnel changes, began work on the third disc. Trio TRIGGERFINGER plays in the spirit of AC/DC, LED ZEPPELIN and ZZ Top. And for those looking for a journey into the past, BEATEN BY HIPPIES offers a soundtrack – action-packed nostalgia for Grunge, Psych, Stoner, Sludge, Doom and Noise Rock and heavy riffs. To this hodgepodge, the musicians add bombardment aggressive vocals and classic heavy riffs. The result is an interesting debut with soundtracks from the 1960s, 1970s, 1980s and 1990s.

'Thylacine' (2020) SHARP TREBLE doesn't philosophize slyly with melodic heavy. Veterans of IRISH COFFEE have successfully recalled 'Heaven' (2020). JAMSIN's prog project 'Fragments of The Spirit' (2020) plays instrumental rock guitar. SCARVED with vocalist Caroline Verboven recorded their third LP 'Flashback' (2021) with excellent hard and heavy music. TRANSPORT AERIAN has its own sound and its own approach. 'Skywound' (2021) creates an unconventional atmosphere with elements of the classic program and postmodern bias. The sludge metal band OFF THE CROSS, on the second album 'Enjoy It While It Lasts' (2021), introduced a new modern and colorful sound, supported by piano, organs, chorus and synthesizers. Creating a «wall of sound» with a bright melodic energetic performance. In their debut 'Only Dark Matters' (2021), 22 FOR SILICON ALONE took on a surreal trip through the mystical universe. Alexis Pfrimmer refers to his project as Art Space Rock. This adventurous album would be perfect as a soundtrack for a horror movie about aliens.

The Main Results and Final Positions

Thus, Belgian progressive rock music is a separate musical direction in the European cultural space, which has certain characteristics and specific features.

The system of creation, production, distribution and storage of music in a fixed form is a complex communication system that evolves and functions under the influence of internal and external factors. The sound recording circulates from the 'state' to the 'medium' and in reverse order. The activity of the 'format war' has noticeably decreased.

By 2021, the companies specializing in the release of new albums and reissue (Reissue Record Labels) in the recording market have taken quite a stable position. Modern innovators of sound recording have come close to the point beyond which further improvement of the technical characteristics of the medium does little for the perception of music.

Organizing the production of phonogram products, is in a deep crisis. The problems were aggravated by the forced global quarantine for record labels due to COVID-19. The music is declared neutral. Rock is an expression of human nature, but now it is facing apocalyptic prophecies. We have paradox: there is a lot of great music everywhere, and rock culture is dying. And the autopsy will show that this is an overdose death.

Today, the understanding that music is more a commodity than an art has never been clearer.

The music industry is changing so dramatically and so diversely that it is becoming very difficult to keep track of it. The Album Era as a historical period ended its existence about 15 years ago. And this year ended a decade when digital sales outpaced physical sales. During this period, the new generation no longer considered it necessary to have music (on a medium). At the same time, however, when digital music services were anticipating the thrill of billions of downloads, stamping machines around the world were running out of steam. And although the album is dying before our eyes, vinyl album sales continue to steadily hold a small segment of the music market.

There is a tendency to develop formats focused on archival storage of music. Along with the active republishing of one hundred percent album classics of rock in different media formats and already without them, as well as the permanent reproduction of archival materials with the inclusion of incredible ultra-rarities [Synieokyi O. V., 2021]. 'Inflation of the value of music' provokes not only formats, but also listening techniques, predetermining the dominance of the quantitative component over the qualitative side. Today, there are trends in the reverse migration of music between digital and analogue formats. Suddenly, a new format for digital releases, 'Lockdown Version', has appeared, meaning

the version of an audio track or music video created under quarantine (isolation). The vinyl renaissance is geared towards achieving ‘Digital tube ecstasy’. However, the increase in sales of digitalogram with stored music cannot compensate for the decline in commercial sales of media.

Perhaps, with long-term self-isolation, the rock business highway will make a new turn and we will get used not only to order ‘Lockdown Albums’ and receive them by mail, but also to Lockdown Concert. On September 11, 2020, the first-born album ‘Sola Gratia’ appeared, created by Neal Morse with Mike Portnoy and Randy George from beginning to end virtually... [Synieokyi O. V., 2021].

So, for today it looks like legal vaccination is canceled? And now the coronavirus pandemic has finally finished off the music business – concerts, tours, live rock shows have been canceled, studio recordings are being made remotely, record stores are closed. Sorry, our favorite Rock, ‘Come on, Goodbye’! Or is there still a chance to survive? No one can know for sure...

References

Belgian Metal History. Retrieved from: <http://www.belgianmetalthistory.be/html/bands/dragon/drag-on.html>

Belgian Rock Musicians: Belgian Rock Guitarists, Belgian Rock Singers, Will Tura, Jan Leyers, Luc Hensill, Sarah Bettens, Admiral Freebee. (2010). Publisher: Books LLC. 72 p.

Synieokyi O. V. (2021). *Cosmophony 2112*. Publisher: Rock-Ex-Press. 980 p.

Synieokyi O. V. (2021). Some Reflections On The Past, Present and Future of Space Rock Music. *Sententia. European Journal of Humanities and Social Sciences*. 3, 63–83.

Synieokyi O. V. (2021). The study of sessional recordings of 1962–1972 from the BBC radioarchive (The Beatles, Pink Floyd, Deep Purple). *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii kultury*. 59, 19–32.

Synieokyi O. V. (2021). Viruses That Continue To Kill Rock (Why Are Legal Remedies No Longer Effective?). *Naukovyi Chasopys Natsionalnoho Pedahohichnoho Universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 18. Edition 35*. Odesa. P. 50–55.

Wallace, R. (2016). *Bloody Bloody Belgium: A History of the Underground Music Scene*. Publisher: Punk Scholars Network.

УДК -002:004.01]:023:005

Яворська Тетяна Михайлівна

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса

t.yavorska@donnu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6070-7425>

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

У статті проаналізовано документно-інформаційне забезпечення, що є однією з форм управлінської діяльності, яка здійснюється в установах, організаціях усіх форм власності, зокрема й у бібліотеках. *Мета*: дослідження проблеми документно-інформаційного забезпечення управлінської діяльності бібліотек на сучасному етапі розвитку суспільства. *Методологія дослідження* полягає в застосуванні системного підходу; для досягнення мети використано такі загальнонаукові методи пізнання: інформаційний метод, метод аналізу та узагальнення, а також термінологічний метод, який дав змогу здійснити уточнення змісту базових понять теми дослідження. *Наукова новизна* дослідження полягає в систематизації відомостей документно-інформаційного забезпечення управління бібліотекою. Визначено особливості документно-інформаційного забезпечення управлінської діяльності бібліотек, охарактеризовано основні види управлінських документів у бібліотеці; проаналізовано законодавче та нормативно-методичне регулювання документно-інформаційного забезпечення управління бібліотекою. Це дає змогу сформулювати

послідовність практичної діяльності щодо ефективного управління бібліотекою шляхом забезпечення управлінських структур бібліотеки системою відповідної документації. *Висновки.* Важливим інструментом впливу на процес і результат управлінської діяльності є організація документно-інформаційного забезпечення управлінської діяльності бібліотеки. Охарактеризовано основні види управлінських документів у бібліотеці, як-от нормативно-правові документи, інструктивні та методичні матеріали. Визначено, що за допомогою таких документів відбуваються процеси систематизації управлінської інформації та контролю за виконанням управлінських рішень, визначаються форми і терміни зберігання задокументованої інформації, що значно впливає на ефективність управління бібліотекою загалом.

Ключові слова: документальне забезпечення, інформаційне забезпечення, бібліотека, управління бібліотекою.

Yavorska Tetiana
Pedagogical Sciences Candidate
Senior lecturer of the Department of Management Information Systems
Vasyl' Stus Donetsk National University

DOCUMENTARY AND INFORMATION SUPPORT OF LIBRARY MANAGEMENT ACTIVITIES

The article analyzes document and information support, which is one of the forms of management activity that is carried out in institutions, organizations of all forms of ownership, in particular, in libraries. *Purpose:* to study the problem of document and information support of library management at the present stage of development of society. *The research methodology* is to apply a systematic approach, to achieve the goal used general scientific methods of cognition, such as information, analysis, and generalization. The terminological method allowed to clarify the content of the basic concepts of the research topic. *The scientific novelty* lies in the systematization of information of documentary and information support of library management. Peculiarities of document and information support of library management activity are determined, the main types of management documents in the library are characterized; the legislative and normative-methodical regulation of the document-information support of the library management is analyzed. This allows you to form a sequence of practical activities related to effective library management by providing the management structures of the library with a system of appropriate documentation. *Conclusions.* An important tool for influencing the process and result of management activities is the organization of document and information support for the management activities of the library. The main types of administrative documents in the library are characterized, such as regulatory and legal documents, instructional and methodical materials. According to the above, we can conclude that an important tool for influencing the process and results of management is the organization of documentary and information support of library management. It was determined that with the help of such documents, the processes of systematization of management information and control over the implementation of management decisions take place, the forms, and terms of storage of documented information are determined, which significantly affects the efficiency of library management.

Keywords: documentation support, information support, library, library management.

Актуальність теми дослідження. У сучасному глобалізованому світі постійно збільшуються можливості для розвитку керування документознавчими процесами в інформаційно-комунікаційному просторі. Упровадження новітніх інформаційних та цифрових технологій, удосконалення засобів документування та швидкого розповсюдження інформації розширюють документне середовище та збагачують документні масиви суспільства. У цьому контексті поняття «документні ресурси», «інформаційні ресурси», «документно-інформаційні ресурси», «управлінська документація» та «документно-інформаційне забезпечення» мають власне наповнення та набувають нових значень у науковому, професійному та практичному застосуванні.

Аналіз досліджень і публікацій. Значний внесок в унормування термінології в національних стандартах і нормативних документах, словниках із документально-комунікаційної галузі та в галузі уніфікації і стандартизації управлінської документації належить українським науковцям, серед яких В. В. Бездрабко, М. В. Комова, С. Г. Кулешов, Г. І. Солоіденко, Н. В. Стрішенець, О. М. Тур, Г. М. Швецова-Водка та ін.

Серед іншого науковці звертаються до вивчення поняття «документаційне забезпечення управління», подають авторські визначення цього терміна. Наразі поняття «документаційне забезпечення управління» більшість науковців розуміють як діяльність спеціальних працівників або підрозділів щодо створення документаційно-інформаційної бази на різних носіях для використання управлінським апаратом у процесі реалізації його функцій [Кулешов С. Г., 2000].

Так, Н. Поліщук вважає, що виникнення поняття документаційного забезпечення управління пов'язане з упровадженням у галузь роботи з документами засобів комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій створення, збору, обробки, накопичення, зберігання, пошуку та використання інформації в управлінні [Поліщук Н., 2006].

Н. Гончарова зауважує, що для документаційного забезпечення управління характерним є його поширення на всі системи управлінських документів на будь-яких носіях; наявність самостійного структурного підрозділу, до обов'язків якого входить проектування, упровадження та контроль за дотриманням чинних правил щодо документаційного забезпечення управління; установлення відповідальності управлінського персоналу за порушення таких норм. До того ж науковиця зазначає, що документаційне забезпечення менеджменту – це організаційно-методична діяльність, спрямована на створення управлінських документів і моніторингу їх використання у процесі ухвалення рішень і реалізації основних функцій управління [Гончарова Н. І., 2006].

Дослідниця Л. І. Скібіцька трактує документаційне забезпечення управління як комплекс операцій із готовими документами: приймання документів, попередній розгляд, реєстрація, подання на розгляд керівником, контроль виконання, формування у справи, використання в довідково-інформаційній роботі, визначення термінів зберігання, передача в архів, подальше використання або їх знищення [Скібіцька Л. І., 2006].

Значний внесок у розвиток термінології документознавчого забезпечення управління належить провідному українському документознавцю С. Г. Кулешову, котрий увів до обігу класифікацію документів, є автором першого в Україні навчального посібника «Управлінське документознавство» та розробником термінологічного стандарту «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять». Учений конкретизував дефініції та окреслив цілу низку напрямів необхідних термінознавчих досліджень.

Щодо позначення процесів документаційного забезпечення управління науковець дає визначення таких термінів:

- «документація установи – це загальна назва сукупності всіх її службових документів»;
- «документаційний фонд – це фонд службових документів, який установа нагромадила внаслідок діяльності, і склад та процес формування якого визначають нормативні документи»;
- «документування управлінської інформації – це створення службових документів, змістом яких є управлінська інформація»;
- «документація – сукупність службових документів, об'єднаних за ознакою належності до певної галузі, сфери, напряму діяльності, установи чи її підрозділу»;
- «номінал управлінського документа – це функціональні та структурно-композиційні ознаки певного виду документованої управлінської інформації (наказ, акт, протокол тощо)»;
- «система документації – це сукупність взаємопов'язаних службових документів, що застосовують у певній сфері діяльності чи галузі»;
- «службовий документ – документ, який установа створила або отримала в процесі діяльності (лише ті, що зареєстровані)»;
- «управлінська документація – система документації (її підсистеми: організаційно-розпорядчі, первинно-облікові, фінансові, планові, звітно-облікові), що забезпечує виконання функції управління»;
- «управління документацією – комплекс заходів, спрямованих на реалізацію процесів створення та функціонування службових документів» [Кулешов С. Г., 2003].

Виклад основного матеріалу. Нині однією з важливих умов, що забезпечують чіткість та ефективність виконання завдань усіх структурних підрозділів будь-якого підприємства, установи, організації, є добре налагоджена робота з документаційного забезпечення їх діяльності. Саме документаційне забезпечення є однією з форм управлінської діяльності, що здійснюється в установах, організаціях усіх форм власності, зокрема й у бібліотеках.

Важливо відмітити, що саме поняття «документаційне забезпечення управління» виникло наприкінці 1970-х років ХХ ст., що спричинено розвитком нових інформаційних технологій та їх упровадженням у всі сфери життєдіяльності, зокрема і в роботу з документами. Термін підкреслював інформаційно-технічний складник роботи з документами.

Спочатку науковці пропонували трактувати зміст цього поняття так: 1) документування будь-якої діяльності державних органів у будь-якій формі; 2) контроль за якістю і кількістю утворених документів; 3) спрощення процесів підготовки, зберігання і користування документами; 4) забезпечення зберігання та передачі на знищення чи постійне зберігання документів; 5) забезпечення функціонування технічних засобів, пов'язаних зі створенням, обробкою і зберіганням документів. Діловодні процеси розглядали в контексті документаційного забезпечення управління як частковий випадок [Бездрако В. В., 2006].

У незалежній Україні в питанні документаційного забезпечення управління увагу зосереджено на вдосконаленні цього процесу, створенні нормативної бази, упровадженні електронних систем документації та запозиченні закордонного досвіду з керування документацією [Палеха Ю. І., 2011].

До того ж від моменту проголошення незалежності Української держави на ринку праці гостро відчувалась потреба фахівців із документаційного забезпечення управління. Це було виявом глибинних зрушень у структурі державного, муніципального, самоврядного чи локального на рівні установи управлінського сегменту [Бездрако В., 2020].

Уже наприкінці ХХ століття в Україні особливо гостро постала проблема стандартизації термінології документаційного забезпечення. У цей період українське документознавство зіткнулося з такими новими викликами: необхідність розбудови системи спеціальних інститутів, ухвалення нормативних актів, стандартів, методичних документів, розробка проблем уніфікації і стандартизації документації, підготовка кваліфікованих кадрів [Ковальчук Н. В., 2020].

Інформаційне суспільство вносить свої корективи у перебіг документаційного забезпечення процесу управління, що базується на збиранні й переробці інформації, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Сьогодні інформаційні технології є необхідним складником системи документаційного забезпечення управління, що дає підставу визначати такі процеси як документно-інформаційне забезпечення.

Нині існують різні підходи до визначення сутності та складу поняття «інформаційне забезпечення». Так, науковець Т. В. Безбородова, розглядаючи структурно-морфологічну модель системи інформаційного забезпечення процесу управління, вважає, що інформаційне забезпечення – це процес задоволення потреб користувачів в інформації, необхідній для прийняття рішення, для здійснення якого необхідна наявність відповідної інформаційної системи [Безбородова Т. В., 2007].

Розглядаючи поняття інформаційного забезпечення, Р. Калюжний, В. Шамрай виділяють три основні його значення:

- забезпеченість системи управління відповідною множиною інформації;
- діяльність, пов'язану з організацією збору, реєстрації, передачі, зберігання, опрацювання і представлення інформації;
- діяльність щодо формування цілеспрямованої суспільної й індивідуальної свідомості суб'єктів суспільних відносин щодо управління у конкретній сфері суспільних відносин [Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики, 2002].

Враховуючи наукові трактування цього поняття, бачимо, що найбільш загальним є розуміння інформаційного забезпечення як процесу, що ґрунтується на системі інформаційних складників: ресурсів, технологій, технічних засобів та інформаційних систем.

В умовах інформаційного суспільства, а особливо за сучасних умов розвитку соціально-комунікаційної сфери одним із основних шляхів удосконалення управлінської діяльності є побудова ефективної системи документно-інформаційного забезпечення.

Бібліотеки як важливий соціокультурний інститут суспільної інформаційно-комунікаційної інфраструктури потребують пошуку нових підходів до організації ефективного документаційного забезпечення. Як елемент інфраструктури глобального інформаційного простору у період сучасних суспільних змін, бібліотеки трансформуються на основі соціокультурного, комунікаційного та діяльнісного підходів. Дослідження соціокультурних трансформацій сучасної бібліотеки виявили її адаптивні можливості та здатність еволюціонувати в інформаційному суспільстві у напрямі цифровізації [Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України, 2021].

Нині значна увага бібліотекознавців приділяється проблемам документаційного забезпечення управління, зокрема необхідності правильного оформлення документів.

Ефективність функціонування бібліотечних установ, оперативність прийняття та виконання управлінських рішень залежить від об'єктивного та своєчасного отримання, опрацювання, реєстрації документів і контролю за їх виконанням. У своєму дисертаційному дослідженні дослідниця Н. В. Ковальчук трактує документаційне забезпечення управління бібліотекою як сукупність дій, спрямованих на забезпечення управлінських структур бібліотеки системою документації, яка уможливорює виконання функції управління бібліотекою [Ковальчук Н. В., 2020].

В Україні документно-інформаційне забезпечення управлінської діяльності бібліотечних установ базується на нормативно-правових документах, інструктивних та методичних матеріалах, що визначають порядок створення документів та організацію роботи з ними, якими з'ясовуються правовідносини бібліотек із надання ними послуг, перебіг документування їх основних технологічних процесів. Нормативне регулювання документно-інформаційного забезпечення діяльності бібліотек охоплює всі рівні управління.

Основними законодавчими актами для бібліотек є Конституція України; Цивільний і Господарський кодекси України; закони України «Про культуру», «Про бібліотеки і бібліотечну справу»; міжнародні договори (ратифіковані Верховною Радою України), угоди й інші нормативно-правові акти.

Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55, встановлює загальні положення щодо функціонування структурних підрозділів з діловодства; вимоги до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в установах, незалежно від способу фіксації і відтворення інформації, яка міститься в документах, включно з їх підготовкою, реєстрацією, обліком і контролем за виконанням. В Інструкції зазначено, що «в установах визначається сукупність документів, передбачених номенклатурою справ, необхідних і достатніх для документування інформації про їх діяльність» [Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади].

На основі зазначеної вище Інструкції, а також національних стандартів на організаційно-розпорядчу документацію, керівництво бібліотеки організовує роботу з документами на підставі розроблених власних інструкцій з організації документування.

До основних організаційно-розпорядчих документів бібліотек належать постанови, що ухвалюються вищими та певними центральними органами управління; накази, ухвали, що ухвалюють місцеві ради, держадміністрації, виконавчі комітети; вказівки як документи організаційно-методичного характеру, що видають органи державного управління, міністерства, відомства, організації з питань, пов'язаних із процесом виконання наказів, інструкцій та інших документів.

Для ефективного управління бібліотекою важливими та необхідними є такі документи: Положення (Статут) про бібліотеку, Положення про інформаційно-бібліотечну раду, інструкції на основні види робіт та окремі технологічні процеси, положення про каталоги й картотеки та паспорти на них, Правила користування бібліотекою, Правилами трудового розпорядку.

Нині в Україні діє новий Класифікатор управлінської документації НК 010:2021, затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 12.03.2021 № 526-21 та набрав чинності з 19.04.2021, який розроблено з метою уточнення кодів

позначення видів управлінських документів у метаданих електронних документів. У Класифікаторі представлені класи уніфікованих систем документації і види управлінських документів (назви уніфікованих форм документів), що характерні для всіх або більшості юридичних осіб, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності [Класифікатор управлінської документації НК 010:2021].

Відповідно до Класифікатора управлінської документації НК 010:2021, зазначені вище документи бібліотек віднесені до організаційно-розпорядчої документації за кодом 01 та мають відповідні індекси.

Документи, зокрема особовий листок з обліку кадрів, трудова книжка, трудова угода, контракт, заява, автобіографія, характеристика, анкета тощо належать до кадрово-договірної документації бібліотеки. Серед документів, що визначають відносини працівника й керівника, основними є трудовий і колективний договори, що розробляються відповідно до Кодексу законів про працю України.

Документ, що визначає організаційно-правове становище працівника у структурному підрозділі, забезпечує умови для його ефективної праці – це посадова інструкція. Основою для розробки посадових інструкцій є Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2010, затверджений Наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327. Відповідно до Наказу, типова посадова інструкція містить таку структуру: завдання та обов'язки; що повинен знати; кваліфікаційні вимоги. Ознаки класифікації розташовано в такій послідовності: – рівень освіти; – спеціалізація; – кваліфікаційний рівень робіт, що виконують [Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2010].

Посадові інструкції бібліотечних працівників затверджує керівник бібліотеки. Їх використовують як самостійний документ, а також як додаток до трудової угоди. Принаймні цей документ розглядають як акт, що розробляють з метою регламентування організаційно-правового стану працівника, його обов'язків, прав і відповідальності, забезпечення умов для ефективної праці. Це дає змогу визначити ступінь відповідності займаної посади особи [Ковальчук Н. В., 2020].

З метою ефективної організації зберігання документів, що, зі свого боку, впливає на продуктивність управління будь-якої організації, важливо акцентувати на обґрунтованій класифікації документів. Одним із ключових підходів до класифікації документів в організації вважається номенклатура справ. У Наказі Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5 «Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» чітко визначено, що номенклатура справ – обов'язковий для кожної установи систематизований перелік назв справ, що формуються в її діловодстві, із зазначенням строків зберігання справ [Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях]. Саме номенклатура справ впливає на якість і своєчасність вирішення питань ведення документації.

Номенклатура справ у бібліотеці розробляється відповідно до Національного стандарту ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації», впливає на якість і своєчасність вирішення питань ведення документації.

Номенклатура справ у бібліотеці забезпечує строки зберігання справ (документів); забезпечення обліку справ, закріплення їх індексів; забезпечення формування виконаних документів у справи; забезпечення пошуку документів за видом та змістом.

У великих бібліотеках складають номенклатури справ структурних підрозділів і зведену номенклатуру справ бібліотеки загалом. Вона призначена для встановлення в бібліотеці єдиного порядку формування справ, забезпечення їх обліку, оперативного пошуку документів за змістом і видом, визначення строків зберігання справ і є основою для складення описів справ тимчасового (до 10 років включно) зберігання, а також для обліку справ постійного й тривалого (понад 10 років) зберігання [Ковальчук Н. В., 2020].

Висновки. Відповідно до зазначеного вище можемо зробити висновок, що документно-інформаційне забезпечення управлінської діяльності бібліотек базується на нормативно-правових документах, інструктивних та методичних матеріалах. Для встановлення в бібліотеці єдиного порядку формування справ, забезпечення їх обліку, оперативного пошуку документів

за змістом і видом, визначення строків зберігання справ, усі документи мають бути систематизовані у номенклатурі справ. Така систематизація всіх документів бібліотеки значно впливає на контроль за виконанням управлінських рішень, ефективна документна комунікація забезпечує належне функціонування технологічних процесів бібліотечних установ, результативність управління загалом. Важливо зазначити, що відповідальність за ефективність організації документно-інформаційного забезпечення управлінської діяльності, за якість підготовки, зміст та оформлення на належному рівні всіх документів, а також зберігання документів у структурних підрозділах установи несуть насамперед їх керівники, заступники, вчений секретар, керівники відділів і структурних підрозділів.

Список використаних посилань

Безбородова Т. В. Структурно-морфологічна модель системи інформаційного забезпечення процесу управління. *Економіка та держава*. 2007. № 4. С. 27–29.

Бездрабко В. Актуальні проблеми документознавства в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 1 URL: <file:///F:/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/205365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-461523-1-10-20200612.pdf> (дата звернення: 09.05.2022).

Бездрабко В. В. Управлінське документознавство: навч. посіб.; вид. 2-ге зі змінами і допов. Київ, 2006. 208 с.

Гончарова Н. І. Документаційне забезпечення менеджменту: навч. посіб. Київ, 2006. 260 с.

Інформаційне забезпечення управлінської діяльності в умовах інформатизації: організаційно-правові питання теорії і практики: моногр. / Р. Калюжний, В. Шамрай, М. Швець, В. Гавловський, М. Гуцалюк, Р. Ковпак, В. Цимбалюк, Ю. Яцишин, А. Ластовецький; за ред. Р. Калюжного, В. Шамрая. Київ, 2002. 296 с.

Класифікатор управлінської документації НК 010:2021. Вид. офіційне. Київ, 2021. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnnibpcajpcgclefindmkaj/https://undiasd.archives.gov.ua/doc/klasifikator.pdf> (дата звернення: 30.05.2022).

Ковальчук Н. В. Тенденції та перспективи розвитку документаційного забезпечення управління бібліотекою: дис. ... канд. наук із соц. комунікацій. Київ, 2020. 255 с.

Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи. Київ, 2000. 160 с.

Кулешов С. Г. Управлінське документознавство: навч. посібник. Київ, 2003. 58 с.

Національний класифікатор України «Класифікатор професій» ДК 003:2010, затверджений Наказом Держспоживстандарту України від 28.07.2010 № 327 (зі змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення: 03.06.2022).

Палеха Ю. І. Періодизація становлення і розвитку діловодства в Україні. *Моделювання регіональної економіки*. 2011. № 2. С. 302–310. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2011_2_37 (дата звернення: 30.05.2022).

Поліщук Н. Нормативно-правова та методична база документаційного забезпечення в державному управлінні. *Державне управління і право*: зб. наук. праць. Київ, 2006. Вип. 1. С. 115–118.

Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях. Наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 30.05.2022).

Скібіцька Л. І. Діловодство: навч. посіб. Київ, 2006. 224 с.

Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#n593> (дата звернення: 09.05.2022).

Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України: монографія / О. М. Анісімова, Л. А. Ковальська, Г. П. Лукаш, О. В. Прігунов, О. С. Щербіна, Т. М. Яворська. Вінниця, 2021. С. 130.

References

Anisimova, O. M., Kovalska, L. A., Lukash, H. P., Prihunov, O. V., Shcherbina, O. S., Yavorska, T. M. (2021). *Transformatsiini protsesy u suspilnii ta sotsiokulturnii sferakh Ukrainy* [Transformational processes in the social and sociocultural spheres of Ukraine]. Vinnytsia [in Ukrainian].

Bezborodova, T. V. (2007). *Strukturno-morfologichna model systemy informatsiinoho zabezpechennia protsesu upravlinnia* [Structural and morphological model of the system of information support of the management process]. *Ekonomika ta derzhava*. 4, 27–29 [in Ukrainian].

Bezdrabko, V. (2006). *Upravlinske dokumentoznavstvo* [Administrative document science]. (2nd ed.). Kyiv [in Ukrainian].

Bezdrabko, V. (2020). Aktualni problemy dokumentoznavstva v Ukraini [Actual problems of document studies in Ukraine]. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*. 1. Retrieved from: <file:///F:/%D0%B7%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/205365-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-461523-1-10-20200612.pdf> [in Ukrainian].

Honcharova, N. I. (2006). *Dokumentatsiine zabezpechennia menedzhmentu* [Management documentation]. Kyiv [in Ukrainian].

Kaliuzhnyi, R., Shamrai, V., Shvets, M., Havlovskiy, V., Hutsaliuk, M., Kovpak, R. & Lastovetskyi, A. (2002). *Informatsiine zabezpechennia upravlinskoj diialnosti v umovakh informatyzatsii: orhanizatsiino-pravovi pytannia teorii i praktyky* [Information provision of management activities in the conditions of informatization: organizational and legal issues of theory and practice]. Kyiv [in Ukrainian].

Klasyfikator upravlinskoj dokumentatsii NK 010:2021 [Classifier of management documentation NC 010:2021]. (2021). Kyiv. Retrieved from: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://undiasd.archives.gov.ua/doc/klasifikator.pdf> [in Ukrainian].

Kovalchuk, N. V. (2020). *Tendentsii ta perspektyvy rozvytku dokumentatsiinoho zabezpechennia upravlinnia bibliotekoiu* [Trends and prospects for the development of documentation support for library management]: PhD thesis. Kyiv [in Ukrainian].

Kuleshov, S. H. (2000). *Dokumentoznavstvo: Istoriia. Teoretychni osnovy* [Documentary studies: History. Theoretical foundations]. Kyiv [in Ukrainian].

Kuleshov, S. H. (2003). *Upravlinske dokumentoznavstvo* [Administrative document science]. Kyiv [in Ukrainian].

Natsionalnyi klasyfikator Ukrainy «Klasyfikator profesii» DK 003:2010 [National Classifier of Ukraine «Profession Classifier» DK 003:2010]. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> [in Ukrainian].

On the approval of the Rules for the organization of record keeping and archival storage of documents in state bodies, local self-government bodies, enterprises, institutions and organizations from 18.06.2015. (2015). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text>. [in Ukrainian].

Palekha, Yu. I. (2011). Periodyzatsiia stanovlennia i rozvytku dilovodstva v Ukraini [Periodization of the formation and development of business administration in Ukraine]. *Modeling of the regional economy*. 2, 302–310. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Modre_2011_2_37 [in Ukrainian].

Polishchuk, N. (2006). Normatyvno-pravova ta metodychna baza dokumentatsiinoho zabezpechennia v derzhavnomu upravlinni [Normative legal and methodical basis of documentation support in state administration]. *Derzhavne upravlinnia i pravo*, 1. 115–118. Kyiv [in Ukrainian].

Skibitska, L. I. (2006). *Dilovodstvo* [Clerkship]. Kyiv [in Ukrainian].

Standard instructions for record keeping in ministries, other central and local bodies of executive power from 30.11.2011, № 1242. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#n593>

Вимоги до публікації в науковому журналі
Теоретичні та прикладні аспекти інформаційної, бібліотечної та архівної справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса

Загальні положення редакційної політики

Редакційна колегія фахових видань Донецького національного університету імені Василя Стуса у своїй роботі керується нормами законодавства України у сфері освіти, наукової діяльності та інтелектуальної власності.

До публікації в журналі приймаються статті проблемного, узагальнюючого, методичного характеру, які являють собою оригінальні наукові дослідження, що раніше ніде не друкувались.

Статті приймаються українською або англійською мовами.

Обов'язковими етапами роботи редакційної колегії з опрацювання статей перед публікацією є:

- перевірка на предмет дотримання вимог до редакційного оформлення згідно з державними стандартами України (ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення»; ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»; ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила»;

- здійснення редколегією внутрішнього та зовнішнього рецензування статей відповідно до Наказу МОН України від 15 січня 2018 року № 32 «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України»;

- перевірка статей на плагіат (Статті 1, 5 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; Стаття 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»; п. 16 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»).

Етапи підготовки до друку

Передаючи статтю до редакції, автор гарантує наявність у нього авторських прав на рукопис і дає згоду на публікацію тексту та метаданих статті (включаючи прізвище та ініціали автора, місце його роботи, електронну адресу для кореспонденції) у друкованій та електронній версіях журналу, що передбачає дотримання політики відкритого доступу згідно з умовами ліцензії AttributionNon Commercial-ShareAlike 4.0 International – можливість вільно читати, завантажувати, копіювати та поширювати зміст статті з навчальною та науковою метою із зазначенням авторства.

Статті подаються до редколегії у робочі дні за адресою: Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця, вул. 600 річчя, 21.

Статті магістрантів, аспірантів, здобувачів (осіб, які не мають наукового ступеня) обов'язково супроводжуються рецензією із зазначенням наукової новизни та актуальності публікації, підписаною доктором чи кандидатом наук (фахівцем за профілем).

Стаття, у якій виявлено запозичення з матеріалів інших авторів без посилання на джерело, не повертається на доопрацювання та не публікується, а її автор може подати до редколегії інший матеріал.

У разі повторного виявлення запозичень редакція залишає за собою право не брати у подальшому до друку матеріали цього автора. Статті друкуються у співавторстві.

Правила цитування:

- усі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела;
- посилання на підручники є небажаним;
- посилання на власні публікації допускається лише в разі нагальної потреби;
- вторинне цитування не дозволяється;
- якщо в огляді літератури або далі по тексту йде посилання на прізвище вченого – його публікація має бути в загальному списку літератури після статті.

Редколегія організовує внутрішнє (обов'язкове) та зовнішнє (за необхідності) рецензування статей. Редакція інформує автора про результат розгляду, надсилаючи йому електронною поштою висновок. Якщо автор не згоден із зауваженнями рецензента, він має обґрунтувати це письмово. Редколегія залишає за собою право відхилити статтю, якщо автор безпідставно залишає без уваги побажання рецензента.

Редколегія залишає за собою право вносити правки технічного характеру (вносити редакційні правки – технічне редагування).

Вимоги до публікацій

Структура статті

Індекс УДК

Відомості про автора українською та англійською мовами, з обов'язковими даними: *прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання, посада із зазначенням структурного підрозділу та назви установи за основним місцем роботи автора (без скорочень та аббревіатур).*

Наприклад: Сидоренко Макар Федорович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Контактна інформація: номер телефону, електронна пошта.

ORCID iD

Оримати свій iD можна на сайті за посиланням

<https://orcid.org/register>

Назва статті українською та англійською мовами.

Анотації та ключові слова двома мовами (українська, англійська) в обсязі 1 800 друкованих знаків з пробілами. Анотацію слід виконувати суцільним абзацом із вирівнюванням по ширині; згідно з вимогами наукометричних баз анотація подається як структурований реферат і має вміщувати такі елементи: актуальність, мета роботи, методологія, наукова новизна, висновки, ключові слова. Анотація англійською мовою повинна бути точним перекладом україномовного варіанту в обсязі 1 800 друкованих знаків з пробілами. До анотації подають ключові слова відповідною мовою (слова або стійкі словосполучення із тексту анотації, які, з точки зору інформаційного пошуку, відображає зміст статті). Перелік ключових слів (не менше трьох і не більше семи) повинен відображати тему та демонструвати основний зміст наукової праці. Ключові слова слід подавати у називному відмінку, друкувати в рядок, через кому.

У анотації слід навести *мету роботи* – авторську стратегію задля одержання нових знань про об'єкт та предмет дослідження. Формулювання мети дослідження спрямоване на кінцевий результат, який має одержати дослідник у науковій діяльності.

Методологія дослідження як сукупність конкретних прийомів, підходів, способів, дій, спрямованих на отримання нових наукових результатів, досягнення поставленої мети та виконання запланованих завдань, з обґрунтуванням їх використання в роботі.

Наукова новизна роботи як ознака і вагомість дослідження, наявність якої дає автору право на використання поняття вперше при характеристиці одержаних результатів і проведеного дослідження у цілому. Вона засвідчує вагомість наукового пошуку і його цінність, відображає прикладну сторону наукової роботи.

Висновки – підводять підсумки здійсненого дослідження і обов'язково співвідносяться з актуальністю та метою; це логічний фінал, у якому описується ступінь виконання поставлених завдань, наводяться перевірені аргументи на користь висунутої автором гіпотези і констатується досягнення заявленої мети.

Ключові слова – це ті слова з тексту, здатні представити найбільш значимі терміни і поняття, за якими може вестися оцінка та пошук наукової статті.

Вимоги до основного тексту.

Текст статті повинен містити:

- *актуальність та обґрунтовану постановку проблеми загалом;*
- *аналіз останніх суміжних досліджень і публікацій, у яких простежується заявлена проблема і які використовує автор, виділяючи не вирішені раніше частини загальної проблеми, для викладу їх у вигляді означеної статті;*
- *формулювання мети статті (означення завдань);*
- *виклад основного матеріалу наукового пошуку з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів і посиланням на аналіз заявлених джерел;*

- висновки, рекомендації і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі;
- список використаних посилань;
- references.

Перелічені структурні елементи статті необхідно виділити в тексті статті та показати в анотації. В тексті статті їх слід подати курсивом:

<i>Актуальність дослідження</i>	<i>Наукова новизна</i>
<i>Аналіз досліджень і публікацій</i>	<i>Висновки</i>
<i>Мета дослідження</i>	<i>Список використаних посилань</i>
<i>Виклад основного матеріалу</i>	<i>References</i>

Список використаних посилань оформлюється згідно з вимогами ДСТУ ГОСТ 8302:2015 «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Джерела наводяться мовою оригіналу порядку згадування у тексті.

У списку повинно бути не менше 8 посилань на джерела, бажано показати розкриття проблеми у іноземних джерелах.

Скорочення оформлюються відповідно ДСТУ 3582:2013 «Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила».

References (література латиницею; переклад заголовка джерела англійською мовою) наводиться повністю окремим блоком, повторюючи список літератури, наданий національною мовою, незалежно від того, є в ньому іноземні джерела чи немає. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються у списку, наведеному у латиниці.

Список *References* оформлюється згідно стандарту APA (American Psychological Association (APA) Style). Рекомендовано використовувати системи автоматичної транслітерації:

- для транслітерації українського тексту латиницею слід застосовувати Постанову Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 <http://translit.kh.ua/#passport>;
- для транслітерації російського тексту латиницею – систему Держдепартаменту США http://shub123.ucoz.ru/Sistema_transliterazii.html

Оформити цитування відповідно до стилю APA можна на сайті онлайн-автоматичного формування посилань: <http://www.bibme.org/citation-guide/apa/book>

Технічне оформлення

Обсяг – 6–10 сторінок (20–35 тис. друкованих знаків з пробілами), (включно з анотаціями, таблицями, графіками та списком використаних джерел).

Відгук або рецензія, що публікуються на сторінках періодичних наукових фахових видань – до 2 сторінок.

Текст статті виконується у форматі Microsoft Word. Параметри сторінки – формат А4; орієнтація – книжкова; поля – по 2 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 12; міжрядковий інтервал – 1; абзацний відступ – 1 см. Вирівнювання тексту по ширині аркуша. Підписи до рисунків і таблиць набирати шрифтом Times New Roman 12. Рисунки і таблиці розміщуються в тексті статті з вирівнюванням по центру сторінки, без обтікання текстом та не виходячи за поле набору. Рисунки і таблиці необхідно подавати в статті безпосередньо після тексту, де вони згадані. На кожену формулу, таблицю, рисунок, графік у тексті мають бути обов'язкові посилання.

Посилання у тексті слід оформлювати [Прізвище і ініціали автора, рік видання].

Лапки «...».

Таблиці і формули виконуються згідно з вимогами ДСТУ 3008-95.

Примітки оформлюються як виноски. Засоби Microsoft Word не використовуються. Знак виноски виконують надрядковою арабською цифрою безпосередньо після того слова, числа,

символу, речення, до якого дають пояснення. Примітки розміщуються після основного тексту перед списком використаних джерел.

Список використаних посилань слід подавати за порядком згадування в тексті або за алфавітом без нумерації.

Матеріали відправляти на електронну адресу isc.dep@donnu.edu.ua

Головний редактор: *Ковальська Леся Андріївна*, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри інформаційних систем управління.

Відповідальний секретар редколегії: *Яворська Тетяна Михайлівна*, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних систем управління, контактний номер телефону: +380979697124.

Інформаційний лист ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація та соціум»

Шановні колеги!

Запрошуємо вас взяти участь у ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Інформація та соціум», яка запланована на червень 2024 року у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса.

Основні напрями роботи конференції (СЕКЦІЇ):

1. Соціальні комунікації та інформаційно-документні системи.
2. Архівна та бібліотечна справа в інформаційному суспільстві.
3. Прикладні аспекти використання інформаційних технологій і систем.
4. Лінгвістичні параметри інформації та соціуму.
5. Сучасні підходи до застосування інформаційних технологій у період воєнних дій.

Детальні умови проведення конференції буде вислано додатково на електронну адресу, зазначену в заявці на участь у конференції.

Офіційні мови конференції: українська, російська, англійська.

Голова організаційного комітету:

Хаджинов І. В. – ректор Донецького національного університету імені Василя Стуса, доктор економічних наук, професор;

Заступники голови організаційного комітету:

Прямухіна Н. В. – в. о. декана факультету інформаційних і прикладних технологій, доктор економічних наук, професор;

Анісімова О. М. – в. о. завідувача кафедри інформаційних систем управління, доктор економічних наук, професор;

Марковець О. В. – завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, кандидат технічних наук, професор Національного університету «Львівська політехніка»;

Портареску Сергій – PhD, Assoc. Prof., Academy of Economic Studies of Moldova;

Відповідальний секретар:

Яворська Т. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних систем управління, Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Члени організаційного комітету:

Думанський Н. О. – старший викладач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, кандидат технічних наук Національного університету «Львівська політехніка»;

Біловус Л. І. – завідувач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності, доктор історичних наук, професор Західноукраїнського національного університету;

Дорогая Ірина – PhD, Assoc. Prof., Academy of Economic Studies of Moldova;

Лукаш Г. П. – професор кафедри інформаційних систем управління, доктор філологічних наук, професор, Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Прігунов О. В. – старший викладач кафедри інформаційних систем управління, кандидат економічних наук Донецького національного університету імені Василя Стуса;

Електронна адреса оргкомітету: isu.donnu@gmail.com

УМОВИ УЧАСТІ У КОНФЕРЕНЦІЇ

До участі у роботі конференції запрошуються науковці, викладачі закладів вищої освіти, докторанти, аспіранти, менеджери підприємств, установ і закладів, фахівці інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ:

➤ обсяг – 2 сторінки формату А4 через 1 інтервал; шрифт – Times New Roman; 12 розмір; усі поля – 2 см; абзац – 1,0 см;

➤ прізвище, ініціали, науковий ступінь та вчене звання автора розміщуються вгорі по центру (напівжирний, курсив). Під прізвищем – назва установи (повністю) і місто (напівжирний, курсив). Нижче через інтервал – назва доповіді (прописними літерами, напівжирний), ще через інтервал – основний текст;

➤ * список використаних джерел укладається згідно з національним стандартом «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015 введ. 01.07.2016. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 16 с.»;

➤ текст виконується у редакторі Word for Windows версії 6.0 і вище. Для набору формул, графіків і таблиць використовуються вмонтовані до Word програми;

➤ оргкомітет залишає за собою право на рецензування і відбір тез.

УВАГА! Матеріали конференції буде надруковано в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

Участь **БЕЗКОШТОВНА**

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТЕЗ

Іванов Б. М., канд. іст. наук, доцент

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

НАЦІОНАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

На всіх стадіях розвитку суспільства соціальні взаємовпливи, що ... [1, с. 5].

Список використаних джерел: *

1. Іванов В. М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації: монографія. Київ. 2015. 332 с.

2. Горовий В. М. Інформаційне протистояння як боротьба змістів. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2018. № 1. С. 11–19.

3. ...

Контактні телефони:

067 624 9256 – завідувач кафедри інформаційних систем управління, д-р екон. наук професор
Анісімова Ольга Миколаївна.

Інформація про авторів

Прізвище, ім'я по- батькові	Стор.	Науковий ступінь, звання, посада
Білоус Валентина Степанівна	5	Директор бібліотеки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Василенко Валерія Юріївна	14	Кандидат наук із соціальних комунікацій, старший викладач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса
Ковальська Леся Андріївна	22	Доктор історичних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса
Лукаш Галина Павлівна	30	Доктор філологічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса
Палеха Юрій Іванович	39	Кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Національного транспортного університету (м. Київ)
Прігунов Олексій Володимирович	48	Кандидат економічних наук, старший викладач кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса
Садовенко Володимир Сергійович	39	Кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки Національного транспортного університету
Синеокий Олег Володимирович	54	Доктор наук з соціальних комунікацій, доцент, професор кафедри філології та видавничої справи Національного університету імені Михайла Остроградського (м. Кременчук)
Яворська Тетяна Михайлівна	64	Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних систем управління Донецького національного університету імені Василя Стуса

Наукове видання

**ТЕОРЕТИЧНІ
І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ,
БІБЛІОТЕЧНОЇ
ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ**
Науковий журнал

**THEORETICAL
AND APPLIED ASPECTS
OF INFORMATION,
LIBRARY AND ARCHIVE
MATTERS**
Scientific journal

Випуск 1

Редактор
Технічний редактор

О. А. Солдатова
Т. О. Важеніна-Гопрак

Підписано до друку 04.09.2023
Формат 60 × 84/8. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 9,3
Тираж 30. Зам. 45

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, 600-річчя, 21
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018